

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az 1848. XX. törvénycikk 2. §.

A két evangélikus egyházat közösen érdeklő ügyekben kiküldött bizottságnak jelentése gróf Apponyi Albert m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek 1907. évi január hó 24-én, 6432. szám alatt kelt leirata tárgyában. — Jelentése a két protestáns egyházat közösen érdeklő ügyekben kiküldött bizottságnak az 1848. évi XX. t.-cz. 2. §-ának végrehajtása tárgyában, bemutató az evang. szerint reformált egyház egyetemes Conventjének és az ág. hitv. evang. egyház egyetemes gyűlésének a bizottságnak 1907. évi március hó 11-én tartott üléséből.

A két evangélikus egyházat közösen érdeklő ügyekben kiküldött bizottság a vallás- és közoktatásügyi miniszter ural az 1848. évi XX. törvénycikk végrehajtása tárgyában folytatott tárgyalások folyamán oly nehézségekre akadt, hogy kötelességének tartja megbízóinak az ügy állásáról tiszteletteljes jelentését megtenni. Teszi pedig ezt a következőkben:

A bizottság elnökei folyó évi január havában a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrhoz egy kérvényt adtak be, melyben az 1848. évi XX. t.-cikk 2. §-ának végrehajtására vonatkozólag 1903. évi november 19-én „Vélemény” cím alatt betérjesztett előterjesztésük érdemleges elintézését sürgették.¹ Ezen kérvény a következőket tartalmazza:

I. A bizottsági elnökök kérvénye.

„Az 1848. évi XX. törvénycikk végrehajtása tárgyában az ev. ref. egyetemes convent s az ág. hitv. ev. egyház egyetemes gyűlésének a két protestáns egyházat közösen érdeklő ügyekben kiküldött bizottsága által 1903. évi november hó 19-én tartott közgyűléséből a kormányhoz betérjesztett véleményben azon sérelmek is fel lettek sorolva, amelyek az 1848. évi XX. t.-cikk 2-ik §-ában felállított egyenlőségi és viszonyossági elv nagy sérelmére hazánkban még mindig napirenden vannak és sürgős orvoslásra várnak. Nagyméltóságod az egész államkormányval egyetértve 1906. évi június hó 9-én 48848. szám alatt kiadott leiratában kegyesen megígérni méltóztatott, hogy a törvényhozás elé a legközelebbi jövőben az 1848. évi XX. t.-cikk 3. §-ában lefektetett elvek részbeni megvalósítása gyanánt törvényjavaslatot fog a törvényhozás elé terjeszteni, fent hivatkozott véleményünk I. részében előadott, az egyenlőségi elv megsértését tárgyazó tiszteletteljes előterjesztésünket azonban válaszra nem méltatta. Miután a két protestáns egyház vegyes bizottsága ezen kérdésekkel állandóan foglalkozik és legközelebbi ülésében is az időközben újabban bejelen-

tett sérelmi esetek tárgyalása alkalmával ezen kérdéssel újból foglalkozni kénytelen lesz, jogos és indokolt azon kívánságunk, hogy a magas kormány ezen kérdésekben szándékát és terveit velünk mielőbb közölje, mert csak az ő válaszából várhatjuk és remélhetjük a kedélyek megnyugtatótását. Az indok amely miatt a magas kormány ezen kérdések megoldása elől kitérni látszik azon feltevésen alapszik, mintha ezen kérdéseknek az igazság és méltányosságoknak megfelelő rendezése a mindnyájunk által óhajtott vallási béke megzavarását idézné elő. Már pedig ez a feltevés — ha ilyen létezik — merőben téves, mert a dolog ellenkezőleg áll, az igazságos és méltányos rendezés, mely mindenkit kielégít, a vallási békét biztosítja, a jelenlegi bizonytalan és önkényes eljárásra alkalmas állapot pedig az, amely jogos elkeseredést szül és ezzel a vallási békét veszélyezteti. Hogy csak egy példát említsünk, mindenki, még a legbuzgóbb katolikus is — ha nem fanatikus — elismeri, hogy az helytelen és sérelmes, ha protestáns honpolgárok a katolikus egyház vagy iskola céljaira megadóztatnak. Ha egy rövid egyszerű törvény kimondaná, hogy azok a törvénytárgyak azok amelyek mindenféle doktrinák segélyével az 1791. évi XXVI. törvénycikket értelméből kiforgatni iparkodnak, helytelenek és hogy a protestánsok soha semmiféle ürügy — telki teher, szokás stb. ürügye — alatt más egyház céljaira meg nem adóztathatók, akkor megszűnnének azok a vexatiók, amelyek a vallási békét csak zavarják és amelyeknek megszüntetése a katolikus egyházat nem hogy sértené, de erkölcsi szempontból annak csak előnyére lehet. Azt az ellenvetést is hallottuk, hogy előbb gondoskodni kell az ekép beálló jövedelemfogyatkozás pótlásáról és csak miután a katolikus lelkészek kongruája rendeztetett, lehet szó ezen viszonyok — párbér, kegyurasági terhek stb. — rendezéséről. Ennek az ellenvetésnek azonban nincsen semmi törvényes alapja, mert az 1791. évi XXVI. t.-cikk egész határozottan kimondja, hogy a kárpótlást az ország nem vállalja. Ha az ország dacára ezen törvénynek kárpótlást adni akar, ezt teheti, de ezen szándék nem állhat útjában annak, hogy a meghozott törvény végrehajtsék. A protestánsoknak a párbér stb. alóli felmentése különben már a szóban forgó szolgáltatások szórványosságára és csekélyisége folytán oly minimális mértékben érinti a katolikus egyház anyagi érdekeit, hogy ezért bizony kár a más felekezeteket elkeseríteni. És végre is legyünk igazságosak. Ha a katolikus lelkész annak folytán, hogy egyik vagy másik hive tönkre ment, ingatlan protestáns kézbe jut, egypár forintot jövedelméből veszti, rosszabb helyzetben van-e ő, mint az a protestáns lelkész, akinek hivei százával Amerikába

¹ Az 1848. XX. törvénycikk 2. §-a. „E hazában törvényesen bevett minden vallásfelekezetekre nézve különbség nélkül tökéletes egyenlőség és viszonyosság állapittatik meg.”

vándorolnak és ingatlanaikat megveszik idegen valásuak? Mit mondanának hozzá a katolikusok, akiket ha ilyen elköltöző protestánsok ingatlanait megvásárolták, a protestáns lelkész egyházi adókövetelésekkel zaklatná? Az ilyen állapotokat mind hiába jogállamban türni és ezen kérdés rendezése elől kitérni nem lehet. Meg vagyunk győződve arról, hogy a Nagyméltóságú Miniszterium erre vonatkozólag tiszteletteljesen előterjesztett nézetünket osztja, de arról is meg vagyunk győződve, hogy ezen kérdések haladéktalan és tapintatos rendezése által, nem hogy a vallási békét zavarni, hanem azt helyreállítani és biztosítani fogja. Ezen meggyőződésünk-ből kiindulva mély tisztelettel esedezünk Nagyméltóságodhoz: Méltóztassék az 1848. XX. t.-cikk 2. §. tárgyában előterjesztett sérelmeink tárgyában is az intézkedéseket esetleg a bizottságunkkal való további tárgyalás alapján mielőbb megtenni."

II. A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr leirata.

Ezen kérvényre Apponyi Albert vallás- és közoktatásügyi miniszter úr a bizottsághoz címezve a következő leiratban válaszolt:

"Magyar vallás- és közoktatásügyi miniszterium 6432. szám. Az 1848. évi XX. t.-cikk végrehajtása tárgyában az ev. ref. egyetemes convent és az ág. hitv. ev. egyház egyetemes gyűlése részéről, a két protestáns egyházat közösen érdeklő ügyekben kiküldött bizottság elnökeinek hozzám intézett kérvényére vonatkozólag, melyben az 1848. évi XX. t.-cikk 2. §-ának végrehajtását kérik, a következőkről van szerencsém a bizottságot értesíteni: Az 1848. évi t.-cikk 2. §-a kimondja, hogy „E hazában törvényesen bevett minden vallásfelekezetekre nézve különbség nélkül tökéletes egyenlőség és viszonyosság állapíttatik meg.” A hivatkozott törvényszakaszban kimondott elvet az 1868. évi LIII. t.-cikk nem csak fentartotta, hanem a keresztény vallásfelekezeteket illetőleg megfelelőleg és kötelezőleg szabályozta, s az elv az 1895. évi XLIII. t.-cikk 6. §-ában szintén kifejezést nyert. Minthogy a felekezetek közötti teljes béke és megnyugvás csak úgy érhető el, ha jogviszonyaik a tökéletes egyenlőség és viszonyosság alapján nyugosznak, s minthogy a felekezetek közötti béke állandósítása és a surlódások kikerülése nem csak a felekezetek, hanem az állam jól felfogott érdeke is, a kormánynak legkomolyabb törekvése és feladata a fenthivatkozott törvényekben lefektetett elvnek szigorú végrehajtása. A törvény eme rendelkezése önmagában véve is oly természetű befejezett parancs, hogy míg egyfelől annak általános rendelkezéssel való további végrehajtása alig eszközölhető, másrészt feleslegesnek mutatkozik abból a szempontból is, mert az általános rendeletek ellen az egyes felekezetek éppen úgy véthetnek, mint a törvény ellen. Miért is a törvény e szakaszának végrehajtása körül a dolog természeténél fogva a kormánynak az a feladata és teendője, hogy a törvényben lefektetett elvet minden egyes konkrét esetben a legszigorubban alkalmazza és a felmerülő és tudomására jutott és hozott jogsérelmeket a törvény intencióinak megfelelőleg orvosolja. A felekezetek közötti jog-egyenlőség és jogviszonyosság törvényileg megállapítván, annak szigorú betartása úgy a felekezetek, mint a kormánynak kötelessége, s az elv betartása már önmagában is a törvény végrehajtása. Van szerencsém egyébként tisztelettel megjegyezni, hogy a hivatali elődeimhez intézett memorandumban a Bizottság által felhozott konkrét sérelmi esetek már hivatali elődeim által vizsgálat tárgyává tettettek és amennyiben még függőben volnának, az itt kifejezett elv szerint fognak elintéztetni. Budapesten, 1907. évi januárius hó 24-én.

Apponyi s. k."

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr leirata nézetünk szerint jogainkra sérelmes lévén, arra 1907. évi március hó 11-én tartott ülésünkben feliratot intéztünk a miniszter úrhoz, mely a következő:

Nagyméltóságú m. kir. vallási közoktatásügyi miniszter úr!

Nagyméltóságod leiratában minden kételyt kizárólag azt az álláspontját fejezi ki, hogy velünk az 1848. évi XX. t.-cikk 2. §-ának végrehajtása tárgyában tovább tárgyalni nem akar, mert Nagyméltóságod szerint az egyenlőségi elv kimondása által a kérdés már meg is van oldva és ezért ezen kérdésben nincs már mit tárgyalni. Nagyméltóságod ezen álláspontjával szemben kötelességünk azt kimutatni, hogy Nagyméltóságod álláspontja téves, és hogy a törvényben megállapított egyenlőségi elv megvalósítása részletes törvényhozási intézkedéseket tesz szükségessé. Tesszük pedig ezt a következőkben:

Nagyságod leiratában erősen hangoztatja, hogy „a kormánynak a legkomolyabb törekvése és feladata a 48:XX. t.-cikk 2. §-ában lefektetett elvnek szigorú végrehajtása, de azt mondja, hogy az egyenlőségi elvnek általános rendeletekkel való végrehajtása alig eszközölhető, másrészt feleslegesnek tartja, abból a szempontból is, mert az általános rendeletek ellen az egyes felekezetek ép úgy véthetnek, mint a törvény ellen! Megnyugvással vennők azt a kijelentést, hogy a kormány az 1848:XX. t.-cikk 2. §-ában lefektetett egyenlőségi és viszonyossági elvet tiszteletben tartja és legkomolyabb törekvése azt végrehajtani, ha ezzel a kérdés meg lenne oldva, de általános kijelentésekkel a kérdés megoldva nincs, sőt azzal, hogy Nagyméltóságod a felvetett kérdések elől kitér, a kimondott elv végrehajtásának még a reményétől is meg vagyunk fosztva.

Nem arról van itt szó, hogy a törvényhozás vagy a kormány által elismertetni akarjuk a vallás-egyenlőség elvét. Hiszen ezen háromszáz éves küzdelem után hála Istennek túl vagyunk és nem képzeltető Magyarországon kormány, legyen az bármily reactionarius, amely ezt az elvet megtagaghatná. Nagyméltóságod tehát az egyenlőségi elvnek pusztán hangoztatásával sem újat nem mond, sem arra, amit mi kívánunk és kérünk, nem felel. Mi ugyanis nem a vallás egyenlőség elismerését, hanem annak megvalósítását kívánjuk és adatokat, tényeket hoztunk fel arra nézve, hogy a vallás-egyenlőség megvalósítása nincs és kijelöltük azon eszközöket, amelyek segítségével az elv megvalósítása, szerintünk, keresztül-vihető.

Ezen eszközökre és azok mikénti alkalmazására nézve kértünk és vártunk mi a kormánytól választ és intézkedést és sajnálattal látjuk, hogy a kormány ezekkel a kérdésekkel foglalkozni egyáltalában nem akar.

Véleményünk, amelyben 1903-ban az 1848:XX. t.-cikk 2. és 3. §-ának megvalósítását sürgettük, két főrésze oszlik. Az első rész a 2. §. végrehajtását tárgyalja, és ebben az életből merített példákkal bizonyítjuk, hogy az e hazában bevett vallásfelekezetek között a teljes egyenlőséget biztosító elv még mindig végrehajtva nincsen.

Igaz, hogy ezen fejtegetéseink keretében nem csak a vallás-egyenlőségi elv megsértését magában foglaló állapotok és intézkedések megváltoztatását sürgettük, hanem azt is, hogy az ezen elvnek megfelelőleg hozott, a vallásfelekezetek egymás közti viszonyait helyesen szabályozó törvények tökélytessenek oly célból, hogy ezen törvényeknek végrehajtása biztosíttassék. Ezzel a látszólagos kitéréssel nem tértünk el a XX. t.-cikk 2. §-ában kimondott elv megvalósításának sürgetésétől, mert a vallásfelekezetek közötti egyenlőség csak úgy nyugszik szilárd

alapon, ha vallásfelekezeti viszonyokat szabályozó törvények végrehajthatósága biztosítva van, mert csak ekként akadályozhatók meg azok a tulkapások, amelyek a felekezetek közötti békét megzavarják, az egyenlőséget és a viszonyosságot sértik. Kiterjeszkedtünk továbbá azon intézmények ismertetésére is, amelyek mint a vallásközi béke surlódási pontjai és a vallás egyenlőségi elv érvényesítésének akadályai az igazságnak megfelelően szabályozandók.

Panaszkodtunk végre arról is, hogy egyesek sértik a vallásfelekezetek közötti egyenlőség elvét és hogy a hatóságok ezen sérelmeket a fennálló törvények dacára nem orvosolják.

Mindezen fejtegetéseinkre Nmgod mély sajnálatunkra csupán azzal felel, hogy a kormány a vallás egyenlőségi elvet komolyan végrehajtani iparkodik és hogy a vallás egyenlőségi elv meg van, a felhozott konkrét sérelmi esetek pedig már hivatali elődei által vizsgálat tárgyává tettettek, részben már el is intéztettek és amennyiben még függőben volnának az itt kifejtett elv szerint fognak elintéztetni.

Arra a kifejtéseinkre azonban, hogy a vallásügyi törvények ellen vétők tulkapásai ezen törvények tökéletlensége, a sanctió hiánya miatt nem orvosolhatók, hogy egy, a törvénnyel ellentétben álló joggyakorlat alaptörvényeinket félremagyarázza és valódi értelméből kiforgatja és hogy vannak jogintézményeink, amelyek az egyenlőségi elvvel meg nem férnek, Nagyméltóságod egyáltalában nem reflektál.

Feleslegesnek tartja azonban Nagyméltóságod ezen viszonyok rendezését azért is, mert az egyes felekezetek az általános rendeletek ellen ép úgy véteni fognak, mint a törvény ellen. Ezen kijelentésre azt jegyezzük meg, hogy:

1. Mi nem újabb általános elvi kijelentéssel, hanem az illető konkrét viszonyokat az egyenlőség elvének megfelelő módon szabályozó törvényhozási, illetőleg kormányzati intézkedésekkel óhajtjuk ezen kérdéseket rendeztetni.

2. Épen azért kérünk a törvények meg nem tartására sanctiót, hogy a törvényt betartsák.

3. Az a kijelentés, hogy újabb jogszabályt azért nem kell hozni, mert azt úgy sem fogják megtartani, meglepő ugyan, de el nem fogadható, mert bizunk abban, hogy a törvényt a kötelességtudó emberek meg fogják tartani, a kötelességszegőket pedig a törvény fogja a köteles engedelmességre kényszeríteni.

Abban is félreértette Nagyméltóságod a mi véleményünk első részét mintha az egyebet is tartalmazna, mint vallásügyi sérelmek felsorolását, amelyeket a szokott módon azzal vél elintézhetni, hogy azoknak az egyenlőségi elv szemmeltartásával való elintéztését megígéri.

Mi nem annyira az egyes esetekben előfordult, többnyire már helyre nem is hozható, sérelmek orvoslását, nem az egyenlőségi elv elleni sértés megtorlását céloztuk a konkrét esetek felsorolásával. Ezt már azért sem kívánjuk, mert felszólalásunknak nem az a főcélja, hogy a visszaélések megtoroltassanak, hanem az, hogy a visszaélések a jövőben megakadályoztassanak azáltal, hogy egyrészt törvénnyel állapítottassanak meg azok a jogi következmények, amelyek a már létező törvények megtartását és végrehajtását biztosítják, másrészt kiküszöböltessenek azok az állapotok és intézmények, melyek mint a vallásközi viszonyok surlódási pontjai, a vallási békét folyton veszélyeztetik a kedélyeket elkeserítik, a honpolgárokat egymással szemben ellentétes, sőt ellenséges helyzetbe sodorják.

Ez a mi óhajtásunk és jogos követelésünk. Mi akarjuk a vallási békét és nem azok, akik ezea kérdések rendezésétől azért irtoznak, mert egyes vallásfelekezetek érzékenységét nem merik felköltetni.

Téves az a felfogás, mintha ezen kérdések rendezésének sürgetése valamely felekezet elleni támadás természetével birna. A törvények, melyeket mi akarunk, nem valamely vallásfelekezet vagy annak közegei ellen irányulnak, hanem minden honpolgárt kötelezőleg rendeznék a még nem rendezett jogviszonyokat és épen úgy képeznének biztosítékot a protestáns részéről elkövetett tulkapások és visszaélések ellen, mint megfordítva. Eredménye pedig ezen törvényeknek épen az lenne, hogy a vallásfelekezetek között felforgó surlódási pontok kiküszöböltetvén, a béke és az egyetértés a vallásfelekezetek között biztosíthatnák. Nem akarjuk ismételni azokat a panaszokat, amelyeket többször hivatkozott véleményünkben a jogtalan és törvényellenes hittérítésre, a protestáns hitoktatásnak némely r. kath. vallású iskolákban való megakadályozására, a temetők használatára és az azokban temetkezés megakadályozására vonatkoznak. Nagyméltóságod azon ünnepélyes ígérete, hogy ezek a sérelmek a jövőben az egyenlőség és viszonyosság elvének szemmel tartásával fognak orvosoltnak, megnyugtató bennünket és csak akkor fogjuk újból a kényszerrendszabályok megalkotását sürgetni, ha azon reményünkben, hogy a vallási türelmesség terjedése és a jogok kölcsönös tiszteletben tartása tűrhető állapotokat fog teremteni, csatlakoznánk.

Erdemleges választ és elintéztést kell azonban kérnünk, a véleményünk V. fejezetében felhozott sérelmeket illetőleg.

Ezen fejezetben ugyanis sok mindenféle oly sérelemlről panaszkodtunk, amelyeken maga a m. kir. kormány segíthetne, ha az egyenlőségi elv megvalósítását komolyan venné.

Örömmel vennők tudomásul a kielégítő választ, de a kapott válasz egyáltalában nem kielégítő. Azt mondja Nagyméltóságod, hogy a bizottság által felhozott sérelmi esetek már hivatali elődei által vizsgálat tárgyává tettettek, részben már el is intéztettek és amennyiben még függőben volnának, az itt kifejezett elv szerint fognak elintéztetni.

Nagyméltóságod válasza sokkal inkább megnyugtatót volna, ha egyenként megjelölte volna azokat az eseteket, amelyek már elintéztettek és ha tudatná velünk az elintéztés mikéntjét is és megjelölné azokat az akadályokat is, amelyek az el nem intéztett esetek elintéztésének útjában állanak.

(Vége köv.)

A berlini Városi-Misszió.

Berlin, 1907. március hó 3.

(Folytatás.)

Hanem a férfiak egyházi munkássága sem hagy semmi kívánni valót s a berlini Városi-Misszió igénybe veszi az ő lelkesedésüket is. A közös egyesülés keretében szépen férnek meg a *férfi-* és *ifjúsági-* egyesületek, külön szakosztályba tömörítve a hivatalnokot, iparost, gazdálkodót, student, iparos segédmunkást és tanoncot, gyönyörűen tanúskodva arról a bibliai igazságról, hogy a testnek sok tagjai vannak ugyan, de azért a test egy; *mindnyájan pedig tagjai vagyunk a Krisztus testének.* Ne is felejtjük el az ígét. Életünknek semmi de semmi célzata, világi vagy egyházi egyesülésünknek semmiféle módoszata sem lesz eredményes addig, amíg nem teszünk életünkkel és cselekedeteinkkel nyílt vallomást arról, hogy minket, hivatásunk betöltésénél nemcsak az olcsó személyes dicsőség-vágy, divatos jelszavak készítenek, hanem: a Krisztussal való lelkiegyesülés vágya; az a buzgó óhajtás, hogy az ő útjain járva: az emberek között Istenországának megvalósításán munkáljunk. Ehez pedig hit kell! Hit Istenben és a Jézus Krisztusban.

És aki hisz: az nem vész el, annak élete örökkévaló lesz. Próbáljuk meg, hogy hassa át magán és nyilvános életünket a Megváltóval való lelkiközösség; töltsen be az a tudat, hogy mindnyájan tanítványok és Istenfiak vagyunk általa; s az ő lelkének erejével kötözzük egybe a sziveket: meglátjátok, hogy ami erőtlenségeink Istennek erejévé válnak, s törekvéseink nem lesznek többé csak hiábavaló, meddő igyekezet és kísérletezés!

Az istentisztelet külső szépségének emelésére alakult *Egyházi Énekkar*; férfi-, női- és vegyes-kórusban működve. Itt említem meg az egyházi zenekart is. E művészeti alkalmatosságok a Misszió orgonistájának vezetése alatt működnek és hetenkint rendszeres órák alatt képzik magukat.

Kedden este tartja összejöveteleit a szent írás megismerésére egyesültek osztálya, akik rendszerint valamelyik lelkész jelenlétében, egyik misszióárius vezetésével olvassák és értelmezik a Bibliát. Ez, az u. n. *Bibelstunde*.

*

De ezenkívül csütörtökönként is tartanak *vallásos összejöveteleket*. A tágas nagy terem ekkor is megtelik érdeklődőkkel, akik közül a törzslátogatók abban vetélkednek, hogy legalább *egy* vendéget vigyenek magukkal. Az ekkor tartani szokott előadás népszerű, evangéliumi szellemű előadás szokott lenni és akár hitigazságokat ismertet, akár történelmi vagy társadalmi eseményt tárgyal, bő vonatkozással van a világi és közelebről a nagyvárosi életviszonyokra.

*

Más este pedig Berlin intelligenciája gyűl össze, tudós, theologus professorok, tanárok, tanítók, hivatalnokok: akik a dolgok mélyére akarnak behatolni s tudásuk, belátásuk és bölcsességük mértékével igyekeznek felemelni egymást eszményi világok magasságaiba. Minden összejövetelük egy-egy tudós, egyetemi színvonalon álló *eszmecsere* s a különböző theologiai felfogások, irányok bő megvitatás tárgyát képezik.

Most megint egy új és előttünk ismeretlen kérdésre kell, hogy felhívjam a figyelmet, mert a berlini Városi-Misszió csodálatosan sokoldalú működésének egyik legéleltrevalóbb megnyilatkozása ez. A *keresztény szociális* szakosztály működését értem. Örömmel, kíváncsisággal és nagy érdeklődéssel eltelve vettem részt egy pár ülésén és meg kell valjam, hogy nagy lelki meglepődöttséggel távoztam azokról el mindannyiszor. Megerősödtem abban a meggyőződésben, hogy nekünk, magyarországi ref. lelkészeknek a szociális kérdésekkel annál inkább foglalkoznunk kell, mert a viszonyok mind sűrűbb jelekkel fenyegetnek. Ebben a nagy átalakulási küzdelemben való részvétel, munkásság, irány, akadály és elérhető eredmény feletti módozatok megbeszélését e szerény ismertetés keretében felölelni nem lehet céлом. De két tényre rámutatok s ez, egyfelől az, hogy: mi magyar ref. lelkészek e téren, már eddig is, szinte pótolhatatlan mulasztást követtünk el; másfelől pedig, hogy: a helyes irányban munkáló evangéliumi ker. szociálistusra a külföldi nagy protestáns egyházak példaadói lehetnek s hogy csak a németországi hatalmas lutheri egyháznál maradnak rámutatok arra is, hogy a protestáns tudós világ legjobbjai állanak itt e társadalmi mozgalom élén, így: Hofprediger *Stöcker*, dr. *Kropatschek*, Pfarrer Lic. *Weber*, Geh. Reg. Rat. Professor dr. Adolf *Wagner*, Professor D. *Harmack*, Pred. Lic. Freiherr von *Soden*, Prof. D. *Rochall*, Generalsuperintendent D. *Schultze*, Past. *Dammen*, Pred. Lic. *Baumgarten*, Prof. *Kaftau*, Past. v. *Bodelschwingh*, Prof. Hans *Delbrüch* Landesökonomierat *Robbe* stb. stb.

Azért, bizony nemcsak egy képet akarok közbe-

szőni, ha azt mondom, hogy korunk szociális kérdése olyan, mint a tengerre bocsátott hajó, amely viharok által tépett vitorlával, törött árbócokkal, kormányos nélkül hanyódik a hullámokon; kárára a rakományát képező értékeknek és veszedelmére a többi, rendszeres menetű és ép hajójáratoknak.

A hajó kormányzásához sokféle gép és eszköz kell; így: kormányzókerék, vitorlák, árbócok stb., ezek mind feltételek arra, hogy a hajót irányítani lehessen. De még nem elég, mert e célra kormányos is kell. Nős, épen ide figyeljünk. Szedjük össze minden erőnket s így munkáljunk azon, hogy a mai társadalmi élet nagy kérdését képező szociális törekvések megoldásához segítő kormányos — a Krisztus szelleme legyen!

Mi pedig református lelkipásztorok (de szól ez a kérés mindazoknak, akik a szentek seregéhez tartozóknak valljuk magunkat), ébredjünk fel kötelességeink tudatára s ha azon a hajón, sajnos, már nem lehetünk mi a kormánykerék, vitorla, árbóc, — legyünk legalább egy erős tartó-kapocs... Akármi, — csak eszköz legyünk! Hasznunkat véve, hiányunkat féljék azon a hatalmas alkotmányon, amely viharos vizeken, nagy átalakulások sulya alatt terhes!!

Hanem nini! Hogy eltelt az idő!... Péntek délelőtt van. Az irodák bezárva, csak a nagy terem ajtaja van nyitva, komoly némasággal várva a vendégeket. Talán, valami ünnepélyes esemény fog történni? Csakugyan, mert alighogy 10 órához ért a mutató, minden irányból kezdenek érkezni a nők és férfiak és mindezek a teremnek tartanak. A berlini Városi-Misszió vezetősége gyülekezik *konferenciára*. Az elnökség: sup. a. D. *Krülkeberg*, Rentier *Eberst*, G. A. *Bemstorff*, Pastor *Philippi*, Regierung sekr. *Schlaaf* és a lelkészek az öreg *Stoeckerrel* élükön, a híres szónok C. *Ohly*, Pastor E. *Bunke*, Pastor M. *Braun*, dr. H. *Fischer*, Pastor W. *Philipps*, Pastor *Le Geur* aki egyszersmint inspektor és rajtuk kívül mintegy 45-50 misszionárius testvér és nővér. Vanak más érdeklődők is; egyetemi hallgatók, hivatalnokok, iparosok stb., mert a tanácskozás tárgyát a héten által tapasztaltak feletti jelentéstétel képezi. Mindenik misszióárius testvérnek és nővérnek meglévé a maga munkaköre, meg van a maga jelenteni valója is s amit még az ő szemük sem láthat és fülük sem hallhat meg, azt a jó szomszéd vagy a hú evang. hittestvér, vagy a nemes szívű emberbarát látta vagy hallotta meg.

Ez a konferencia rendszerint nyilvános. Helyes is, mert a berlini Városi-Misszió működése a gyülekezeti életen alapulván: szükség, miszerint alkalom adassék minden érdeklődőnek arra, hogy ő maga is lássa, tapintsa, érezze és gyógyítsa a fájó sebeket. Önként értetődő azonban az is, hogy a szükség és körülmények szerint külön, bizalmas értekezletek és konferenciák is tartatnak.

De ne siessünk, mert a tanácskozásoknak még nincs vége. A jelentések, az azok feletti szeretetteljes tanácskozások véget értek ugyan, hanem ezzel még nem merült ki a tárgysorozat. Ime, a vezető lelkész *Stöcker*, egy új témát ad fel megvitatás tárgyává. Minden napnak meg van a maga szenzációja; minden hét merít fel valami nyomorúságot, bajt, szerencsétlenséget, amit a maga idején meglátva, ellehetett volna hátrítani. Most is van egy ilyen súlyos eset, tehát tanácskoznak felette. Ilyenkor aztán eszme eszmét szül, gondolat, gondolatot ébreszt és cselekedet érlel meg. Felemelő, hogy mennyi életrevalóságot lát az ember ez eszmeeszerék során megnyilatkozni, még a leglehetősebbnek tetsző helyzetekkel szemben is. Az idősebbek ilyenkor hozzák elő tapasztalataik tárházából az öt- és újakat és azok közkinccsé válnak. Még csak az inspektor lelkész adja meg a

megfelelő bizalmas útasítást egyik-másik testvérnek, vagy nővérnek valamely koldus, javíthatlan, részeges, vagy prostituált ügyében, vagy a Misszió által gondozásba kiadott védenc érdekében. Ekkorra már az idő is eléggé előhaladott, mert 1/21 óra és így énekekkel, imával, áldással fejezik be a gyűlésezést. Mindenki felkészül s a misszionárius testvérek és nővérek magukhoz vevén irás, nyomtatvány csomagokat visszatérnek állomáshelyeikre, hivatás és munkakörükbe: kelet, nyugat, dél és észak irányba; de a közös kapocs: a Krisztus és nagy feladatuk: Isten országának építése, összetartja őket ezután is, munkájukban erősíti és edzi!

(Folyt. köv.)

A gyakorlati theologia történetének főirányai.

Irta: Ravasz László.

(Folytatás.)

Mint minden megújulás, úgy a reformáció is, új életnek a propagálásában, illetve megélésében áll és nem ennek az elvnek minden consequentiáját levonó es tisztázó theoretikus rendszerezésben. „Luthers Christentum war die Reformation; in der Periferie seines Daseins aber war Luther eine alt-katholisch — mittelalterliche Erscheinung“¹ mondja Harnack. A Luther és Kálvin műve csak kezdet volt; a kovászt adták, amelynek át kellett volna járnia az egész vallásos élet úgy tanfejleményében, mint a gyakorlatban. De az utódok nem tudtak reformátusabbak lenni a reformátoroknál, tehát egyre katolikusabbakká váltak. Így támadt az a lélekölő, sivár orthofoxia, mely a következő századok egyházi életére átokként nehezült, — elrontott katholicizmus. Ezt a korszakot deütero-scholastikának nevezném. Azonban a természettudomány és rationalis philosophia fejlődésével egyre tisztult az emberek agyára bomló nebulosum, végre a 18. század fölvilágosodása úgylátta, hogy az egyházi tanok tarthatatlan babonák s a vallás nevenséges rituálizmus. Ekkor támadt az az intellectualis reakció, mely a dogmatizmussal együtt a vallást is kidobta s az így tétongó ürt sivár speculációkkal, sekély bölcselkedéssel akarta megtölteni. De a rationalis deismus ellen hadat indított az angol empiria s a francia materializmus és kimutatta, hogy ez a mindentudó rationalismus üres ábrándoknak él, mert még az oktörvény sem bizonyos, nem hogy az ő bölcselkedése. Ott voltunk tehát a teljes nihilismusban: a vallás terén nincs személyes hit, a gondolkodás világában nincs bizonyosság. A XVIII. században azonban megtörtént a sorsfordulat. Spener újra meglátja, hogy a valódi vallás nem a tiszta tanban, hanem a tiszta szívben van és nem más, mint közvetlen személyes élettapasztalat. Evangelium és doctrina, hit és dogma, istenigéje és szentírás, kegyelem és kegyelmi eszközök úgy viszonylanak egymáshoz, mint élet és külső mez. Ha egyszer az emberek újra megélték az isteni kegyelmet, azután speculálhattak róla, ha egyszer átfuvalt rajtuk a szentlélek szele: tünődhettek megint: honnan jó és hová megy, ha egyszer az Úrnak közelében lakoztak: feleletet adhattak arra a kérdésre, hát engem, embernek fiát, kinek mondanak lenni az emberek? Szóval: a Spener-féle közvetlen kegyesség üde levegőjén szabadon fejlődhetett és megtermékenyedhetett a Schleiermacher speculativ genieje. Am e közben valami egyéb is történt: óriási fordulat a gondolkodás történetében.

¹ Harnack A. Grundriss der Dogmengeschichte Freiburg 1898 p. 380.

Kant szétrombolta a régi dogmatismus utolsó mentsvárát is; ismeretünk egyedüli forrásává a tapasztalást tette; de egyszersmind teljes bizonyosságot is adott, mert kimutatta, hogy a tapasztalati anyag az emberi szellem felfogó organismusának a priori törvényei szerint alakul, ennél fogva az igazság nem rajtunk kívül eső valami, hanem bele van edzve lelki kozmoszunkba, mint létünk eleven darabja. Azonkívül kiemelte ennek a szellemnek, intelligibilis világnak abszolút értékét, világteremtő erejét s a teremtett mindenségnek céljául azt tűzte ki, hogy a szellem uralma országoljon fölötte. Az érzékinek eme megdicsőülését az erkölcsi törvény érvényesülése fogja végrehajtani, melynek symboluma az aesthetikai érték. — Kant az egyes theologumenákban tévedett s deductiói félrevezették, de annak a megállapításával, amit röviden a szellem szabadságában, souverenitásában és a gyakorlati kérdés primátusában foglalkunk össze: egész kulturánknak és ezt vezérlő gondolkodásunk fejlődésének új medret ásott. Kimutatható, ahol az ő örökségébe élő hitű emberek kerültek, ott lépett előre igazán nagyot a theologia.

(Folyt. köv.)

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1907. márc. 28.

Elnök: br. Bánffy Dezső, jelen vannak Kenessey Béla, ehker. főjegyző, Becsek Lajos, Ince Gerő, dr. Sárkány Lajos, Váró Ferencz ig. tanácsosok, Elek Lajos, dr. Kálmán János helyettes előadók, Pünkösti Pál számvevőhelyettes és Módy Elek jkvvezető.

Az ülés megnyitása után elnöklő főgondnok aa. bejelenti, hogy Simó Lajos ehker. főgondnok betegeskedése miatt a mai ülésről távol maradt.

Főt. püspök aa szintén betegeskedése miatt az ülésen részt nem vett.

I.

A kolozsvári theologiai fakultás Rendszabályának, az ifjak esetleges kórházi költségei fedezésére vonatkozó rész módosításáról szóló közgyűlési határozat hivatalosan közöltetik az előjárósággal.

A műemlékek kezelése s megőrzése tárgyában kelt közgyűlési határozat tanulmányozás és javaslat-tétel végett kiadatik h. számvevő aának.

A levéltári értéktelen anyagok kiselejtezésére vonatkozó közgyűlési határozat végrehajtása tárgyában a további részletes útasítások kiadattak.

A közgyűlés határozata alapján a fegyelmi főtörvényszéki jkveknek a közgyűlési jkvben való kinyomatása tárgyában az ig. tanács javaslat-tételre útasítottván, úgy határozott, hogy e kérdésben a többi kerületek véleményét meghallgatja s egyidejűleg a konventnél is fölveszi a kérdést esetleges állásiglalás végett.

Ugyancsak a kerületi közgyűlés határozata alapján a nagyobb városi ehközségek lelkészi fizetései-nek kérdése tanulmányozásával h. számvevő aa megbízott.

A kongruás egyházak IV. osztályba sorozása tárgyában intézkedés szüksége fenn nem forog, mert az új Zs. T. értelmében a pályázhatás útja minden rendes papi állásra osztályozás nélkül, az okleveles papok részére nyitva áll s a rovatlak kirovásánál is már szükségtelen.

Az erzsébetvárosi vallástanítás tárgyában az ottani lelkés eltávozása folytán a további eljárás beszünttetett, útasítottván esperes, hogy a vallás tanítás ügyét kísérje figyelemmel, hogy a mennyiben valóban szükség van a vallástani órák szaporítására, ez irányban majd indokolt újabb előterjesztés tétetessék a közoktatási kormányánál.

Nagysajói ehmegyénknek megengedettett, hogy a számadásokból korábban készített nyomtatványokból a meglevő készletet elhasználhassa.

Egerespataki ehközség kérése iskolatelkének visszaadása iránt; ajánlattal terjesztetik a közoktatási miniszterhez.

Széki ehmegyénk költségvetéséből a közebédek címén ehközségekre kivetett összegek töröltettek, mely az ehmegye újabb előterjesztése alapján is fenntartatott.

A Hegyi Mihályné-féle végrendelet bekérte, hogy a közoktatási miniszternek ez alapítványra vonatkozó megkeresése elintézhető legyen.

A m.-macskási interkaláris papi jövedelemnek adósság törlesztésre fordítása nem engedélyeztetett.

A domokosi ehközség kérése, kántori teendők ellátására alkalmas állami tanító kinevezése iránt, a közoktatási miniszter által elutasítván, felhivatott az ehközség kérésének megújítására.

Az Ermindszenti kántori díjlevél visszaküldetett, miután csak jkvbe s nem díjlevélbe vehető a mellékfoglalkozás szerű kántorság javadalma.

A buzásbocsárdi ehközségnek a segédlelkész elnöklete alatt hozott összes határozatai megsemmisítettek.

Szászsebesi ehközség határozata, mely szerint Szakács László aát pátronusának jelenti ki, örvendes tudomásul vétetett; megjegyeztetvén, hogy Egyházi törvényeink értelmében egy szavazatnál több részére nem biztosítható.

A szeődemeteri templom gyűjtésről szóló számadás jóváhagyatott.

A sáromberki újonnan átdolgozott papi díjlevél jóváhagyatott.

A kisbaconi kepeváltási szabályzat jóváhagyatott. Szentágothai szorványnak leányegyházza szervezésére vonatkozó határozata jóváhagyatott.

A körlelkészégekből beérkezett hiányos jelentések kiegészítésre visszaadattak s azok betérjesztésére újabb határidő állapított meg.

A bardoci lelkész kérése hitoktatói díjának föl-emelése iránt, ajánlattal terjesztetik a közoktatási miniszterhez.

A m.-sülyei papi állás részére kért lakbért a közoktatási miniszter elutasítván, tudomásul vétetett.

Az április 9-én tartandó konventi ülés meghívóinak szétküldéséről szóló jelentés tudomásul vétetett.

Vajai ehk. kepeváltási tervezete jóváhagyatott.

A marosfelfalui templom s a buzai papilak építési terve, műszaki előadó igazoló tanácsos aa. véleménye s észrevételeinek megfelelően jóváhagyatott.

II.

Az új Zsinati törvény végrehajtására vonatkozó utasítás kidolgozására ig. tanácsunk Zeyk Dániel főgondnok és püspök aa. elnöklete alatt egy bizottságot kért föl, mely bizottságnak tagjai a rendes zsinati képviselők, kik a reájuk ruházott bizalomnál fogva is erre a legilletékesebbek. A bizottsági ülést április 15-re tűrte ki az ig. tanács, hogy május 1-ig a munkálat lehetőleg kész legyen.

III.

A sáromberki, uzdiszentpéteri, nagyrápolti s csüdötelki ehközségeknél ellemi iskola létesítése tárgyában hozott határozatai, az előadói javaslat értelmében jóváhagyatottak.

A szárazajtai iskola államosítása tárgyában a közoktatási miniszter az egyházi részről kikötött két feltételt nem fogadván el, újabb előterjesztés és tárgyalás után is e feltételek fenntartatnak.

A szoinokpacalusai iskola államosítása tárgyában a közoktatási kormány által támasztott követel-

mények az ehközség által nem lévén teljesíthetők, azok mérséklése iránt lépések tétele elrendeltetett.

A szamosudvarhelyi állami iskola felállításával a nyugdíj járulékok hordozása egy ref. tanerő ellenében az egyházra hárítván, tudomásul vétetett.

A vulkáni és vicei egyházaknak könyveket adományozott az ig. tanács.

IV.

Szászvárosi ehközségünknek az interkaláris papi jövedelmekből templom alap létesítésére vonatkozó határozata, jóváhagyatott.

A fogarasi papi javadalmak rendezésére vonatkozó ig. tanácsi határozatnak saját hatáskörében való végrehajtására az ehmegye ismételtén utasított.

Nagyenyedi és kolozsvári kollegiumunknak ingatlan, illetve ez utóbbinak egy kis házastelek eladásáról szóló szerződésai jóváhagyatottak.

Marosvásárhelyi kollegiumunknak egy betongát építéséről szóló szerződése jóváhagyatott.

A sepsiszentkirályi papilak és a szászvárosi énekvezéri lak építési terve és költségvetése jóváhagyatott.

A marosi ehmegye 1906. évi számadása s 1907. évi költségvetése jóváhagyatott, a rovatal hátralékok felhajtására való utasítással.

A dicsőszentmártoni ehközség erdővásár szerződése jóváhagyatott, ismételtén felhivatván az egyház központi tartozása rendezésére.

A zabolai pénztárnok-választás elleni felebbezés áttétetik az ehmegyei közigazgatási bírósághoz.

A szászdányáni papválasztási ügyben hozott ig. tanácsi határozat ellen Nagy Domokos esperes által az ehker. közgyűléshez intézett felebbezés áttétetik az ehker. főtörvényszékhez, mint közig. bírósághoz; miután a múlt évi közgyűlés határozata alapján az ily természetű ügyek nem terjeszthetők az ehkerületi közgyűlés elé.

Szilágyyszolnoki egyházmegye javaslata a taxás telkek jogi oldalának tisztázása tárgyában áttétetik a jogügyi bizottsághoz.

A Kun Zsigmond-féle alapítványnak az algyógyi ehközség kezelése alá leendő kiadása az alapítólevél értelmében engedélyeztetik.

A theologus ifjak segélyezése, a Honvéd-utcai ház eladása, az ehker. számadásnak költségvetési címenkénti összeállítása a szeretetházi rovatal egyenlősítése s a hivatalos kiküldöttek útiköltség szabályzatára vonatkozó közgyűlési határozatok életbeléptetése iránt intézkedések tétettek.

Az 1905. évi számadás rendjén mutatkozott többlet külön számlán kezelése a pénztári hivatalnak elrendeltetett.

A dunamelléki ehkerület mintájára ehkerületi számszék felállításának kérdése tárgyalatván, azt az ig. tanács feleslegesnek találta; miután szabályszerűen szervezett számvevői hivatallal bír az erdélyi egyházkerület.

M . y.

(Vége.)

Feleletek

I.

Váró Ferenc e. i. tanügyi előadónak az „Erdélyi Hírlap” 1907. márc. 12-iki számában megjelent Nyiltevére.

Az 1906. évi hivatalos tanügyi jelentés bármely forrásból merítette adatait, igazság marad az, hogy a Bethlen-kollégium 1904—5. évi konviktusi létszámául feltüntetett: 294 ezen év maximális létszáma, az 1905—6. évi: 193 szám pedig az évvégi minimális létszám.

Ezt a m. t. Tanügyi-előadó, igazgatótanácsos úr tudhatta, mert: 1. ezen iskolai években a Bethlen-kollégium fungens tanára volt még; 2. a Bethlen-kollégium 1904—5.

és 1905—6. évi értesítiből, melyek jelentése kinyomatása előtt hónapokkal rendelkezésre állottak, kitűnik.

Mégis figyelmen kívül hagyta.

Midőn tehát az egyik év maximális létszámát állítja szembe a rákövetkező év minimális létszámával, statisztikailag ezeket az adatait sem megbízhatónak, sem jóakarataknak nem minősíthetem.

A tanügyi jelentéstől Egyházkerületünk minden iskolája pedig pontos utánjárást, feltétlenül megbízható adatokat és csak jóakaratot vár, annál inkább az az iskola, melynek az előadó tanítványa, 23 éven át tanára volt s jelentése írásakor meg épen fungens tanára.

Midőn az „Erdélyi Hírlap”-ban a Vigil feltűntette „Senyvedését”, a megdöbbenő adatokat kellő értékükre redukálom, midőn rámutattam, hogy a „hanyaglás” lényegileg emelkedés, neki is, ezen évek fungens tanárának, ki a felelőségben osztozó társunk, szolgálatot tettem. Ez kötelességem volt vele szemben, volt tanárommal, kollégámmal szemben, ki ezt azzal honorálja, hogy „Vigil” rossz indulatú cikkeinek adataiért szavatul. Ez már izlés dolga.

II.

Nagy Károlynak, e lap szerkesztőjének. ki az Erd. Prot. Lap idei 13. számában megjelent „Nyílt kérdések stb.” c. cikkhez szerkesztői megjegyzéseket fűz.

Az „Erdélyi Hírlap” idei 58-ik számában kimutattam, hogy a vitát lapjából ő zárta ki, mégis nekem tulajdonítja, hogy a vitával politikai lapba kerültünk.

Ugyanott statisztikai adatokkal bizonyítottam be, hogy iskolánk idegen megyéből legtöbb, 53% növendéket nevel, tehát az egész egyházkerület felekezeti érdekeit a hét kollégium közül leginkább szolgálja. Mindezt figyelmen kívül hagyja, sőt midőn szerényen, nagyképűsködés nélkül állítottam, hogy főgimnáziumi oktató és nevelő feladatunk becsületes elvégzése főtörekvésünk, még az ennél többre vágyakozást is elvitatná.

Hát ezek bizony: a valónak valótlannal való összekeverése, iskolánkról hamis látszat terjesztése, szóval sophistika. Újabb ösztönyt kaptunk arra, hogy a VIII-ik classisban figyelmeztessük növendékeinket: kerüljétek a sophisták módszerét, kövessétek inkább a Socratesét. Azok a derék professor elődeink pedig, Mihályi, Lőte stb., kikre a szerkesztő két csillag alatt hivatkozik, tanították a „kerülés” kerülését, de nem tanították meg mindenkinek.

Hogy pedig Benedek Károly cikke nem „képviseleti az egyházkerület túlnyomó nagy többségének álláspontját” velünk szemben, a neki ide alább szánt válaszból tűnik ki.

III.

Kedves Károly barátom!

E lap idei 13-ik számában nyílt kérdéseket adsz fel, melyekre magad is megfelelelnél, mert Te is Enyeden tanultál, őcséd is itt volt 1903—4-ben és 1904—5. elején. Az enyedi kollégiumot tehát ismered, de ha igazságos ember vagy, nem úgy kéne ismertetned, mint cikkedben teszed.

Kikaptad az „Erdélyi Hírlap” 58. számában megjelent Nyílt levelemből, hogy két egyházkerületi árvát mindennel elláttunk, azt azonban nem idézed, hogy 180 tandíjmentes s 86 élelmezési segéllyen részesült növendékünk volt 1905—6-ban. Ezek is szegények s részben árvák!

Azon az időn merengsz, mikor a székely atyafi behozta tiát Enyedre s akkor látta megint, mikor pap lett belőle; felnevelte az iskola. Ez az idő rég volt Ma, ne tedd magad, jól tudod, hogy a jótémények nevelő és fegyelmező értékét érvényesítenünk kell; nem adhatunk, mint a te idődben mindenkinek maximális segélyezést, hanem kinek-kinek érdeme szerint, arányosan.

Az 1878—9. isk. év adatainak az 1905—6. év adataival való összehasonlításod pedig szomorúan felületes.

1878—9-ben az anyagi segélyezések teljes összege 41864 kor. 30 fill. Ebből számtsld le a tűzifa értékét 2248 kor. 40 fillért. A maradék 39615 kor. 90 fillérből theologusokra számtsld:

1. a principis beneficiumot 1784 K 32 fill. értékben;
2. a principista theologusok cipója értékét (34 theol. napi négy cipója, à 6 fill., 250 napra) 1920 kor.;
3. a privátanítványoktól jött: 6000 kor.-ból theologusokra eső legalább 4000 kor.;
4. a legátusok jövedelméből 3000 kor.;

5. a hivatalos szolgálatok javadalmából (senior, pápa stb.) 900 kor.;

6. theol. önképzőköri 8 arany pályadíjat csak 88 kor. értékben;

7. a képezde kerületi segélyét 844 kor. 20 fillért;

8. a theologusok és képezdeszek iskolai díjat nem fizettek s cipót kaptak. En ezt csak 2000 kor.-ra teszem. Ez összegek 14536 kor. 52 fillért tesznek ki. Ezt vond le 39615 kor. 90 fillérből, marad gimnázisták s az elemi segélyezésére 25079 kor. 38 fillér. (Lásd 1878—9. értesítő III. feje.)

1905—6-ban pedig a segélyek teljes összege 38520 kor. 68 fill., melyből theológiára és képezdésre (L. Erdélyi Hírlap 48. sz. 4. old.) adott segélyt levonva 35671 kor. 62 fillér értékű segély jut gimnáziumunkra. Tehát 1905—6-ban 10592 kor. 24 fill. különbség esik a jelen javára a multhoz képest.

Teljesen jogosult tehát az az állításom, hogy ma kollégiumunk szeretőbb édes anyja növendékének.

Az 1881—2. isk. évvel sem úgy vagyunk, mint irod, midőn a tanulók iskolai díjai összegét szembe állítod a mostanival. A bennlakás ára nagy ágygyal s tandíjjal nem 25 kor., kis ágygyal nem 19 kor. Gyakoroljuk egy kissé az összeadást. Add össze az 1881 2. isk. évi értesítő 129. oldalán a következő adatokat: Nagy ágygyal ágyhelydíj 8 kor. Ágyhasználati díj 5 kor. Fadíj 4 kor. Meszélesi díj 60 fill. Tandíj 12 kor. Osztályköltség 60 fill. Tornászdíj 2 kor. Könyvtárdíj 1 kor. Összesen 33 kor. 20 fill. Kis ágygyal 27 kor. 20 fillér. Ennyit az iskolának fizettek. De e mellett a lakószobák berendezési tárgyait maguk vették, fát maguk vágta, vagy vágattak, sőt adataink szerint legnagyobb részük ekkor még ágyat is maga szerzett be, nem volt még elég vas-ágy.

Adataid tévesek, remélem nem szándékosan.

Lényegileg három nyílt kérdést adsz fel:

1. Miért nehéz ma szegény gyermeknek a tanulói pályára lépni?

2. Miért nem adunk az I-ső osztályba jövő tanulónak maximális segélyt?

3. Segítünk-e ma annyi szegény tanulót, mint a 70-es 80-as években?

Ad: 1. A haladó idővel és a tanügyi fokozottabb követelésekkel kollégiumainknak is haladniok kellett. Az 1883. évi közoktatási reform törvényerejű lévén, iskolánk régi patriárkális szellemének hadat üzent. Ily értelmű főhatósági rendelkezések, útasítások és szabályzatok sok mellékkiadást rónak a tanulóra. Aki taneszközeit nem szerezheti be, nem tanulhat. Az iskolák segélyező ereje véges, maximális segélyt, minden taneszközt mindenkinek nem adhat.

A haladó kor a szegénytanuló rendszert, privátanítói régi rendszert elsöpörte, pedig ez volt a szegény gyermek s szegény diák remediuma. Ma éhező tanulót, szolga tanulót, mezitlábast az internátus nem tűr. Kérdezd meg Váro Ferenc barátunkat, ő volt, ki ez új rendszernek nálunk előharcosaként küzdött. Ma szegény gyermek, kit hazulról nem támogatnak, csak ha nagyon kiváló, él meg tanulói pályán maximális segéllyel.

Am dicsérd a Te idődet, de a változást tulajdonítsd a kornak!

Ad: 2. I-ső osztályba jövő gyermek maximális segélyt nem kaphat, míg egy félévi tanulással s jó magaviselettel meg nem győzi tanárait, hogy érdemes rá.

Ez csak ésszerű! Így van mindenütt. Külömben segély nem jutna olyanoknak, kik itt szereztek érdemeket rá. Mint falusi pap, tudod közel tapasztalatból, hogy a falusi iskolák kitűnőiben hányszor csalódik a gimnázium: Az első gimnázista jó gyerek apjának tehát csak egy félévet kell kihúznia féldíjfizetéssel. Jeles gyermek második félévben már kevés anyagi gondot okoz neki.

Ad: 3. Feleletet találsz Nyílt leveleimben s ezen cikkemben.

Nagyenyed, 1907. ápr. 2.

Tisztelő barátod
Székely Ödön.

*

Uraim! Kedves atyafitársak! Terjeszetek kevesebb hamis látszatot közös nevelő iskolánkról s ne ellenszenvvel figyeljétek alma materünket. Egyházi állásokkal járó kötelességetek ez!

Sz. Ö.

a Bethlen-kol. intern. felügyelő tanára.

KÜLÖNFÉLÉK.

Lapunk mai száma az ünnepek miatt egy napot késett.

Dr. Bartók György püspökünk gyengélkedése következtében, mely már egy néhány napja tart, az idén nem vehet részt a konventi üléseken. Allapota ugyan javult, de orvosi tanácsra még tovább is szobához van kötve. Reméljük s kívánjuk, hogy teljes erejében, régi munkakédvében fogjuk nemsokára üdvözölhetni.

Az új egyházi térvényeknek egyházkerületünkben való életbeléptetésére nézve az előkészítő munkálatok elveinek megbeszélésére az Igazgatótanács Zeyk Dániel főgondnok és *dr. Bartók György* püspök elnöke alatt a zsinati tagokból egy bizottságot alakított és hívott össze ápr. 15-ére Kolozsvárt az Ig.-tanácsi tanácsterembe. E bizottság munkálatai alapján tesz előterjesztést az Ig.-tanács a májusi rendkívüli kerületi közgyűlésnek az életbeléptetés és végrehajtás módozatainak előkészítésére, mely ügyben véglegesen előreláthatólag az őszi rendes közgyűlés fog határozni.

300 éves jubileum. Kolozsvári kollégiumunk ez évben ünnepli fennállásának 300 éves és nagy tanára, Apáczai Cseri János tanári székfoglalójának 250 éves jubileumát. E nagy évfordulók méltó megünneplésére javában folynak az előkészületek: a kollégium előjárósága pünköst hetére állapítja meg a napját, május 21 vagy 22-re. Az ünnepélyen való részvételre fel fogja szököltani a kollégium minden életben levő volt növendékét s az egyházi és közélet minden tényezőjét. Hisszük, hogy e nevezetes évforduló nemcsak a kolozsvári kollégium s nem is csak egyházkerületünk, de egész magyar református egyházunk s a magyar kulturális élet jelentős ünnepe lesz. Most csak felhívjuk reá az érdeklődést: amint módunkban lesz, közölni fogjuk a jubilaris ünnep véglegesen megállapított tervezetét.

Az országos református tanáregyesület ez évben Kolozsvárt tartja szokásos évi közgyűlést és pedig a kolozsvári kollégium és a theol. fakultás előjáróságával történt megállapodás szerint kapcsolatosan a kolozsvári kollégium jubiléumának ünnepélyével. A tanáregyesület részvétele mindenestre emelni fogja kolozsvári kollégiumunk ünnepélyének fényét és az egyházi életünkre hasznos és sikeres munkásságot kifejtő egyesület szívesen látott vendége lesz kerületünknek is.

Jézus halálós ítélete. Az Evang. Alliance írja: A Párisban megjelenő történeti évkönyv egyik tudósításában Jézus állítólagos halál ítélete olvasható. Az ítélet héber nyelven egy ércetablába van vésvé, hangzik pedig lefordítva a következőkép: „Ítélet, kimondatott Pontius Pilátus alsó Galilea kormányzója által, hogy a názáreti Jézus keresztalált szenvedjen. Tibérius császár uralkodásának 17-ik esztendejében, március hónapnak 25-ik napján, Jeruzsálem szent városában, mikor Istennek papja és főispja Annas és Kajafás valának, Pontius Pilátus alsó Galilea kormányzója, úgy ítélte, hogy a názáreti Jézus két gonosztevő között keresztben haljon meg, mivel a nép nagy nyilvános tanúsággal bebizonyította, hogy 1. Jézus csaló, 2. lázító, 3. a törvénynek ellensége, 4. hamisan Isten fiának nevezi magát, 5. hamisan Izráel királyának tartja magát, 6. a templomba ment kezeikben pálmákat hordó sokaságtól kísérve. Azt parancsolja az első századosnak Quirilus Korneliusnak, hogy vezesse a vesztőhelyre megtiltván minden szegény, vagy gazdag egyénnek, hogy Jézus halálát megakadályozza. A tanuk, a kik aláírták Jézus ítéletét 1. Roboni Dániel farizeus, 2. Czarabatel János, 3. Roboni Raphael írástudó. Jézus a Sirena kapun keresztül vitetik ki Jeruzsálem városából.

Nyilvános köszönet. A komollói ifjúsági egyesület műkedvelői előadással egybekötött táncmulatságot rendezett f. hó 9-én, melynek tiszta jövedelmét az ev. ref. pepilak építési alapjára fordította. Az estély felülfizettek: Nagys. Brázay Zoltán, Sylveszter Albert jegyző 10—10 K, Csia Karolina úrnő 8 K, özv. Szentiványi Antalné, Beznek Károly, Kerestely Aladár 4—4 K, Csia Imre, Czeglédi János, Péter József, özv. Sylveszter Antalné, özv. Sylveszter Domokosné, Imce Zoltán 2—2 K, Kónya Antal 1 K 80 f., Kökössy Károly 1 K 60 f., Sylveszter József, Deák Lajos, Zajzon Antal, Módi József, Kerestely Sándor, Fejér Mihály, Kiss Ferencné, Kis Elvira 1—1 K, Varga András, Csizsér Gábor 40—40 fillér összes tiszta jövedelem 120 K.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 291—1907. Püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a küküllői egyházmegyébe kebeleztet *erzsébetvárosi* körlelkészség lelkészi állására pályázat nyitattik.

Díjlevél szerinti javadalom: 1. Gazdasági épülettel és szép kerttel (327 □-öl) ellátott négyszobás lakás. 2. Kanonika porció: 5 hold 1145 □-öl haszonélvezete 88 K 09 fill. 3. Egyház pénztárából 160 kor. 4. Allandósított segély (Gecse-alap) 500 kor. 5. Központi kamat jövedelem 16 kor. 22 fill. 6. Kepepénz 203 kor. 7. Leányegyházról járó terményjövdelem értéke 75 kor. 84 fill. 8. Stóla 24 kor. 9. Állami fizetékiesztési összeg 1600 koronáig 1004 kor. 76 fill., melyből 471 kor. 91 fill. megállapított évi rendszeres kiadás. 10. Mellékjövdelem: a) az állami elemi iskolánál és az állami főgimnáziumnál teljesítendő vallástanításért évi 400 kor; b) a törvényszéki fogház ref. vallásu foglyainak lelki gondozásáért az államtól évi 60 korona.

Kötelességek: Erzsébetváros anyá, Szászernye és Keresd leányegyházakban, valamint a szorványokban a rendes lelkészi teendők s az érvényben levő körlelkészi utasítás értelmében a körlelkészi teendők végzése. Az anyaegyházban, az összes ev. ref. vallásu iskolai növendékek vallásos oktatása a megszabott tanórákon és a királyi törvényszék fogházában a ref. foglyok lelki gondozása.

Pályázati határnap f. év. április 30.

Minősítvényvel és szolgálati bizonyítvánnyal ellátott folyamodványok a főtiszteletű püspöki hivatalhozküldendők. Kolozsvárt, 1907. április 4.

Bartók, püspök.

Sz. 1110—1907. Püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület *kolozsvári theol. fakultásán* szervezett *gyakorlati theologiai* rendes tanzsékre pályázat hirdettetik.

A megválasztandó tanárnak kötelessége; a fakultáson rendes előadásokat tartani a gyakorlati theologia körébe eső tudományok közül a *Homiletikából, Liturgiából, Katekhetikából, Lelkipásztori gondviselésből,* — mint főtantárgyból — speciál kollégiumokat tartani a gyakorlati theologia körébe eső s a konventi tantervbe felvett melléktárgyakból, továbbá vezetni a homilétikai és katekhetikai szemináriumokat. Az összes előadások heti óraszámá legfeljebb 10.

A megválasztandó tanár egyéb kötelességei: az egyházi törvényben, a theologiai tan- és vizsgarendben s végül a fakultás törvényei és rendszabályaiban a theol. tanárookra vonatkozólag megállapított kötelességek.

A megválasztott tanár az erdélyi ev. ref. egyházkerület központi nyugdíj intézetének jogosított és kötelezett tagja.

Javadalma: évi 4000 kor. rendes ftzetés, negyedévi előleges részlektben; négy izben esedékes 400—400 kor. ötödéves korpótlék, mely fizetés természetével bir lakás természetben, vagy e helyett a fizetéssel arányban álló lakpénz, mely ez idő szerint 840 koronában állapították meg.

Pályázhatnak olyan ev. ref. vallásu egyének, kik az Egyházi törvény 488. §-ában megszabott rendes theologiai tanári képesítettséggel birnak.

A választást az 1907. évi május 25-én tartandó egyházkerületi rendkívüli közgyűlés fogja megejtteni.

A megválasztott tanár állását 1907. szeptember 1-én köteles elfoglalni.

A pályázati kérvények a képesítettséget igazoló adatokkal, az irodalmi működést is feltüntető mellékletekkel, életrajzi vázlattal, szolgálati és orvosi bizonyítvánnyal felszerelve az erdélyi ev. ref. egyházkerületi közgyűléshez címzetten f. évi május 10-ik napjáig a theol. fakultás Előjáróságához nyujtandók be.

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsának. Kolozsvárt, 1907. március hó 31-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső,
elnök.

Dr. Kálmán János,
tanügyi előadó h.

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az 1848. XX. törvénycikk 2. §.

(Folyt. és vége.)

Miután Nagyméltóságod egyik kívánságunkra sem mondja, hogy az nem volna jogos és nem volna teljesíthető és miután ezen pontban csakis oly kívánságok vannak felsorolva, a melyek teljesítése a kormánytól függ, újból kérnünk kell Nagyméltóságodat, hogy tettekkel váltsa be azon ígéretét, hogy a kormány a törvényben lefektetett egyenlőségi elvet a legszigorubbán alkalmazni fogja. Ezen szempontból újból figyelmébe ajánlunk Nagyméltóságodnak mindazt, amit az evangélikus ujoncok felesketésére, a tanári kinevezésekre, az állami intézetekben alkalmazott hitoktatók díjazására, az evang. theologiai fakultásnak a budapesti egyetemen való felállítására, az apácáknek a közhatósági kórházakban való alkalmazására nézve korábbi felterjesztéseinkben elmondottunk.

Nagy fontosságot tulajdonítunk azonban annak és a megoldás elhalogtatását tovább nem tűrhetőknek tekintjük, hogy a párbér és hasonló szolgáltatások kérdése végre az 1848: XX. törvénycikk 2. §-ában kifejezett elvnek megfelelőleg haladéktalanul megoldassék és hogy a kormány ezen kérdések mikénti elintézése tárgyában nyíltan és őszintén mondja meg véleményét.

Mikép gondolja orvosolhatónak Nagyméltóságod az egyenlőségi elv pusztán hangoztatása által a párbér sérelmeket?

Igaz, hogy ez a kérdés a törvény szempontjából igen egyszerű és világos. Az 1791. évi 26. t.-c. határozottan és minden kétséget kizárólag megszüntette azt a jogtalan és visszás állapot, hogy evangélikus hívek a róm. kath. plébánosnak vagy kántornak párbért, stolát vagy egyházi viszonyon alapuló tartozást fizessenek. Mégis a törvény ezen világos rendelkezése dacára mai nap is előfordul és minduntalan panaszkor érkeznek hozzánk, hogy közigazgatási hatóságok és bíróságok marasztalják híveinket az ilyféle szolgáltatásokban. Majd a canonica visitatio, mint szerződési jogcím, majd a lelki tehertheoriája lesz előrántva, a melyek segítségével ki lesz forgatva a törvény határozott intenciója és világos értelme. Már maga az a fektevés, hogy ezek a kérdések per tárgyává tehetőek, megsértése a törvénynek és ezeknek a kérdéseknek bírói utra való utalása által is csak a felekezetek közötti perpatvar és egyenetlenkedés fokoztatik.

A róm. katolikus egyháznak magának sem érdeke az, hogy ily kicsinyes, anyagi szempontból alig számbavehető zaklatásokkal a más vallásuak elkeseredését maga ellen irányítsa és ébren tartsa. Az autonómiával, a mely után a rk. hívek törekednek, meg épen nem egyeztethető össze a más vallásuak

megadóztatása, mert az az egyház, amely nem akarja hogy az ő dolgaiba avatkozzanak, tartsa fenn önmagát és ne kívánja a segélyezést más vallású hívektől.

Súlyos jogsérelmét képezi végül az evangélikusoknak a rk. kegyurasági terhekkel való megterhelése.

A külföldi eredetű kegyurasági intézmény jogi alapja szerint egészen más volt, mivé az idők folyamán különösen Ausztriában és az osztrák minta után (Concordatum) nálunk kifejlődött. Eredetileg ez egy kitüntetés, egy jutalmazás volt az egyház részéről azért, hogy egy hitbuzgó híve templomot épített, azt jó karban tartotta, és a plébános ellátásáról gondoskodott. A szolgáltatás teljesen önkéntes volt, kényszerre nem gondolt senki, a szolgáltatás volt a prius, aztán jött a jutalmazás, a kegyuri jog adományozása. Az egyház lassan egyet fordított a dolgon és így okoskodott „őseid javadalmat alapítottak, már most te utód tarsd fenn, mert ha ezt nem teszed, elveszem tőleg az ezzel járó kegyuri jogot.“ A kegyuri terhek teljesítésének elmulasztása tehát csakis a kegyuri jog elvesztését vonta maga után, a kényszerbehajtásra akkor az egyház még nem gondolt.

Arról azonban, hogy az egyház összes személyi és dologi kiadásait a kegyur fedezze, a közönséges egyházjogban sehol sincs szó. A tridentin zsinat rendelete szerint a székes és társas egyházak összes kiadásait a főpapok jövedelméből, a lelkipásztorokkal járó egyház javadalomnál első sorban az egyházjavon feles jövedelméből kell fedezni. (Konek egyházjogtan kézi könyve V. kiadás 226. l. Dr. Szeredy József Egyházjog II. kötet 1376. l.) Az egyházi építkezéshez a tridentin zsinat (Sess. XXI. Cap. 7. de. ref.) szerint a kegyur csak akkor volt köteles hozzájárulni, ha az egyház vagy javadalom után bizonyos jövedelemben részesül, így magyarázzák a tridentin zsinat idézet szabályát Schulte, Walter, Permaneder és dr. Szeredy egyházjogi írók is. Ezt a nézetet osztotta XIV. Benedek pápa is, állítván, hogy abból mivel a kegyur az egyház felépítésével már egy jótéteményt szerzett, nem következik, hogy még egy másik jótétemény szerzésére is szorítható. (Konek id. helyen 228. l.) Szeredy id. műve u. ott, ki azt is mondja: ha mindezekből a kívánt költség nem kerülne ki, akkor a plébánia kath. hívei szólítandók fel, miután kiválóan ezek érdeke forog fenn.

A magyar törvény, amelyre Konek és Szeredy annak megokolása végett hivatkoznak, hogy nálunk a kegyur tartozik az egyház építkezés költségeit fizetni az 1723:71 ezt egy szóval sem mondja, sőt ellenkezőleg az 1. §-ban azt rendeli, hogy ahol a főpapok és egyházi javadalom birtokosai a javadalmakról nem gondoskodnának és azokat pusztulni hagynák, javadalmaik zár alá vétessenek és az épü-

letek helyreállítása és javítása a zárlat jövedelmeiből eszközöltessék.

A 2. §. pedig szóról-szóra ezt rendeli; Praeterea etiam eo reflectendum, ut Episcopi et Ecclesiarum Patroni de Parochorum intertentione et Subsistentia a populo (ubi necessum esset) praestanda; prospiciant.

Ezen törvény szerint tehát, amely pedig újabb magyar törvényvel megváltoztatva nincs, nemcsak az építkezés, hanem még a plébánosok eltartása sem követelhető a kegyurtól, ez a püspökkel együtt csak gondoskodni köteles. hogy ezen költségek, ahol szükség, a néptől behajtassanak.

A magyar egyházi írók ezen téves tanítása azonban úgy átment a köztudatba, hogy ma azt már minden bíróság kétségtelen jogszabály gyanánt elismeri, hogy a kegyurasági teher dologi teher, amely a nemesi birtok vagy annak bármely birtokrészecskéjét akként terheli; hogy a kegyur köteles nemcsak a plébános teljes ellátásáról gondoskodni, hanem az épületeket javítani, és a romba dőlteket újból felépíteni.

A dologi teher létezését pedig a kanonika visitatióról felvett jegyzőkönyvvel látják megállapítva, amelyről a Curia 31 sz. döntvényében kimondotta, hogy ez egymagában a dologi teher létezését nem állapítja meg.

Habár pedig a fentiek szerint a kegyuri tartozások terjedelme és dologi terhi minősége a magyar törvények szempontjából nagyon is kifogásolható, minket protestánsokat ez kevésbé érdekel, de igen is sérelmes reánk nézve az, hogy mi egy oly róm. kath. egyházi természetű jog címén, melyről mi szívesen lemondunk és a melylyel élni nem akarunk, köteleztetünk a róm. kath. egyház céljaira adózni. Hogy mi erre köteleztetünk, míg a katolikus földes úr erre a protestáns egyházzal szemben kötelezve nincs, ez talán mégis csak beleütközik az 1848. XX. törvénycikk 2. §-ában kimondott egyenlőségi elvbe?

A hol valamely jogszabály, habár a törvény ellenére és a törvény meghamisításával keletkezett és a bírói ítéletekben nyilvánuló gyakorlatban oly mély gyökeret vert, mint nálunk a kegyurasági terhek viselési kötelességének tana, ott általános elvek hangoztatásával és azokra való útalással a bajon segíteni nem lehet, ott csak a törvényhozás állíthatja helyre a téves tanítások által megzavart igazságot.

Feltétlenül szükség van tehát törvényre, amely ezt a zsádos igazságtalanságot, amely az 1848. XX. törvénycikkben kimondott elvvel homlokegyenest ellenkezik, a magyar jogéletből kiküszöbölni fogja.

Tudjuk, hogy a kérdés minden jogos igényt és érdeket kielégítő megoldása gondos előkészítést kíván s hosszabb előmunkálatokat igényel. Távol áll tőlünk, hogy annak elhamarkodott megoldását kívánjuk. De mentől nagyobbak a közmegnyugvást keltő rendezés nehézségei, annál szükségesebb, hogy azonnal és komoly akarattal fogjunk hozzá a megoldás előkészítéséhez.

Hiszen, hogy ennek a kérdésnek az igazságos rendezése a róm. kath. egyháznak is kiváló érdeke, bizonyítja azon anomalia, amely a róm. kath. egyház nagy sérelmére a főváros és a sz. kir. városok praesentálási jogát illetőleg fenforog.

Miután az igazság követelménye, hogy attól — aki a terhet viseli, a jog gyakorlása sem tagadható meg, a róm. kath. egyház például a fővárosban kénytelen túrni, hogy egy fővárosi róm. kath. plébánia megüresedése esetében a praesentálási jogot a törvényhatósági bizottság más vallású tagjai is gyakorolhassák.

Hogy ez igazságtalan és tarthatatlan állapot, aláírjuk. De ezt csak úgy lehet megszüntetni, ha azt

a másik igazságtalanságot, hogy a más vallásúak a róm. kath. egyház szükségleteit fedezni kötelesek, szintén megszüntetjük.

Ezen sérelmes állapot tarthatatlansága még jobban kiviláglik, ha azt a fennálló és eddig végre nem hajtott állami törvény szempontjából nézzük.

Az 1868. évi 53. t.-c. 23. §-a kötelezi a városokat, amelyek valamely vallásfelekezet céljaira a házipénztárból segélyt nyújtanak, hogy abban az igazságos arányban a többi felekezeteket is részesítsék.

A fővárosnak az utolsó népszámlálás szerint van, a katonaságot nem számítva, 703.448 lakosa, ebből 427.112 róm. kath., 276.336 pedig más vallású. Miután a főváros a róm. kath. vallás céljaira 1907-re 833.129 koronát vett fel a költségvetésbe, a lélekszám arányában a többi felekezeteknek 538.000 korona járna. Ad azonban a főváros a többi felekezeteknek összesen 178.400 koronát, tehát 359.600 koronával kevesebbet, mint a törvény szerint kellene.

Távol áll tőlünk azt követni, hogy a róm. kath. egyház indokolt szükségletei fedezéséről gondoskodás ne történjék. Nem ezt akarjuk mi, hanem csak azt, hogy a róm. kath. egyház szükségletei az egyenlőségi elv szemeltartásával nyerjenek kielégítést.

A róm. kath. egyház hívei az egyházi szükségletekhez jóformán külön egyházi adóval nem járulnak hozzá. Nem azért, mert nem akarnak ezekhez hozzájárulni, hanem azért, mert így lett berendezve. A városi lakosság az egyházi adótól legtöbb helyen teljesen mentes, az egyház összes szükségleteit a közadóból a városi pénztár fedezi. Faluhelyen megterhelik ugyan a szegény népet a párbérral, de a hiányt nem a kath. egyház gazdag alapjából, nem a püspök, és káptalanok feles jövedelmeiből pótolják, hanem a másvallásuaktól hajtják be dologi teher címén. A hol ez a behajtás nehézségekbe ütközik, a községi előljáróság által szavaztatják meg a kath. egyház és iskola szükségleteit és az úgynevezett „községileg avertált párbér“ jogcímén adóztatják meg a protestáns lakosságot.

Az eddigiekkel bebizonyítottuk, hogy az 1848. XX. törvénycikk 2. §-ban kimondott elv még nincs teljesen végrehajtva és hogy ezen elvnek előismerése még nem egyszersmind az elvnek végrehajtása.

A nehézségek, a melyekbe ezen sérelmek orvoslása ütközik, csak a helyzet félreértésén alapulnak. Mihelyt megjön a belátás, hogy a vallásfelekezetek közötti jó egyetértés minden magyarnak közös érdeke, csak egy kis jóakarattal kell hozzá, hogy ezek a viszonyok az igazságnak megfelelően rendeztessenek. Elvi kijelentésekkel azonban a dolgon segíteni nem lehet és azért a dolognak oly elintézésébe, mint ezt Nagyméltóságod leírata tartalmazza, bele nem nyughatunk. Nagyméltóságod válasza nagy elégtelenséget fog kelteni az egész országban és ha Nagyméltóságod az egyenlőség elvének tényleges megvalósításától továbbra is elzárkoznék, az sajnosan documentálná a közvélemény előtt, hogy az ország ezen elv megvalósítását a kormánytól nem várhatja.

Ezt a feltevést elutasítjuk magunktól és erősen bíznak abban, hogy Nagyméltóságod belátva azt, hogy a jognak tisztelete a magyar állam fennállásának legerősebb alapja és hogy egy erős és hatalmas Magyarországot nem szabad gyöngíteni azáltal, hogy a vallásfelekezetek közötti béke az ezt veszélyeztető surlódások által megzavartassék, erős kézzel maga meg fogja tenni a kezdeményezést az 1848. évi XX. törvénycikk 2. §-ában kimondott elvnek végrehajtására.

A berlini Városi-Misszió.

Berlin, 1907. március hó 3.

(Folytatás.)

Most már mindnyájunkat érdekelhet tudni, hogy kik ezek a misszionáriusok; miféle nemzetség. Nem aféle tanult emberek korántsem. Sőt igen egyszerű emberek és a legnagyobb részük az iparos pályáról lépett e munkakörbe. Úgy szokott ez itt történni, hogy a gyermekek egy nagy része a népiskola, illetőleg polgári iskolai képzettség után iparos pályára lépik, de belső hivatást érezvén, később felvételi magát valamely *Diakonus-képző* intézetbe. Felvételük esetén három évi oktatásban részesülnek s a szentírásban és a belmissziói munkásságban nyernekné szűkszerű elméleti oktatást. De kiképzésük ezzel még nem ért véget. Hogy magukat képesített diakonusoknak mondassák, előbb a gyakorlatot is meg kell érezzék s küldetést vállalnak valamelyik ev. egyesületnél: ifjúsági otthonban, menedékházban, munkás kolóniában, kórházban, stb. stb. és csak azután nyernekné alkalmazást rendszerint oly munkakörre, a minőre a legtöbb hajlamot mutattak s a mire nézve vezetőik is észrevétlenül kipróbálták őket.

A berlini Városi-Misszió számára a Berlinhez tartozó Plötzenseei *Johannes-stift*, a Hamburg-i (Horni) *Rauhes-Hans*-ból, a Neinstedt-i *Brüderhaus*-ból, a Dnisburg-i *Diakonenanstalt*-ból, a Basel melletti *St. Chrisoná*-ból, az ugyancsak Basel-i *Predigerschule*-ből, a Schleswig-Holstein-i Brecklenn-i és a Schlesien-i Kraschnitzban virágzó *Brüderanstaltok*-ból nyertek diakonusokat, illetőleg diakoniszszákat. Fordul el az az eset is, hogy oly egyént vett fel a Misszió, aki formális kiképzésben nem részesült, hanem az ő különös képességei által ajánlatva a felvételt megnyerte s magán úton szerezte meg a külső kvalifikációt arra, amire Isten az ő lelke által neki már előbb belső elhívást adott.

II.

Itt azonban tartsunk egy kis pihenőt, mert bizony ránk fér a sok látástól, hallástól. Nyugodjunk vasárnapig s ez idő alatt összegezzük a szerzett benyomásokat és majd a szent nap reggelén újból találkozzunk itten. De lehetőleg korán jöjj! El ne feledd, mert fél 7 órára várlak!

»Schrippenkirche!« Ezzel kezdődik a vasárnapi munka a berlini Városi Misszióban. Keresem a szó értelmét a szótárban és nem találom. De azért meg tudom érteni, hogy mit jelent. Egy egészen sajátos gyülekezetet s annak istentiszteletét. Látása lehangoló és fájdaimas, de a Schrippenkirche gondolata épenezért felemelő és magasztos! A missziói helyiség nagy termének ajtaja előtt, már kora reggel gyülekeznek a Schrippenbrüderek s a 7 órai pontos ajtónyitásra rendben vonulnak be s ülnek le a hosszú asztalok mellé sorba. Számuk kétszázat is meghaladhat. De milyen a kinézésük. Egyik ősz-hajú öreg. Rongyolt ruhája alig takarja mezítelenségét. A másik még ifjú, erőteljes testtel, de szemének alattomos villogása arra mutat, hogy az abban égő tüzet már a sátán táplálja. A szerencsétlenség, bűn, nyomorúság százféle változata áll e képben előtted s ha az arcok vonásaiból olvasni tudsz, itt sokat olvashatsz. Csak figyelj s amit hallasz, véd emlékezetedbe.

»Egykor jó napokat láttam. Birtam mindennel, amivel boldog lehettem volna. Gyógyszerhárom a legkeresettebb volt az egész városnegyedben. Szép családom volt, feleségem, gyermekeim, kényes finom cselédségem. Oh, be jó volt akkor. De elbizakodtam. Elfeledkeztem a jó Istenről. Elhanyagoltam családomat, foglalkozásomat s a végén itt vagyok!«

Tovább ne is olvass. Azok, akik itt vannak mind vesztes emberek s a legnagyobb részük a leg-

többet veszített — magát az Istent!... A könyörülő szeretet mégis hétről-hétre megnyitja a Schrippenkirche ajtaját. Ilyenkor jönnek régi és új alakok, de egy sem távozik a nélkül, hogy egyúttal ne vinne valamit. Megértheted jól szavaimat, ha még azt is megmondom, hogy a »munkanélküliek és hajléktalanok szeretet vendégségéről« van szó.

Ugyanis a berlini Városi-Misszió kezét fogva egy másik tisztán humanitárius szempontból alakult egyesülettel, melynek neve: »Dienst an Arbeitlosen«, hétről-hétre összegyűjti az élet eme nyomortjait a Schrippenkirchébe, ahol minden egyes megjelenő ember anélkül, hogy számon kérnék tőle kilétét, két drb Schrippe-t(zsemle) s egy csésze kávé kap, amelynek elköltése után egyházi ének, ima és alkalmi elmélkedés, illetőleg intelem következik; térítve, bátorítva, buzdítva Isten kegyelmében vetett hitre s jóra serkentve. »Késő már!« szólal meg egy hang. »Sohasem késő!« hangzik szivemből a válasz, a bibliai szőlőmunkásokra emlékeztetve.

De hát van-e ennek az áldozatnak is értelme? Bizonytalán megesik, hogy sokan maradnak a Schrippenbrüderek közül olyanok, a kiken ezután sem fog az intés és a segítő jóakarát. Azonban jegyezd meg, hogy ez intézmény egyúttal munka, illetőleg munkásokzvetítővel is egybe van kötve s így e szerencsétlen embertársaink jó része. hajolva a tanácsra, jó példára, előbb-utóbb meggondolja magát, mert belátja miszerint nem az ő élethivatása, hogy örökös hányt-vetett életet éljen.

Újból ismétled a kérdést, hogy mégis mi értelme van e dolognak? Kérdésedre még egy választ adok.

Berlin legészakibb részén fekszik a Fröbelgasse, melynek 15. száma alatt van Berlin város egyik Hajléktalan-Asylum-a, amelyben egy-egy éjszakára 3000—3900 nyomorult talál menedéket. Egyik derék útmutatómmal és tanácsadómmal a fennebb említett »Dienst an Arbeitlosen« nevű egyesület elnökével, épen estére kelve értünk a néptelen városrész kihalt utcájába, melynek környéke — úgy látszik — az úgynevezett gyanus alakok tartózkodó helye. A mint az után befordultunk egy részeg alak állott elénk s pénzt kért, mert »szomjas.« Fellépése azt mutatta, hogy a durvább eljárástól sem fog visszariadni. A szóváltás alatt azonban odaért egy másik munkás, aki ugyan egyáltalán nem volt józanabb az előbbinél, de megértve a helyzetet, erős hangon rivalt megtámadókra, mondván: ezek az urak a Schrippenkirche emberei, a mi apáink. Hagyj békét nekik! Ha nem követjük tanácsaikat, legalább ne bántssuk őket. Bár lenne elég erőnk meghallgatni tanácsaikat s megtérnénk a jó Istenhez mi is!

Pár órával későbbben vagyunk s a szerencsétlen hajléktalanok és nyomorult munkanélküliek látása után: vidámság, elevenség és élet gyönyörködtetheti szemünket. Mintegy 300 ezernek *Vasárnapi-iskolája*, *istentisztelete* következik, amit a berlini életviszonyokhoz képest, mint legalkalmasabb időben, déli 12—1 óra között tartanak meg a Városi Misszió rendtartása szerint is. De a gyermekserreg korábban, már 11 órakor megkezdí a gyülekezést. Van ok rá. Az ifjúságban már a serdülő korban felébresztik itt az áldozatkészséget és takarékoskodást. Rendszeres persely-gyűjtés folyik s azt egyik növendék sem szabad, hogy elkerülje s ezen kívül még egy kis iskolai takarékpénztár is van, amelyet egyik diakonus-testvér kezel. Egyik gyermek ajándék-pénzét, másik munkája bérét gyűjti meg s a kicsiny tőke csak a szülő azon igazolása mellett vehető fel, hogy a pénzre fontos okból van szükség, melynek felhasználását még külön is ellenőrzik.

Pont 12 órakor veszi kezdetét a vasárnapi iskola, melynek növendékei adott jelre, szép rendben sorakoznak és ülnek le a maguk csoportjában kijelölt

helyeikre, 15—20 csoportvezető s vallástanító diakonus testvér, illetőleg tanítónő diakonista nővér körül, de egyetlen növendéket sem láthatsz, aki helyének elfoglalása előtt ne köszönne tanítójának s azután növendéktársainak. Elhelyezkedés után az istentisztelet következik és pedig: közös ének, amely célra mindenik növendék magával viszi énekeskönyvét s tovább a vasárnapi-iskolák számára előírt liturgiai rendszerint egy egyházi szertartás egyéb része. A lelkész igen rövid egyházi beszéde után az u. n. vallástanítás következik a csoportok életkorának megfelelő beosztásához képest. A tanítás után ének-próba jön s az egész ünnepséget a záró imádság, ének és a lelkész áldása zárja be.

A vasárnapi iskola iránti érdeklődést híven mutatja az a körülmény, hogy ezen rendszerint a szülők is nagy számban jelennek meg.

*

Míg a vasárnap délutánra s később estére kelve, Berlin lakosságának százezrei fogják keresni a léha és erkölcstelen mulatozást, addig a Városi Misszió helyiségeiben megkezdődik a — *családi élet*.

Ami ezelőtt 25 esztendővel elképzelhetetlennek, később egy szép de kivihetetlen eszmének tetszett: az ma itt valóság és élet.

A családok százai gyűlnek össze csendes szórakozásra s együvé tartozásuk érzésének megpecsétlésére; Isten ígéje, vallásos ének, zene, tanulságos elmélkedések, szavlatok, gyermek-előadások meghallgatására, aminek szemlélete mellett önkéntelenül merül fel lelkemben a gondolat, hogy: vajha ezek meghonosítása érdekében tételnének mindenfelé buzgó lépések. Nálunk is! Az ilyen jellegű családias összejövetel d. u. 5 órakor kezdődnek, 9 órakor véget érnek, hogy a szülők gyermekeiket idejekorán lefektethessék s maguk is előkészülhessenek a munkásság új hetére, mert a német — a »blaumontag«-ot nem ismeri.

Egyébként megjegyzem, hogy a családi estélyek koronkint ünnepélyesebb keretűek. Így, ha a *Női-osztály* tartja meg a maga igen népszerű *Familien-abend*-jét. Ilyenkor e virágokkal, zöld galyakkal s zászlókkal díszített helyiségben 14—18 pontból álló tárgysorozat képezi a szórakoztató elemét, amely egyébiránt, a közbevetett szünettel, két felé van osztva. Az alaphangulatot valamelyik egyházi-ének előadása irányítja. Megnyitó beszédet a Városi Misszió egyik lelkésze tart, méltatva a vasárnap ünnepi jelentőségét, a családi összejövetelnek szívet-lelket nemesítő és embereket nem egyszer kárhozatra juttató mulatozásoktól elvonó célját. Ezután ének, szavlat, zene következik, de a legnagyobb fontosságot újból valamelyik lelkész vagy protestáns szellemi előkelőség előadásának tulajdonítja, aki rendszerint egyháztörténelmi, társadalmi fontosabb kérdést ismertet meg, de mindig szorosabb összeköttetésbe hozva a hívek és az egyház beléletének mai életviszonyaival.

A szünet kezdetén a Misszió nőtagjai teát, vajás sonkát stb. zsemlet szolgálnak fel a 20—30 fpennigbe kerülő belépti-jegy ellenében. Ez időközi pihenő falatozást: asztali áldás vezet be. Alig 10—15 perc múlva újból kezdődik a tárgysorozat, de ez a második rész egészen a gyermekeké. Ők énekelnek, szavalnak, kisebb színi-előadást tartanak, mesélnek stb. stb. S mindennek meg van az a jó oldala, hogy a vasárnap délutánt, vagy bármelyik másik szórakozási időt, a Misszió tagjaihoz tartozó családok nagyjai és kicsinyei együtt töltik el. Megszokják a családi ösztartás megelégtető áldását. Nem azt keresik, ami minél jobban és minél gyakrabban elkülöníti őket egymástól, hanem hogy egybetartja őket és így a családi tűzhely rájuk nézve csakugyan egy darab a menyországból.

A lelkész zárószavai és adakozásra való felhívás fejezi be a családias estélyt, amelyről mindenki elé-

gedetten távozott a tűzhelyéhez, magával vivén azt a tudatot, hogy a családi egyetértés és szeretet, az anyaszentegyházhoz ragaszkodó buzgóság és áldozatkészség — Isten-országának építése e földön!

A Misszió többi osztályainak ünnepélyeiről, családi összejöveteleiről nem szólok, sem a Misszió u. n. *Quartal fest*-jeiről, mert hiszem, hogy azok megtartásának módja és formájára nézve az előbb előadottakban is tájékozást szerzett az érdeklődő.

Tóthfalusi József.

(Vége. köv.)

A gyakorlati theologia történetének főirányai.

Irta: Ravasz László.

(Folytatás.)

Ellentétben a divatos fölfogással, *Schleiermachert* is ide sorozom. Kanti vonás benne az egyházi tan, mint forma, s annak tartalma mint élet közti különbségtétel; annak a kimondása, hogy minden supranaturalismus elvetendő s a keresztyénység nem más, mint történeti ténykomplexum; az a vallomás, hogy a theologia az egyházában élő Kristusnak valamely konkrét személy tudatában való rendszeresen forgalmi jelentkezése és annak kifejezése. Egy intelligibilis világról beszél ő is, amelynek mégis én vagyok a hordozója; szóval: Schleiermacher is individualista.¹ Mivel pedig egész gondoltvilágának kiinduló és végső pontja a személyiség s annak újjászületése: céljához az egyház mediumán át jut. Így lesz az egész theologia praktikus tudomány, amelynek célja: segíteni az egyházat üdvrevelő, személyiséget termő munkájában. Az egyház e magas méltóságából következik, hogy azok az életfunkciók, amelyekkel föladatát végzi, végső mivoltukban megértendő, minőségükben értékelendő. Az eképen nyert ismeretanyagot egységesen dolgozza fel a gyakorlati theologia, amely ennél fogva a theologiai studium koronája.² A gyakorlati theologia tehát nem úgy áll szemben a másik ággal, a scientificussal, mint tudomány és technika; mert a gyakorl. theologia is elmélet, csak hogy gyakorlatnak elmélete, viszont a scientificus theologia is praktikus, amennyiben az elméletek nonnativ tudományoknál praktikusok. A gyakorlati theologia csupán az anyagot veszi nérejtől, de amazok munkájának egész eredményét ő alkalmazza, s ezáltal megadja nekik a jellemvonást, megbizonyítja, hogy az egész theologia csakugyan theologia. Schleiermachernek rendkívüli hatását és érdemét tudományunk fejlesztése körül mindennél jobban mutatja az a tény, hogy az ő műve előtt még alig másfél évtizeddel *Planck*³ a gyakorlati theológiát surrogatumnak tartotta olyan vastagabb koponyájú papjelöltek számára, akik az elméleti theológiát egyáltalán nem képesek ésszel fölérni. Schleiermacher óta az ilyen fölfogás valószínűs exotikum; annál inkább meglepő tehát *Zimmer*⁴ kísérlete a XIX. század végén, aki a gyakorlati theológiát újra vissza akarja vetni majdnem egy századdal, azt állítván róla, hogy nem tudomány, hanem egyszerű technika.

Ezonban a Schleiermacher fölfogása megigazí-

¹ Ezt elismeri róla Pflaiderer O. is *Die Entwicklung der prot. theol. Freiburg 1891. p. 104.* de egyebekben más a fölfogása; ő speculatort akar csinálni Sch.-ből.

² Schleiermacher *Prakt. Theol. herg. Frerichs 1850 p. 26.*

³ *Einleitung in die theologischen Wissenschaften Leipzig 1795. II. p. 593.*

⁴ *Die Grundlegung der praktischen Theologie, Berlin 1895. p. 4. s. köv.* Sok furcsaságot beleszedett Zimmer a gyakorlati theológiába: kisedővást, háztartástant, Antisemitismus, orgonaépítés tudományát, feminizmust.... lásd: *Achelis Prakt. Theol. I, 1898. 33.*

tásra szorult. Hibája volt az egyház meghatározása, amely szerint az nem egyéb, mint a kormányzat és vezetés obiectuma. Kálvin tanításának félreértése volt ez. Szerinte is az egyházi élet két hemisphaerából áll: vezetőkéből és vezetettekéből, de emez nem amazért van, sőt inkább mindkettőben az egyház az alany, mint életműködés hordozója.⁵ Schleiermacher pedig abból egészen activ és passzív oldalt csinált, az egész egyházi életet a kormányzatban csúcsosítván ki. Igaza van *Wauchernak*,⁶ mikor ebben a clericalismus lehetőségét látja. A korrektíót tanítványai vitték végbe: *Nitzsch* és *Schweizer*.

Nitzsch Károly Immanuél hatalmas munkája⁷ talán a gyakorlati theologia egész irodalomtörténetében a legnagyobb alkotás. Szerzője egészen Schleiermachert követi, de philosophiai fölfogást, módszert Hegeltől tanult. A gyakorlati theologia egész anyagát complicált rendszerbe dolgozza föl s nem tudjuk, mi inponál jobban nála óriási ismerete vagy metszően éles rendszerező képessége — dodonai homályosságát nem is említve. — A theologia Nitzsch szerint az egyház tudományos öntudata. Az egyház lételének alapelve, tantartalma és időbeli jelentkezése van kifejezve benne. Mindez a gyakorlati cselekvés végett van, mert mi volna más célja az öntudatnak, mint az életföntartása? Tehát a főérték, az eccentus erre a gyakorlatra, erre a megvalósulásra esik. Ennek a tudománya a gyakorlati theologia. Tárnya tehát a gyak. theol.-nak: istenországának a ker. egyházban való életműködése. (§. 1.) Istenországa és egyház ugyanegy dolognak: a Krisztusban megjelent üdvözítő kegyelemnek két különböző aspectusa: amaz theologiai, emez anthropologiai oldalról; ugyanazon keresztyén elv mint láthatatlan eszmény »istenországa, mint megvalósuló societas« egyház. (§. 2.) Ebből következik, hogy a keresztyén elv megélésének alanya maga az egyház. (§. 3.) Az egyház eme élettevékenységében első lépés az, hogy isteni kegyelem némelyeket nagyobb mértékben hat át, — ami anthropologiaiailag kiválóbb vallásos képességben jelentkezik — tehát a hívek közösségében képződik egy rend: a jobbak serege, melyet klerus naturalisnak nevezhetünk (§. 4.) Ha ezt a klerus naturalist sociologiaiailag (egyházszervezetileg) is statuálják: lesz a clerus positivus. Az egyházi hivatal összoglalatlja a pásztor fogalma, mely magisterium annyiban, amennyiben ministerium. (§. 5, 6.) Tehát a lelkipásztori tevékenység is az egyháznak functioja, amelyben ő az alany, még pedig olyan tevékenysége melyben az eleven hittudat intensívebb formájával önmagára, mint kevésbé eleven hitű nyájra fejlesztőleg visszahat. A gyakorlati theológiának tehát ezeknek az élettevékenységeknek tudományát kell adnia és feladata, hogy az egyházi élet ideájának alapján az adott viszonyok megértése és értékelése folytán vezető gondolatot keressen minden hivatalos egyházi tevékenység számára. Nem lehet tehát agendák, vagy normák összege, mert ezek is keletkeztek valahogy: az egyház örökké való élete termette, mint a kagyló a héjját. Az a valami, amely produkálta őket, az tárgya a gyakorlati theológiának. (§. 8, 9.) A gyakorlati theologia, mint a keresztyén elv egyházi megvalósulásáról szóló tudomány, két főrésze oszlik: az egyházi élet tanára és az egyházi eljárások tanára. Az előbbi két fejezetet foglal magában: a) az egyházi élet ideája vagy az ősképi fogalom; b) az evangéliumi egyházi élet vagy a mai állapot. A második főrész tagozódása: 1. Közvetlenül a gyülekezet épülésére irányult tevékenységek: a) az ígeszolgálatról szóló tan (egyházi beszéd, vallásoktatás) b) egyházi ünnepekről (liturgia) c) a sajátos lelkigondozás,

tekintettel a belmisszióra. 2. Rendező tevékenységek: a) obiectiv egyházi alkotmány (ius ad intra, ius ad extra) b) subiectiv egyházi rend.

Ami pedig a központi problémát: az egyházi élet kérdését illeti: Nitzsch meglehetősen masszív obiectivista. Mivel a vallás lényegét a közösségben látja: Istennek és emberekkel való viszonyban, szerrinte csak községi életben lehet személyivé a vallás. Viszont a vallás nem zárt dolog, hanem nyilvánulás, élet, ennél fogva a társadalmi alakulat, mint sociologiai létforma, lényegéhez tartozik. Tehát a Megváltó működésének befejezte és a Jézus tanítványainak Krisztus apostolaivá való fejlődése előtt, vagyis szentlélek nélkül nem lehet egyházzal beszélni. Eszerint obiective feltétel istenigéjének történeti megjelenése, subiective annak hitbeli megragadása és közös kifejezése. Sociologiaiailag az egyházban is benne van a jegecesedési ösztön: addig szervezkedik, míg külső tényezők által bezárt egységet alkot. (§. 34.) Az egyház alaptevékenysége az önfentartás, vagyis a Krisztusban való élet, tehát a hit, melynek eredménye és célja: az épülés. De ez a közös tevékenység a különböző functiókban más- és más módon nyilvánul. Alapformája az igazságról való bizonyosság, melyet folyvást vesz és tovább ad, tehát a *tan* egysége, melyet megőriz és amelyet *vall*, akár az eredeti okmányokból olvassa, akár confessioiba foglalja, kifele védelmezze vagy propagálja, befele hirdesse vagy catechesis révén tanítsa, avagy talán épen mint tudományt kultiválja. (§. 41.) A tan azonban nemcsak logikai, hanem actuosus kifejezést is nyer a cselekedetben, melynek önmaga a célja. Alapja az áhítat, első formája az ima, melynek dramatizált formája a sacramentumokkal való élés. Mivel pedig ily cselekvényeknél nemcsak belső dolgot fejezhetünk ki, hanem külső eseményt benső, vallásos világítás alá helyezhetünk: az élet fő mozzanatait ünnepekké szenteljük. Amde ez az egész életműködés feltételezi azt, hogy az egyesre hatni képes s azt az üdv részesévé teheti: a személyes lelkigondozás a végső functió, melynek negatív oldala az egyházfegyelem. (§. 42—44.)

E rövid kivonatból is meglátszik a Nitzsch elméjének nagysága. Legmélyebb gondolata az, hogy az egyházi tevékenységek alanya maga az egyház, mint congregatio sanctorum. Ez által véglegesen kiemelte az elvi különbséget a protestáns és katólikus egyház között, de a látható egyházat szerves kapcsolatba hozván a láthatatlannal: fejlődését egy örökkévaló eszményre irányította, amelyet amaz folyvást megvalósít, de azért egyre eszményül látja maga előtt. Mivel pedig az invisibilis egyház a tevékeny alany: organumokra van szüksége, melyeknek szerves egysége, jelentősége az istenországában rejlik. Tehát az egyházi feladatok teljesítőjének mennyei küldetést tulajdonít: egy felsőbb világ választott követévé teszi azzal, hogy ezeket a tevékenységeket nem ritus, technika vagy szokás gyanánt fogja fel, de egyenest istenországa életműködésének tartja. Ezáltal tudománnyá lett a gyakorlati theologia, még pedig tényekről: életnyilvánulásról szóló tudomány.

Hibái philosophiai és theologiai világnézetének defectusai. Speculativ eljárása fárasztó, homályos; meg van győződve róla, hogy az egyház ideáját előre megállapíthatjuk s csak azután nézhetjük történeti megvalósulásában, holott épen megfordítva áll a dolog; egyháza egy nagy obiectiv hatalom, amelyben felolvad a subiectiv élet s annak csak egy buboréka lesz; tanegységet követel az egyház összekötő kapcsa gyanánt, pedig dogma bennünket össze nem tarthat, csupán lélek, érzület; — mindez egy kis orthodox patina, mely a rendszer komoly, nagyszabású épületének valami ódon, nagytiszteletű

⁵ Nagy Károly: Kálvin theológiája Nagyenyed. 1895. p. 187.

⁶ I. m. p. 16.

⁷ Praktische Theologie I—III. Bonn 1847.

színt kölcsönöz s a róla való benyomást aesthetikailag harmonikusabbá teszi.⁸

A schleiermacheri iskola másik oldalát, (a balt t. i.) képviseli Schweizer, kit mestere után a legújabbkor legnagyobb dogmatikusának tarthatunk. Tulajdonképpen a gyakorlati theológiának volt a tanára Zürichben és az ottani münster papja, mégis a speculativ theologia és dogmatörténet terén szerzett maradandóbb érdemeket. Irt egy homiletikát⁹ meg egy pastoralis theológiát¹⁰ és kiadta akadémiái székfoglaló beszédét Begriff und Einteilung der prot. Theologie címmel.¹¹ Nitzschtól függetlenül dolgozott s mégis bizonyos parallelismus található a két rendszer között. Schweizer is a systemát hangsúlyozza és hirdeti a gyakorlati theol. tudományok organismusát. Tehát az organismusnak kell valami központi jelentéssel bírnia, ahonnan deductiv úton megmagyarázható. Ez a deductiv szükségképeni kell, hogy legyen, mert az emperianak ép az a veszedelme, hogy a valóságot jónak tartja, s ha a hiba valóság akkor esetleg normál állítja. Ő maga elfogadja azt a tételt a Hegeli logikának, hogy a valóság észszerű és ami megokolt az ideális létben: annak kell lennie a valóságban is. Ennélfogva minden gyakorlati theologia elméleti ugyan, de a gyakorlati életre nézve normativ erejű először a közvetlen hit van meg s csak azután a reflexio; a pistischer később járul a gnósis, — de azért szükségképeni, mert a hitben benne rejlik az a lélektani tendencia, hogy tudjon magáról. Ez a tudás nemcsak empirikus tudomásul vétele egy történeti jelenségre, hanem a lényegnek, a maradandónak a megállapítása is. Így lesz a theologia historiái és speculativ.

Ha már most meggondoljuk, hogy a historia nem egyéb, mint az idea megvalósulásának története, tisztán látjuk, hogy ez a megvalósulás nemcsak a múltban volt meg, hanem a jelenben is egyre folyik s a jövőben is tartani fog. Tehát a keresztyén hit egyházi megvalósulása, a *lévő jövő*, egy hatalmas, fenséges tény, mely a legnagyobb értékek gyümölcsötzetését jelenti. Nos, ennek a megvalósulásnak *törvényeit tárgyalja a gyakorlati theologia.* (1—8 §§.) Az egyház megvalósulása a vezetők és vezetettekre való diremptio formájában folyon le: spontaneitas is receptivitas. Ha pedig a szervezkedés ilyen a realis létben, — az ideális létben: a gyakori. theologia organismusában is két főrészt szerepelhet: az egyházkormányatról és az egyházszolgálatról szóló tan. Ennélfogva a gyak. theol. központi kérdése lesz a lelkész hivatalos ténykedése, mint ahogy a lelkész a gyülekezetet életnek szíve és representansa. Tehát egyfelől a clerus szervezését, beállítását, rendezését, támogatását és adminisztrálását adja elő, másfelől arról tanít, hogyan kell a clerusnak e rend keretein belül a tevékenységet gyakorolnia. (8—12. §.) Ennélfogva két mozzanat jellemzi a tanítói hivatal tevékenységét: egy megkötő és egy szabad vonás. Szervezeti oldalról kötött, szolgálatiról szabad. Már most az élet tevékenységek felosztását megadja az egyházfoglalom. A gyülekezet mint totalitás, a maga építése szempontjából; a gyülekezet, mint individuumok a lelki gondozás szempontjából; végül a gyülekezet mint perpetuitas: megújuló nemzedékekben folyvást tartó reprodukálás szempontjából adja a három fő tudományágnak megfelelő tevékenységét: építés (kultusz) lelkigondozás (pastoralis cura) vallásos nevelés (katechetika.) Mindenik tevékenység ismét két részre

⁸ Nitzsch supra naturalis orthodoxiáját tárgyalja Pfeleiderer O. Entwicklung der prot. Theologie, Freiburg 1891. p. 122.

⁹ Homiletik der ev. prot. Kirche systematisch dargetellt Leipzig 1848.

¹⁰ Pastoraltheorie, oder die Lehre von der Seelsorge des ev. Pfarrers Leipzig 1875.

¹¹ Leipzig 1836.

oszlik aszerint, hogy a kötet, vagy kötetlen oldalra esik-e a súly. Lesz tehát: Gyakorlati theologia. I. Egyházkormányzat és II. Egyházszolgálat. Az egyházkormányzat felosztásával Schweizer adós marad s csak a másikat osztja fel így: 1. Kultusz (totalitás építő céllal) a) Liturgika (kötött oldal) b) Honiletika (kötetlen oldal) 2. Pastoriáció¹² (lelkésítés és megnyugtató az egyeseknél) a) hivatalos tevékenység (kötött) b) pásztori bölcsesség, személyi hatás (szabad.) 3. Halieutika (magát reprodukáló perpetuitas) a) katechetika (kötött) b) missio (szabad.) (20. §.)

Schweizer rendszerezése átlátszóbb és felfogása szabadabb, mint a Nitzsché. Ha meggondoljuk, hogy Schweizernél az az idea, mely az egyház történeti fejlődésében megvalósul: nem valami symbolum, confessio, vagy dogma, amely örök időre megkötne a szabad fejlődést a maga absolut állandóságával, hanem az egyháznak olyan fogalma, amely a haladó idővel egyre tisztul és fejlődik, tehát perfectibilitása folytán minden kornak legfőbb értékeit és eszményeit foglalja magában, vagyis előideál, olyan fényeslop, amely folyvást előttünk van, mert maga is *halad*: fejtegetésének evangéliumi mélységét és igazságát valóban csodálnunk kell. Könyvének olvasása közben mintha nagy elődjének: Zwinglinek a szelleme lengene körül. Azonkívül üde individualismus lüktet minden sorában, amely különösen a lelkipásztori tevékenységnek központi elhelyezésében nyilvánul. De épen ebből ered aztán hibája: egy kis clericális íz, mert az activ pásztori tevékenységgel szemben a gyülekezet passiv szerepet visel, amit pedig el lehetett volna kerülni a Nitzsch módjára, ha a tevékenységek alanyául az egyházat tesszük, mely mint clerus építi önmagát, mint *laost*. Egyébként a Schweizer műve inkább theoretikus értékű és igaza van Krauss Alfrédnek¹³: „... ist von einem überwiegend wissenschaftlichen Interesse.“

(Folyt. köv.)

GYÁSZROVAT.

Lajos János bögözi ev. ref. pap, volt egyházmegyei tanügyi előadó, egyházi értekezlet elnöke, az erdélyi ref. egyházkerület tanügyi bizottságának s közgyűlésének tagja, élete 42-ik, papsága 16-ik, boldog házasságának 13-ik évében folyó hó 8-án d. u. 2 órakor meghalt. Az Isten országának egy igazi, hű és buzgó sáfára szállott vele sírba, aki soha meg nem lankadó szorgalommal és keresztyéni türelemmel munkálkodott az Úr szőlőjében. Nemesen érző szívének melegét és munkás életének áldásait nemcsak az övéi érezték, hanem szélesebb körű családja: népes gyülekezete is. Nyugalma legyen csendes, emléke áldott.

Cófalvi Csia György, az orbai egyházmegye főgondnoka, életének 75-ik évében rövid haláltusa után megszünt élni. Az elhunyt 8 évig volt algonok, 10 évig főgondnok az orbai egyházmegyében. Haláláról az egyházmegye gyászjelentést adott ki. Temetése folyó hó 7-én volt. Nyugodjék békével.

Hátirat az Erdélyi Protestáns Lap f. é. 14. számában Székely Ödön aláírásával hozzámm címzett feleletre.

Mint az egyházkerület tisztviselője, abban a tudatban, hogy kötelességemet hiven teljesítettem, vitatkozásba senkivel nem bocsátkozom.

Egyszerűen kijelentem, hogy Székely Ödön Bethlenkollégiumi internátus felügyelő tanárnak reám irányzott vádja az 1904/5 és 1905/6. évi Statisztikai kimutatások tárgyában *alaptalan, rosszhiszemű és perversz*. A nagyenyedi konviktusról a Statisztikai adatokat, amelyeket megbízhatatlannak és nem-jóakaratuaknak minősít, annak idején, officiuma szerint, *ő maga, Székely Ödön*

¹² Lásd Pastoraltheorie p. 4—5.

¹³ Krauss A. Lehrbuch der Homiletik Gotha 1883 p. 111.

internátus-felügyelő tanár szolgáltatta Fogarasi Béla gimn. igazgatónak, a ki aztán azokat jóhiszeműleg, saját aláírásával s hivatalos pecsétjével hitelesítve, s *azokért az 1874. évi XXV. t.-c. értelmében felelősséget viselve*, terjesztette az egyházkerületnek, az egyetemes konventnek, s a vall. és közokt. miniszternek szánt példányokban, az igazgatótanácshoz. Mindezekről ma, Fogarasi Béla igazgató úrtól, irodájából, személyesen is meggyőződést szereztem.

Kelt Nagyenyeden, 1907. évi április hó 8-dikán.

Váró Ferenc,
igazgatótanácsos, e. i. tanügyi előadó.

KÜLÖNFÉLÉK.

A szerkesztő, mint konventi tag, részt vesz a konvent most folyó tárgyalásain s a lap úgy az előbbi, mint jelen számának szerkesztésében Tárkányi György helyettesítette.

A konvent f. hó 9-én kezdette meg üléseit. Pénteken, szombaton és hétfőn a különböző bizottságok tartották meg üléseit. A tanügyi bizottság pénteken ülésezett s hálás köszönettel tudomásul vette a tanárok fizetése kiegészítéséről szóló értesítést. Így a fizetés pótlékok kiosztása rövid időn belül remélhető.

A vulkáni ref. egyházközség részére Kósa Mihály petrosényi ref. lelkész egy aranyozott ezüst kenyérszótányért, neje pedig, tiszteletes Kósa Mihályné úrasznony, egy aranyozott keresztelő-kelyhet és egy ker-tányért volt szíves adományozni. Fogadják a nemes szívű adakozók a vulkáni ref. eh. presbyteriumának hálás köszönetét ez úton is.

Középiskolai tanárok állami fizetése. Amint értesülünk, a konventi elnökség már igazgatótanácsunkhoz is megküldötte a református középiskolák igazgatóinak, tanárainak és tornatanítóinak az 1906. év második s az 1907. év első felére engedélyezett személyi pótlékokról szóló miniszteri kimutatást. Erdélyi ref. középiskoláink tanárai — a nagyenyedi kollegiumot kivéve — a következő sorrendben oszttartak be az összes magyarországi ref. tanárok státusába. VIII. fiz. oszt. 1. fok. 7. Pál Károly, 8. Felegyházi Antal, 9. Gönci Lajos, 17. Berényi János, 21. Somogyi Jenő, 23. Simon Ferenc, 26. dr. Török István, 31. Szathmári Akos. VIII. fiz. oszt. 2. fok. 41. Solymossy Endre, 45. Lakatos Sámuel, 46. Horváth József, 49. dr. Sárkány Lajos, 50. Pap Lajos, 51. dr. Both István, 56. Gyulai D. Kálmán, 60. Kovács Dániel, 61. Kincs Gyula, 62. Balogh Károly, 63. Olasz Gyula. VIII. fiz. oszt. 3. fok. 68. Csősz János, 69. dr. Benkő Gábor, 73. Csűrös Pál, 74. Végh Endre, 84. Csiky Lajos, 93. Bécsér János, 95. Kiss Tamás, 96. Péter Mózés, 98. dr. Dózsa József, 109. Kóbori János, 114. Szabó András, 116. Fejes Áron, 133. I. Szász Béla, 135. Gyulyás Károly, 137. Kerekes Ernő, 141. Nagy Sándor' 144. Kovács Dezső. IX. fiz. oszt. 1. fok. 146. Szabó Árpád, 155. Máyer János, 157. Dobai Sándor. IX. fiz. oszt. 2. fok. 160. dr. László Ferenc, 169. Glass Ferenc, 175. Tárkányi György, 183. Zajzon Ferenc, 210. Seprődi János, 211. dr. Imre Sándor, 215. dr. Ince Béni, 226. Tankó Béla, 227. Vajna Gábor, 228. Kovács Ferenc, 229. Tróznér Lajos. IX. fiz. oszt. 3. fok. 241. Kerekes András, 242. dr. Dékányi Kálmán, 249. dr. Nagy Sándor, 250. Nagy Ödön, 251. dr. Fazakas József, 252. Szabó Imre, 261. Biró Sándor, 262. Molnár Lőrinc, 263. Jánó Béla, 264. Nagy Elemér, 265. Paál Gusztáv, 271. Nagy Endre, 276. Deák István, 278. dr. Kálmán János, 282. Fóris Miklós, 284. dr. Kristóf György, 291. Csutak Vilmos. Torna-tanáraink a következő külön sorrendben vannak: 2. Chewassus Ferenc, 5. Firtos Ferenc, 8. Petrás György, 11. Varga Sándor. Úgy vesszük észre, hogy a közoktatási kormány a beosztásnál nem egyenlő mértékkel nért s amint halljuk, a sérelmek orvoslására felszólalások fognak történni.

Nyilvános köszönet és nyugtázás. A szamosfalvi ev. ref. egyházközség templom — kiépítési alapja javára — a 3180—1906. ig. tanácsi szám alatt kibocsátott gyűjtő-ívek alapján — adakoztak a következők: Székelyfővári ref. lelkész a sajátjából: 1 kor., Császári ref. lelk. hiv.: 2 kor., Bácsy Gyula választói ref. lelkész 8 kor., Özv. Ó Veress Kálmánné, szamosfalvi gazdatisztné: 4 kor., Técsy István szamosfalvi volt gazdatiszt: 1 kor.,

— Választói ref. egyh. község: 2 kor., — Bartha Albert kolozsvári m. á. v. hivatalnok hivatal-társai közt gyűjtött: 32 K 60 fillért, — Krasznai ref. egyh. lelkész gyűjtött: 19 kor., — Kaposvári ref. egyh. 1 kor., — Alsósarkadi ref. e. község: 4 kor., — Br. Kemény Kálmán M. Vécs: 10. kor., — Vajda-Kisgörgény-Göcsi ref. e. község: 2 kor., — Paptamási lelképásztor nt. Major Gyula gyűjtött: 14 kor. 40 fillért, — Ártándi ref. e. község: 2 kor., — Kis-marjai ref. lelkész Leel-Össy István gyűjtött: 24 kor. 50 fillért, — Nádudvary Miklósné úrnő Tövisen gyűjtött: 20 kor., — Nádudvary Miklós úr Tövisen gyűjtött 3 kor. 40 fill., — Bakonyszegi ref. e. község: 5 kor., — Szent-jános ref. egyk. község: 1 kor., — Berceli ref. e. község: 1 kor., — Kolozsvári „Közhasznú Szövetkezet“: 100 kor. — Államsegély: 500 kor., mely betét mellett kezeltek. Összesen: 763 korona 90 fillér. Fogadják a nemes szívű adakozók a magam és egyházam nevében őszinte köszönetünket. — Midőn a fent jegyzett kegyes szívű adakozóknak egyházam nevében őszinte köszönetünket nyilvánítom, egyúttal tisztelettel kérem, mindazon lelkészi és püspöki Hivatalokat, valamint a gyűjtéssel megbízott vagy adakozásra megkeresett egyes személyeket, erkölcsi testületeket és pénzintézeteket, hová az egyházam gyűjtő-ívei megküldettek, hogy azokat Szamosfalvára u. p. Kolozsvár, bármilyen csekély adománnyal avagy üresen is, visszaküldeni kegyeskedjenek; e kéresem annál is inkább kérem, hogy az illetékesek eleget tenni sziveskedjenek, mert az ig. tanácsi idevonatkozó rendeletben megszabott pontossággal és határidő keretein belül — az elszámolás csak úgy eszközölhető, ha a gyűjtő-ívek azok részéről is visszaküldetnek, akiknek nincs szándékukban, vagy nincsenek abban a helyzetben, hogy adakozzanak. Szamosfalván, 1907. II. 16-án tisztelettel: *Muzsnai Miklós* ev. ref. lelkész.

Toldalagi ref. l. egyházközség kőből való torony építése költségeinek alapjára a todalagi köznép gyermekei, tekintet nélkül a nemzetiségre, folyó hó 1-én műkedvelői előadást rendeztek, mely alkalommal *Felhő Klárit* adták. Az előadás sikerült, bár nagyon csekély számban vettek részt. De a résztvevők megmutatták, miként kell elbánni a nép gyermekeivel s ha az anyagi házon kevés volt, annál több volt az áldozatkészség, mert 17 műkedvelőt, valamint a fenforgóidókat, kik mind a földmívelő szegényebb osztályhoz tartoznak, fényesen megvendégelték. A gazdag terítékhez a következők járultak: Farkas Károly ref. lelkész neje P.-Keresztur, Farkas Jenő ref. lelkész neje Póka, özv. Teleki Józsefné ref. lelkészne Póka, Nagy Gergely földbirtokos neje V.-Szentivány, Kis Károlyné földbirtokos V.-Szentivány, Szendrei Gábor körjegyző neje V.-Szentivány, Bud Tibor ref. tanító neje Póka, Gocz Elek ref. tanító Unoka, Kacsó Béla földbirtokos neje P.-Almás, Nagy Pál földbirtokos neje Körtekapu, Zöld Károly földbirtokos neje Toldalag, Zöld Lajos földbirtokos neje Toldalag. Gyalai Ferenc gazdatiszt neje Toldalag, Vásárhelyi Jenő útmester Toldalag, kik sült, kenyér, csemege izlésesnél izlésesebb nemeiből bőkezűleg nyújtottak. A szeretet Istene áldja meg érte s tartsa meg a nemes kebleket, hogy a szeretet nagy kötelességét még soká gyakorolhassák. Ha valaha Toldalagnak örömet szerzett a feltámadás ünnepe, úgy most igazán azt, mert míg egyfelől a nép gyermeke meghozta a nagy áldozatot a szorgalmas tanulással, hogy az előadás sikerüljön, másfelől a nép örömkönnyek közt szemlélte, hogy bocskor és harisnyában bűjt fiait az úri nép taps- és éljenvihara közt kebelére fogadja, az első helylyel tiszteli meg, vele érez, vele mulat. A tiszta jövedelem 16 kor. 88 fill. Toldalag, 1907. ápril 4-én. Alázatos tisztelettel *Tőkés János* ref. tanító.

Hálás köszönet. A „Közhasznú szövetkezet“ és a „Bethleni takarékpénztár részvénytársaság“ Kudu ev. ref. egyházunknak, rozant papilakja újból építési költségeinek javára, egyenként 100—100 kor. segélyt nyújtott, mi gyümölcsözőleg takarékpénztárba helyeztetett. Mely humánus célt szolgáló mindkét intézetnek e nagybecsű ajándékait úgy magamnak, mint egyházközségemnek legforróbb hálájával nyugtatványozom. Kelt Kudu, 1907. márc. 18. *Szathmári Sándor*, ev. ref. lelkész.

Nyilvános köszönet. A pávai ev. ref. egyház részére Horváth Anna áll. isk. tanítónő egy 100 kor. értékű ezüst úrvacsorai poharat volt kegyes adományozni, midőn ezért a nyilvánosság előtt is úgy a magam, mint

egyházam nevében hálás köszönetemet fejezem ki, egy-szersmind Istennek áldását kérem a jószívű adományozóra. Az úrasztali pohár Polgár Kálmán budapesti jóhírnevű ékszerésznél lett beszerezve; a pohár magyar gyártmány, ajánlom a jelzett szolid céget kollégáim és a közönség b. figyelmébe. Páva, 1907. ápril. 4-én. *Szász Mihály* ev. ref. lelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

556—1907. szám.

KÖRLEVEL

valamennyi nagytiszteletű esperesi hivatalhoz.

Tudomás, alkalmazkodás és az egyöntetű eljárás biztosítása céljából értesítjük nagytiszteletű Esperes aait, hogy úgy az országos *közalapi járulékok*, mint az országos papi gyámintézeti illetékek évenként december hó 20-ig multhatatlanul befizetendőek a Magyar Földhitelintézethez, s erről a vonatkozó számadási ív egyik eredeti példányának bemutatása mellett igazgatótanácsunkhoz *egyidejűleg*, tehát ugyancsak december hó 20-ig, jelentés teendő. Ezen körlevelünk megjelenésével egyidejűleg az 1903. évi 3938., valamint az 1904. évi 373. és 3013. sz. igazgatótanácsai körlevelekben a befizetések és jelentések idejére vonatkozó rendelkezéseket hatályon kívül helyezzük.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1907. március hó 21-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső,
elnök.

Elek,
titkár, helyettes
előadó.

120—1907. szám.

KÖRLEVÉL

valamennyi nagytiszt. esperesi és lelkészi Hivatalnak.

A múlt évi novemberi közgyűlésünk 58. sz. a. határozatát, melyszerint: — „közgyűlésünk kimondja, hogy 1907. január 1-től kezdve, tekintet nélkül a lelkészi állások ürességben létre, a *szeretetházi járulékok* minden lelkészi állás után évi 10 koronában állapítatik meg és azt a lelkészi javadalmat élvezők beszolgáltatni köteleztetnek“, — azon felhívással közöljük, hogy azt tudomásul venni és ahhoz alkalmazkodni szíveskedjenek. Ezen határozat szerint a lelkészi javadalmat élvező által az üres lelkészi állások után is befizetendő lévén az évi 10 kor., az évenkénti bevallások is feleslegessé váltak és mellőzendők; ezután csakis esetleges újonnan szervezendő lelkészi állások jelentendők be esetről-esetre.

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1907. március hó 28-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső,
elnök.

Pünkösti,
számvevő h.

310—1907. szám.

KÖRLEVÉL

a nagytiszteletű esperes urakhoz.

A múlt év november hó 10—13-án tartott egyházkerületi közgyűlés határozata (68. jkönyvi szám) következtében a theologiai rendes vizsgák ezentúl s így már a folyó évben is június havában fognak tartatni. Miután pedig a theologiai vizsgák után a segédlelkészi kinevezések azonnal megfognak történni, értesítem a Nagytiszteletű Esperes urakat, hogy a segédlelkészi kinevezési okmányok nem a folyó évi szeptember hó 1-ig, hanem július hó 1-ig birnak érvénnyel.

Együttal felkérem a Nagytiszteletű Esperes urakat, hogy folyó évi május hó 10-ig haladéktalanul jelentsék be egyházmegyéik területén levő segédlelkészi állásokat, megjelölve a díjlevél szerinti javadalmat, úgyszintén az összes üres lelkészi állásokat, megállapítva a betöltési sürgősség sorrendjét.

Epen ezért az igazgatótanácsai engedély nélkül üresen levő lelkészi állások azonnali meghirdetéséről is szíveskedjenek gondoskodni, hogy sikertelenség esetén a megállapított sürgősségi sorrend szerint a lelkészképesítő vizsgák után rendes lelkészekkel betölthetők legyenek.

Kolozsvár, 1907. április 9.

Bartók, püspök.

1585—1907. szám.

KÖRLEVÉL

a theologiai fakultás és kollégiumok méltóságos t. Elöljáróságaihoz, a szeretetház keblti tanácsához s az egyházmegyék nagytiszteletű esperesi hivatalaihoz.

A nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter úr 10519—1907. sz. leírata alapján felkérjük a főhatóságunk alá tartozó iskolák és intézetek igazgatóságait, hogy a vezetésük alatt álló intézet (iskola) összes ez ideig megjelent értesítőinek 1—1 példányát most, a jövőben megjelenő értesítők 1—1 példányát pedig mindenkor az illető tanév végén küldjék meg az „Országos Paedagogiai könyvtár és tanszermúzeum“ elnökségéhez (Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 47.), hol azok a könyvtárban megőrzés végett elhelyeztetnek.

Kolozsvárt, 1907. április 4.

Bartók,
elnök.

Dr. Kálmán János,
tanügyi-előadó h.

105—1907. el. jk. sz.

PÁLYÁZAT.

rendes tanári állásra.

A szászvárosi ev. ref. Kún-kollégium államilag segélyezett főgimnáziumánál pályázat hirdettetik egy tanári tanszékre, melyet az államszegély-szerződés értelmében a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi Miniszter úr kinevezés által fog betölteni.

E tanszékre a *természettanból és mennyiségtanból* képesített pályázók folyamodhatnak.

A tanszék javadalma évi 2400 kor. fizetés havi előleges részletekben és szállás természetben, vagy 600 kor. évnegyedes előleges részletekben, továbbá 5 izben 200—200 kor. ötödéves korpótlék és idősbbségi sorrendben való előléptetés a 2600, 2800, 3200 és 3600 koronán fizetési fokozatokba, végül az alapfizetésnek a kiadandó orsz. szabályzat értelmében az állami tanárokéval egyenlő összegre leendő kiegészítésének igénye.

Az ötödéves korpótlék megállapításánál a hazai más középiskoláknál rendes tanári minőségben eltöltött szolgálati évek 10 év keretén belül beszámíthatnak.

A megválasztott rendes tanár a nem állami tanárok nyugdíjintézetének jogos és kötelezett tagja.

A tanszékét 1907. szeptember 1-én kell elfoglalni.

Csak ev. ref. vallásuk pályázatai vétetnek figyelembe.

Pályázók vallásukat, életkorukat, végzett tanulmányait, tanári képesítettségüket, eddigi szolgálatukat, katonakötelezettségi viszonyait igazoló okmányaikkal fölszerelt s a kollégiumi előjáróshoz címzett folyamodványait a kollégium igazgatóságához 1907. május 20-ikáig nyújtásák be.

Kelt Szászvárosban az ev. ref. Kún-kollégium előjáróságának 1907. április 6-án tartott gyűléséből.

Balog József,
főgondnok.

János Bála,
jegyző.

ÉRTESÍTÉS.

A kolozsvári egyházmegye tiszteletes lelkészeit és t. számadó gondnokait értesítem, hogy Tiszt Nagy Albert lelkész aa. a számvevői állásáról betegsége miatt lemondván, a nt. egyh-mi tanács a számvevői teendők ellátásával ideiglenesen engemet bízott meg. Így a számvevői ügykörbe tartozó iratok: számadás, költséglelőirányzat stb. — hozzám küldendő.

Vajdakamarás, 1907. ápr. 7. u. p. Mőcs.

Kovács József,
ref. lelkész.

TUDOMÁSUL.

Az érdekeltek tudomására juttatom, hogy a székelyudvarhelyi ref. kollégium kezelés alatt álló *Gidófalvy Gábor*-féle alapítvány, melynek célja, egyebek közt, rokon tanulók segélyezése, az 1906. év folyamán tőkésítés útján 1907. korona 29 fillérrel gyarapodván, az alapítványi tőke cselekvő állása 1906. december 31-én 62316 korona és 81 fillér. Székelyudvarhely, 1907. április 5-én. *Gönczi Lajos* igazgató-tanár.

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖK ÖN.

Br. Bánffy Dezső főgondnok írata

gróf Apponyi Albert kultuszministerhez a középiskolai tanárok fizetéskiegészítés-tervezete alkalmából.

Nagyméltóságú Miniszter Úr!

Nagyméltóságod velem, mint a magyarországi református egyház egyetemes konventjének világi elnökével, szíves volt bizalmasan közölni azt a szabály-tervezetet, amelyet az 1906. évi állami költségvetésben a felekezeti tanárok javára, fizetésük pótlásául, megszavazott 600,000 korona szétosztásánál követni kíván.

Nagyméltóságod ezt a szabálytervezetet észrevételezés végett az egyetemes konvent mellőzésével hivatalosan az egyházkerületeknek küldötte meg. Bátor vagyok itt nagybecsű figyelmét felhívni arra, hogy egyházi törvényünk 58. §. k. pontja és 464. §.-a értelmében hasonló természetű ügyek Egyetemes Konventünk hatáskörébe tartoznak. Mint a Magyarországi ref. Egyház Egyetemes Konventjének elnöke csak azért nem tettem ebbeli jogkörének érvényesítése végett ez alkalommal formaszzerű előterjesztést, mert azzal a befejezett ténynyel állottam szemben, hogy a tervezet az egyes kerületekkel közöltetett és mert ezek észrevételeiket közvetlenül el is juttatták Nagyméltóságodhoz, s mert nem akartam, hogy a segélyezés végrehajtása e miatt haladékot szenvedjen.

A mi az ügy érdemét illeti, a magam részéről a magyarországi ref. egyház nevében is csak köszönetemet fejezhetem ki Nagyméltóságodnak azért, hogy a felekezeti tanárok ezen fizetéskiegészítését aképen kontemplálta, hogy az így nyújtandó összeg az egyes felekezeti iskoláknak az 1883. évi XXX. t.-c. 47. §-a alapján kötött szerződések keretén kívül adatik és hogy így ez az iskola felekezeti jellegét nem érintheti, szóval, hogy a segély ebből a szempontból közönbösített. Bizonyosága ez annak, hogy Nagyméltóságod különös súlyt fektet a felekezeti és ezek között főleg a magyar református egyház tanügyi autonómiájának és egyáltalán önkormányzatának sértetlen megóvására.

Midőn ezt a tényt örömmel van szerencsém konstatálni, másrészt, mint magyar református ember és az egyháznak ez idő szerint vezető elnöke, súlyos aggodalmaimat sem hallgathatom el.

Én és velem együtt a magyar református egyház több előkelő vezető férfja régen tudatában vagyunk annak, hogy az állam részéről nyújtott minden ily segély, bármely címen adassék is az, minden alkalommal egy-egy darabot tör le a magyar református egyház önkormányzatából. Így történt az az 1883. XXX. t.-cikknél, továbbá a lelkeszi és tanítói fizetések kiegészítésénél, a törvények alapján nyújtott segélyeknél és így történik az jelenleg a fentebb

említett segélyezési szabályzatnál, amely a tisztá. felekezeti alpból fizetett és tisztán az egyház önkormányzati fegyelme alatt álló tanárookra nézve is — bizonyos, a kormány által gyakorlandó állami felügyeleti és fegyelmi jogot állapít meg.

Tudatában vagyunk annak is, hogy midőn az állam ezen a módon és címen a mi autonómiánkba belenyúl, nem gondolhat csupán a magyar református egyházra, hanem valamennyi felekezetet szem előtt kell tartania és különösen gondolnia kell arra, hogy bizonyos felekezetekkel szemben magasabb állami és pedig nemzeti állami — politikai szempontok érvényesüljenek. Tudjuk azt is, hogy bizonyos egyenlőségi elvek, amelyek törvényeinkben is kifejezésre jutnak, nem igen engedik meg, hogy az egyes felekezetek közt különböztetve enyhébb és szigorubb szabályzatok állapíttassanak meg az egyikkel, mint a másikkal szemben.

S épen ezen a ponton van az összeütközés.

Önmagunknak bevallható tényként áll előttünk az, hogy míg például a román és szerb görögkeleti egyház s ennek autonómiáján belül a hívek és azok vezetői nyelvüknél és faji jellegüknél fogva a magyar államnak nemcsak hogy nem támasztékai, de sőt annak aláaknázói, addig a magyar református egyház hívei nemcsak az állam- és nemzetfenntartó fajt képeznek, hanem egyházi önkormányzatuk épen csonka nemzeti államiságunkból folyó szerencsétlen politikai viszonyainknál fogva, a törvényhatóságokkal legalább is egyenrangú alkotmánybízósítékot képeztek a multban és képeznek a jelenben és fognak képezni a jövőben, de csak abban az esetben, ha ezt az autonómiát sikerül az állami hatalommal szemben nemcsak formai épségben tartani, hanem annak erkölcsi tartamát is megőrizni, de sőt azt lehetőleg tovább fejleszteni.

Már fentebb jeleztem azokat a törvényeket, amelyek a magyarországi ref. egyház önkormányzatán formailag, helyesebben jogilag, rést ütöttek és azt jelentékenyen megerősítették.

Még sokkal veszedelmesebb azonban az a hatás, amelyet a fentebb említett állami segélyek és a még jövőben nyújtandó segélyezések a magyar református egyházi autonómia erkölcsi tartalmának csökkenése tekintetében előidéznek. Felesleges Nagyméltóságodnak mondanom, hogy a legteljesebb jogi autonómia is erkölcsi tartalom nélkül értéktelen és épen ezen erkölcsi tartalmat szívja ki az állam az eddigi módzatok mellett nyújtott segélyezéseivel. Napról-napra vérszegényebbekké válnak.

Az egyház szolgálatában álló lelkészek, tanárok, tanítók azt érzik gazdájuknak, akiktől fizetést, vagy anyagi támogatást kapnak s ennek folytán mindinkább lazul a szellemi és erkölcsi kötelék az egyház és törzskara közt. Egy oldalmozdulattal közelednek

az állam mindenható védőszárnyai alá és leszünk napról-napra tehetetlenebbek a mindenkori államhatalommal szemben és így törük le az a hatalmas ellenálló erő, amely a református egyház autonómiájának politikailag is oly nagy becsét képezte. S a legnagyobb veszedelmet ezek közt is az képezi, ha oly segélyek adatnak, mint a költségvetésbe beállított legközelebbi 600,000 K-ás tétel, amely inkább kegyadomány s amelyet minden kormány bármely pillanatban megvonhat s ezáltal a magyar ref. egyház törzskarának egy jelentékeny részét teljesen a markában tartja, mert ha az állam nem segélyez, ez legfeljebb csak küzdelemre ingerel, de ott, ahol már megadott és élvezett segély vonatik el, vagy ennek elvonásával lehet fenyegetni, az élvezett anyagi előnyök elvesztésétől való félelem az erősebb lelkeket is megtöri.

Nem zárkozom el az elől, hogy a mai gazdasági és társadalmi viszonyok között a tisztességes megélhetés eszközeinek bírása mozgatja első sorban az emberek törekvéseit. Fájdalmas tudatában vagyok annak, hogy egyházunk szegény és azt nem képes oly mértékben nyújtani, mint az állam; egyházunk különben is tulterhelt és újabb időben megcsökkent áldozatkészségétől egyházunk az anyagi eszközöket nem remélheti. Kénytelenek vagyunk az államhoz fordulni. És épen ebben rejlik a dilemuma, a circulus vitiosus.

Legközelebb itt lesz az 1848. XX. t.-cikknek a végrehajtása, amely ha nem kellő módon történik meg, egyházunk önkormányzatát az eddigiekkel össze nem hasonlítható nagyobb veszedelemmel fenyegeti. Ha ezen törvény végrehajtásaképpen nyújtandó államsegélylyel levesszük a hívek hátáról az eddig viselt nyomasztó teher egy részét, azt többé vissza csinálni nem lehet; és vonja meg bármikor az állam az ezen t.-cikk alapján nyújtott egyházi dotációt, ez a hatalmas történeti ref. egyház, a magyar fajnak ez a tartalmas csomósulási pontja, a felbomlás elé néz. Egy absolut kormány teljesen a kezében tartja és módjában áll hazánk függetlenségéhez legmakacsabbul ragaszkodó ezt a fajt szervezetében megfojtani és ellenálló erejét védképpen megtörni.

Nem lehetett céloim e helyütt, hogy pozitív javaslatokat tegyek Exellentiadnak e részben, miképen kellene a viszonyok kényszerítő hatása alatt sülyedő autonómiánkat megóvni, de sőt ennek dacára azt fejleszteni. Aggodalmaimat tártam fel és arra kérem Exellentiadat, hogy minden egyes kormányzati cselekménynél, törvényes intézmények létesítésénél, vezéreltesse magát attól a szellemtől, hogy míg egy-némely felekezetekkel szemben az állami fékértartás indokolt, addig az ezekkel való formai egyenlősítésnek a magyar ref. egyház autonómiája, nemzeti államnak ezen kiváló biztosítéka áldozatul ne essék.

Nehéz dilemma, de Nagyméltóságod bölcsesége — bízom benne — minden esetben megtalálja a helyes utat s engedje meg, hogy ezuttal csak a következő gondolataimat bocsássam Exellentiad bölcs mérlegelésé alá. Óhajtok, hogy egyházunk törzskara: lelkészei, tanárai és tanítói lehetőleg ne hozassanak közvetlen függőbe az államkormánytól, hanem amit az állam adni akar, az egyház által juttassa nekik. Az egyház legyen az, amelynek kezéből és kegyéből veszik az anyagi fentartás eszközeit.

Mindazokat a segélyeket, a melyeket az állam nyújt, törvény útján biztosítsa, hogy az ne visszavonható kegy legyen az államtól, hanem törvényes követelés vele szemben.

Ami pedig az 1848. XX. t.-cikk végrehajtását illeti, mielőbb szűnjék meg a contemplált állapot,

hogy az e címen nyújtandó összeg évről-évre megállapítandó, ennél fogva meg nem is állapítható költségvetési tételt képezzen. Nagyon kívánatos, de sőt szükséges, hogy az állam az 1848. XX. t.-cikk alapján nyújtandó segélyt ne csak közjogi törvény alapján biztosítsa, amely egy ellenkező törvényhozási intézkedéssel — mint Franciaország példája mutatja — könnyen felforgatható, hanem a segélyezés tekintetében, megfelelő kötvényezett államadósági papírok kiszolgáltatása által, az állam és az egyház között magánjogi (hitelező és adós közötti) viszony létesíttessék, ami relativ a legnagyobb biztosítékot képes nyújtani.

Ezekben voltam bátor Exellentiadnak, mint a magyar ref. egyház vezető elnöke, a helyzetet feltárni és kérem sziveskedjék az előterjesztetteket nagybecsű figyelmére méltatni.

Báró Bánffy Dezső.

Előkészület az új Egyházi törvények életbeléptetésére.

Az új „Egyházi törvények“ életbeléptetése tárgyában az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsa által a zsinati rendes képviselőkkel alkotott bizottság április 15-én gyűlést tartott, hogy javaslatot tegyen azon eivekre nézve, amelyek szerint a törvények egyházkerületünkben végrehajtandók. A dr. Bartók György püspök elnökle alatt folytatott tanácskozások eredménye, melyeknek további referálására Kenessey Béla főjegyző kéretett fel, a következő:

I. *Törvénycikk* (Az egyházalkotmányról és szervezetről).

a) az 1—9. §-ok (Általános határozatok), valamint a 10—16. §-ok (Egyházközség. Az egyházközségek beosztása, egymáshoz való jogviszonya. Az egyházközség hatásköre.) változatlanul elfogadásra ajánlatnak;

b) a 17—25. §-ok (Az egyházközség választó tagjai. Egyházközségi közgyűlés.) azzal a módosítással léptetendők életbe, hogy az önálló énekvezért és énekvezér-tanítót is az egyházközség választó tagjai választják;

c) a 26—47. §-ok (A presbiterium hatásköre, tagjai, presbiteri gyűlés) azzal a hozzáadással fogadandók el, hogy a patronusság intézménye fentartatik s a patronusok a presbiteriumnak választás alá nem eső tagjai;

d) a 48—58. §-oknál (Az egyházmegyék) a következő módosításokat ajánlja a bizottság: Az e. m. tanács intézménye továbbra is fentartatik. A tanács tagjai hivatalból: a két gondnok, esperes, egyházi főjegyző; választás folytán: az e. m. ig. tanácsosok, az egyháziak és világiak közül egyenlő számban választva. A jelenlegi gondnokok mind tagjai maradnak az e. m. tanácsnak s közülök kettő (a hivatalra nézve fiatalabb) tanácsosi helyet tölt be.

Az egyes elnökség (elnök az esperes, akadályoztatása esetén az egyházi főjegyző) lenhagyandó.

Az e. m. közgyűlésre a ref. népisk. tanítók közül az egyházmegye kebelében levő felekezeti iskolák száma szerint 2—6 képviselő választandó az összes presbiteriumok által.

Az e. m. tisztviselők (gondnokok, esperes, jegyzők, e. m. ig. tanácsosok és tanácsbírák) 10 évre az e. m. közgyűlés által választatnak.

Az e. m. közgyűlés hatáskörére vonatkozó 56. §-nak s főleg e §. k) pontjának változatlan elfogadását javasolja bizottságunk, e javaslatával azt célozván, hogy az egyh. ker. ig. tanács tulságosan felzaporodott munkáját és nagy felelősségét csökkentse, az e. m. közgyűlés autonóm hatáskörét a felelősség átruházásával bővítse s ezzel az egyházmegyei köz-

életet erőteljesebbé és az ügyek iránti éreklődést élénkebbé tegye;

e) az 59—68. §-ok: (Az egyházkerületek) az alábbi módosításokkal lennének életbeléptetendők:

Az egyh. kerületi igazgatótanács intézménye fentartandó.

Az egyh. kerületi közgyűlést alkotják: a ker. főgondnokok, a püspök, a ker. főjegyző és direktor, az egyházmegyék két gondnoka, esperesei és egyházi főjegyzői, a romániai egyházmegye főgondnoka és esperese, a theologiai fakultás két gondnoka, igazgatója és egy tanára, a kollégiumok két gondnoka, igazgatója, gazdasági felügyelője és két választott tanár-képviselő, a tanárképző intézet igazgatója, s a felekezeti hatóságok alá tartozó ref. népiskolák részéről négy tanító-képviselő, akiket az összes egyh. megyék közgyűlései választanak, végül egyh. megyenként 15.000 lélekszámig négy, asonfelül hat az egyh. megyei közgyűlések által 5 évre az egyháziak és világiak közül egyenlő számban választott képviselő.

E javaslat szerint az egyh. ker. közgyűlés tagjainak száma 198—200 lenne. Bizottságunk e javaslattal redukálni kívánja az egyh. ker. közgyűlés tagjainak nagy számát, hogy a közgyűlésen hozott határozatokra nézve a felelősség elve érvényesíthető legyen. Az egyes elnökség a ker. közgyűlésen is fentartandó.

Az egyházkerület hivatalnokai (főgondnokok, püspök, jegyző, direktor, ügyész, igazgatótanácsosok és tanácsbírák stb.) az egyh. ker. közgyűlés által választandók. Az ig. tanács hivatalnokai és szakreferensei az egyh. ker. közgyűlésen csak mint közgyűlési tagok bírnak szavazási joggal;

f) a 69—104. §-ok (Konvent, Zsinat), valamint a 105—145. §-ok (Egyháztagok, egyházközségi tisztviselők s ezeknek jogai és kötelességei) változatlanul érvényeseknek nyilvánítandók;

g) a 146—149. §-ok (E. m. jegyzők) azzal a módosítással fogadtatnak el, hogy az egyházi főjegyző hivatalból tagja az egyh. kerületi közgyűlésnek és szavazással bíró tagja az e. m. bíróságnak;

h) a 150—152. §-okhoz (E. m. ügyész) csak annyi hozzáadást ajánl a bizottság, hogy az ügyész jogi képzettséggel bíró egyének közül választható.

i., a 153—157. §-okra nézve (E. m. tanácsbírák) az az átmeneti intézkedés ajánlatik, hogy a négy gondnok közül kettő, akik hivatalukra nézve ifjabbak, világi tanácsbírói tisztet töltsön be s ha az utóbbiak helye megüresedik, akkor töltsön be a megüresedett hely választás útján tanácsbíróval;

j., a 158—161. §-ok (E. m. gondnok) akként módosítandók, hogy minden egyházmegyében egy főgondnok és egy gondnok választandó az e. m. közgyűlés által;

k., a 162—170. §-ok (Esperes) a következő módosításokkal léptetendők életbe:

Az esperes teendőit akadályoztatása vagy az esperesi átlás megüresedése esetén az egyházi főjegyző s ha ez is akadályozva volna, a hivatalára nézve legidősebb egyházmegyei lelkészi ig. tanácsos végzi.

Az egyházmegyei közgyűlést az esperes a főgondnokkal egyetértőleg hívja össze.

Az esperes minden egyházközséget *háromévenként* köteles *személyesen* meglátogatni. Az esperes egyházközségét az egyházi főjegyző egyik gondnokkal és az egyházmegyei számvevővel vizsgálja meg.

Az egyházvizsgálat utiköltségeit az érdekelt egyházközségek hordozzák, de a vizsgáló bizottság tagjai napidíját nem számíthatnak fel.

l., a 171—173. §-ok (Egyh. ker. jegyzők) változatlanul elfogadandók.

m., A generalis direktori állás, bizottságunk vé-

leménye szerint, továbbra is fentartandó. Munkakörére nézve az ig. tanács javaslattételre kérendő fel. Az egyházkerületi özvegy-árvai ügyek és a püspöki vizsgálat alkalmával az egyházközségek ügyeinek megvizsgálása jövőre is a generalis direktor kötelessége legyen;

n., a 174. §. (Egyh. ker. ügyész). Az ügyész jogvégzett egyének közül választandó;

o., az ehker. igazgatótanács tagjaira nézve a bizottság következőket javasolja:

Hivatalból tagok: öt kerületi főgondnok, püspök, egyh. főjegyző, gem. direktor; választás útján: hat ig. tanácsos a világiak, hat a tanárok és lelkészek közül. Az ig. tanács tagjai a ker. közgyűlés tagjai sorából választandók;

p., a 176—180. §-ok (Egyh. ker. főgondnok). A főgondnok számára és választására vonatkozó változtatásokkal elfogadandó;

r., a 181—185. §-ok (Püspök). Az elnöklésre és a püspök választására vonatkozó változtatással elfogadatik;

s., 186. §. (Felelősség) változatlanul életbeléptetendő.

A II. *Törvénycikk* (A lelkészválasztásról) változtatás nélkül életbeléptetendő.

A III. és IV. *Törvénycikk* (Az egyházi adóról és az egyházi közalapról) változtatás nélkül életbeléptetendő.

Az V. *Törvénycikk* (Az egyházi törvénykezésről) teljes egészében elfogadandó, csak a bíróságok szervezetére nézve ajánlja bizottságunk a következő változtatásokat:

a., az egyh. megyei bíróság tagjai a két gondnok, esperes, egyházi főjegyző és négy egyházi, négy világi tanácsbíró;

b., az egyh. ker. bíróság tagjai a hivatalára nézve két idősebb főgondnok, püspök, egyházi főjegyző, az egyházmegyék egy-egy gondnoka és esperesei, továbbá négy világi és négy egyházi tanácsbíró. A bíróság elnöke a püspök és egyházkerületi legid. főgondnok, illetve törvényes helyetteseik a 18. §-ban jelzett módozat szerint. Az 5. törvénycikkkel kapcsolatosan (tekintettel a 39. §-ra) felhívatik az Ig. tanács figyelme a rendbíróság szabályozására.

A VI. *Törvénycikk* (A köznevelési és közoktatási szervezetről) teljes egészében életbeléptetendő. Bizottságunk a 98. §. végrehajtása céljából javasolja, hogy a mélt. Ig. tanács a kollegiumi előjáróságok szervezetére, hatáskörére és eljárására vonatkozólag a tanárkaroktól kérjen be javaslatot s e javaslatok alapján tegyen idevonatkozólag előterjesztést az egyh. ker. közgyűléshez.

A többi (VII—IX) törvénycikk teljes egészében elfogadandó.

A bizottságnak e javaslata legközelebb az Ig. tanács elé kerül s onnan a tavaszi kerületi közgyűlés elébe.

A berlini Városi-Misszió.

Berlin, 1907. március hó 3.

(Folyt. és vége.)

III.

Ilyen buzgó építő-munka s önfeláldozásra kész lelkészi szolgálat minden irányban meg kell, hogy teremje gyümölcsét. És most megint egy magasztos cselekedetre mutatok, amely a leghívebben tünteti föl a berlini Városi Misszió híveinek buzgóságát és áldozatkészességét.

Nézd a szép, új templomot. Hatalmas teste a százados hárs és derekas vadgesztenyék között meglepő látvány s belső berendezésének okszerűsége arra vall, hogy amikor építették, az előhaladott kor

igényeire és követelményeire is gondoltak. Pedig ne hidd, hogy a nagy gazdagság és sok vagyon adja meg építési módjának magyarázatát. Korántsem. Épen ezért fogom elmondani annak történetét, hogy lásd, miszerint az élőhit ma is megmozgathatja a hegyeket s a buzgóság ma is csodákat mivelhet.

Úgy történt a dolog, miszerint Stöcker 16 évi udvari és dom-predikátori lelkészi szolgálata után, 1890. év végén hivataláról nyugalomba lépett, hogy egész idejét a vállalt belmissziói munka szolgálatának szentelje. Ez, hogy milyen hatalmas lendületben gyarapodott, nem kell külön emlékeztetsek! A jól sikerült kezdet pedig még nagyobb bátorságot öntött a szívekebe s midőn a hívek serege oly nagy számban tömörült, hogy a berlini Városi Misszió gyülekezete már csak a hétköznapi esteli-istentiszteletek alkalmával tért be a mulató helyiségből átalakított nagy terembe: mind sürribben hangzott fel a kívánság, hogy új templomot építsenek. A vezetők gondos előrelátása s komoly számvetése még tartzkodó volt ugyan, de közben egy pár olyan eset történt, ami arra mutatott, hogy immár elérkezett az idő a cselekvésre is.

Valamelyik napon száz darab ezüst húszast hozott a posta. „Legyen egy-egy homokszem az építendő új templom első téglájához.“ A második küldemény egy márka volt — „Egy könnycsepp.“ Egy szolgáló megint egy márkát adott át úrnőjének, hogy az kézbesítse a templom-építés céljára s a jó asszony ötvenet tett hozzá és úgy vitte el a missziói pénztárhoz. Ismét egy gyári munkás jelentkezett, hogy egy évi időtartamra heti 10 fillér fizetésre kötelezi magát; egy pommerániai nemes, az építés céljára szükséges faanyagok vásárlására, 1000 tallért tett le. Ily előjelek mellett indult meg a tulajdonképeni gyűjtés, melynek eredményeül a remek alkotás felepült. Falvak, városok, birtokosok, gyámok, vendéglők, bérházak, szegények, gazdagok adományából épült. De nemcsak Németország áldozatkészsége volt benne az építő munkás, mert jelentős adományok folytak be Oroszországból, Sweizből, Angolországból és Amerikából is, úgy, hogy valóban méltó reá Stöckernek ama mondása, hogy ők csak az építést vezették, mert a templomot a világ német-evangelikusainak testvéri, összetartó szeretete építette fel!“

1893. év március havában tették meg az első határvágást, júniusban már a falak fel voltak emelve és ugyanezen év decemberében pedig készen volt a munka. Hatalmas ívezetei ó-német stílusban emelkednek, egész belső berendezése a csín, kényelem és tartósság minden követelményeivel. Akusztikája pedig kitűnő. Talán egyetlen temploma Berlinnek, amelyben az ülőszékek nincsenek bérbe, illetőleg eladva; egészen a kis emberek temploma, ahová azonban szeretettel jár el Berlin előkelő világa is; de ahol érzi, vallja mindenki, hogy Isten előtt személyválogatás nincsen.

A benne folyó templomozások látogatottságát misem mutatja jobban, minthogy a 2100 személy befogadására alkalmas helyiség majdnem mindig le van foglalva. Stöcker, Okly, Fischer, Ewers Le Seur lelkészek neve egész Berlinben népszerű s valóban, főleg Stöcker és az ifjabb Le Seur a szentlélek által ihletetten jól értik a nyelveken szólás beszédét. Soha nem szavalnak, hanem mindig Isten-igét hirdetnek!

Hogy a templomot egyuttal egyházi hangversenyek céljaira is felhasználják, ez önként értetődő, valamint az, hogy ezek mindig magas művészi színvonalon állanak.

*

Ezeknek látása és megismerése után érdekes lesz bepillantani a berlini Városi Misszió gazdasági

ügyeibe is, amelynek vezetése ma már egy egész raj szakembert vesz igénybe.

Kezdem a *Hospiz*-okkal. Egész serege az útasoknak jobban szereti a csendes, békés, nyugalmas szállást, mint a vendéglői zajos életet. Főképen nőink helyzete kényelmetlen e tekintetben, akik ha valamelyes elkerülhetetlen okból utazásra szánják el magukat, ki vannak téve nemcsak a rossz elszállásolás keülemetlenségének, hanem aszfalt-lovagok tolakodó szemtelenségének s egyéb hasonló inzultusoknak. Ezt a körülményt jókor felismerte Stöcker s egy „Hospiz“, (szálló) létesítését vette tervbe, amelyet W. Molirenstrauze 27/28 szám alatti bérházba helyezett el. Illetőleg csak „akkor“ volt ez a hely bérház. Ma a telek s rajta levő négyemeletes Hospiz, számos más ilyen intézménnyel a Misszió örök tulajdona. Stöcker a felavatási ünnepélyen, az összegyűlt előkelő közönség előtt, így vezette be beszédét: „Isten segedelmével kezdjük el missziói munkásságunkat e házban és e ház útján is. Igaz, hogy kifejezetten nem Istenháza e ház, de neki szolgál és ezért ami e szállóban történni fog, ez mind az ő lelke által vezérelt munka leendő!“ Valóban. Ha erre utazol s kellő időben előre gondoskodván, elég szerencsés lesz arra, hogy a Városi Misszió valamelyik Hospizában nyerj szállást, nyugodt lehetsz. Nem zsarolnak ki ezer furaanggal, borraival. Igényeidnek megfelelően napi 1.50—8 M. fizetésre szobát és reggeli kávét kapsz, tiszta helyiséget, szeretetteljes támogatást, jóakaró útmutatást. Olcsó árban ebédet és vacsorát is, szesz-ital élvezésének és borraival fizetésének kényezere nélkül. Az épületben társalgó, étkező s imaterem is van, s ez utóbbiban naponta reggel 8 órakor és déli 1 órakor egyik missziói lelkész vezetése mellett ájtatosság folyik.

Hogy anyagilag mily jövedelmező üzlet is — ez a kétségtelenül, egyháziasság szempontjából is, figyelemre méltó alkotás —, semmivel sem bizonyíthatom jobban, mint azzal, hogy más felekezetűek és magánosok egész seregét építették és állították fel a hasonló intézményeknek. A felügyeletet rendszeres egy-egy idősebb úri-nő, esetleg diakonissza teljesíti, a szolgálatot pedig valamely cselédképző-intézetet végzett leányok, akiknek erkölcsi magaviselete, munka és tisztaságszeretete semmi kifogást sem találhat.

Ám, az igazi gyakorlatiasság szép példáival ismerkedhetünk meg a következőkben is.

Hogy a hetedik nagy hatalom a sajtó, mindnyájan tudjuk. Méltó hatalom, mert szellemi fegyver. A világosság terjesztője is egyszermind s hogy meggyőző ereje milyen nagy, elég lesz ha arra utalok, hogy világi hatalmasságok igénylik szolgálatát arra, hogy terveiknek, kitűzött céljaiknak hangulatot szerezzenek s támogatásukra a hívek seregeit megnyerjék. A berlini Városi Misszió ezt a nagy hatalmas-ságot, a maga szent céljai sikere érdekében, Isten-igéjének nyomtatott formában való terjesztésére öhajította megnyerni és szövetségre lépett vele. Örökös, hű szövetségre! Az első kezdet e kérdésben is csak kicsiny mag volt. A Misszió céljaira nyomtatványok szükségeltettek. Azután vallásos és néplapokat, röpiratokat adtak ki stb. stb. Tetemes költséget igényelt e kiadás s azért egy szobában kisebb nyomdafelszerelést állítottak be, egyelőre két szedőre számítva, akik közt az egyik gépmester is volt és megkezdődött a teremtés munkája. A házi szükséglet olcsóbban nyer előállítását s a felesleget egyébre juttathatták. Harms, Ahlfeld, Frommel, Stöcker egyházi beszédei stb. stb. mind e műhelyből kerültek ki s hogy a nyomda fejlődésének menetére számíta-

nak az üzletvezetőség által rendelkezésemre bocsátott adatok közül az évi ügyforgalomra hivatkozom:

1883 évben egy szám	20,000
1884	40,000
1885	80,000
1886	100,000
1887	124,000

A fokozott nyomdai tevékenység szükségessé tette ez üzletágnak *könyvkereskédelemmel* való kibővítését, amely ma már két nagy üzlethelyiségben szolgálja a protestáns irodalom terjesztésének ügyét, s főcélja: az építő irányú, írásos szorakoztató és ifjúsági iratok népszerűsítése. Alig egy-két év óta újabb üzletág felvételére fordította a figyelmét a Misszió vezetősége. Ugyanis Németországban is nagy hiányt éreztek a protestáns irányú gyermekjáték-szereknek, pépes, mesés könyveknek s a nép között pedig a ponyva-irodalom termékei mellett a művészietlen, nemcsak, hanem egyenesen ízlés-rontó képek voltak elterjedve, úgy, hogy azoknak nemhogy a családi tűzhely éltetése, vagy nemesebb gondolatokra ébresztő hatása lett volna, hanem egészen ellenkezőleg s az ultramontán képkereskedő vállalatok serege pedig oly mértékben eltöltötte pápista képeivel a köznépet, hogy az az evangélikus vallásos érzésre nézve is már-már fenyegető hatású kezdett lenni. Az új üzletág tehát a jó és művészi képek, reprodukciók előállítására és egyuttal a templomi berendezések készítésére alkalmas műhely-helyiségek berendezésére terjeszkedett ki s a metsző, lithográf, fa-faragász, asztalos, fémöntő, aranyozó, stb. stb. osztálylyal bővülve, ma e műhelyekben, a teljes gépberendezéseken felül, 185 ember nyer alkalmazást.

* * *

De hallga! Mély búgással szólal meg az új templom nagy harangja, utánna a többi s ércnyelvük az Úr hívószavát tolmácsolja: „Jőjjetek én hozzám mindnyájan!” Jer menjünk mi is hálaadásra, testvéri ünnepre; most a berlini Városi Misszió fennállásának 30-ik évét ünnepli!

Elhangzik az ének, P. Fischer, Ohly ünnepi beszéde, visszavonul az öreg Stöcker apostoli alakja s a hatalmas, nagy közönség áhítatos csendben indul kifelé, de az arcokon az öntudatos megelégedés és a szemekben nagy elhatározások lángja. Látásukra szívem magasra dobban, szemem könnyel telik meg. — Ime ezek a testvérek már 30 éves építő munkára tekinthetnek vissza! És eredményes munkára. Mi pedig erdélyi kalvinista magyarok még mindig csak tusakodunk magunkban; kifogásolunk és kicsinylünk; a legnagyobb részben semmittevással tétlenkedünk, de azért — ítélkezünk. Mintha az Isten siketséggel vert volna meg azokkal a beszédekkel szemben, amelyek előljáróink szájai, a korszellem s népünk anyagi és erkölcsi sorvadása utján öntudatos, egyetértő egyház-építő, alkotó belmissziói munkára hívnak!

Egyedül vagyok a templomban s mély csend van körül...

— Te itt az idegenben is látod az én gondolatomat és megérted számnak beszédét, oh Uram! Adj békességet, szeretetet, a te szent országod építésére alkalmas munkakedvet és elszánt elhatározást nekünk, hogy ne jelszavakat hánytorgassunk s kifogásokat keressünk, hanem induljunk már el a kitűzött úton. Egyelőre az első lépés megtételére segíts, hogy minden munkás szolgád valamelyes élő eredményre mutatva hirdesse a te dicsőségedet, mondván: Eddig megsegített az Úr!

Tóthfalusi József.

A gyakorlati theologia történetének főirányai.

Irta: Ravasz László.

(Folytatás.)

12. Schleiermacher iskolájával szemben korán fölvette a harcot a hegeli speculacio irányja. Ennek a speculativ iránynak két oldala volt, aszerint, hogy az alapdogmának (a létnek fogalomvá válása) azt az oldalát hangsúlyozzuk-e, hogy a vallás ugyanazt az igazságot birtokolja, mint a philosophia, vagy pedig azt, hogy a képzet alakjában megjelenő valóságnál sokkal tökéletesebben fejeződik ki az igazság a philosophiában, mint amely fogalmakkal dolgozik; még pedig egyik oldal volt a szigorú orthodoxia, mely ragaszkodott a dogmákhoz, hisz az örök igazságot látta benne, másfelől a forradalmi „baloldal”, a theologia sanscoulotte-jai, kik minden vallást félredobtak s a Feuerbach-féle genie-kultuszban kerestek kárpótlást. Világos, hogy ez utóbbi oldalnak kisebb gondja is nagyobb volt annál, hogy gyakorlati theológiát írjon, hisz *Strauss*¹⁴ szerint: ha becsületes emberek vagyunk, be kell vallanunk, hogy többé nem vagyunk keresztyének.“ A másik irány, a szolid és bölcs orthodoxia annál buzgóbban mivelte ezt a tudományt, s nem esetleges dolog, hogy lassankint massir lutherismusba fajult el, hisz a református szellem Németország szabad theológiájának vala a nemtője,¹⁵ orthodoxia és lutherismus pedig a 17. században örök frigyre léptek. — A sorozatot megnyitja *Marheineke*,¹⁶ a kitűnő dogmatikus. Minden tudomány s így a theologia is praktikus (scientia ad praxin), De a praktikusság egy viszony: alkalmasnak lenni valamire. Ha ezt a valamit elgondoljuk s a tudományt magára nézzük: theoretikus lesz önmagában. Tehát minden tudomány theoretikus s így a gyakorlati theologia is. Tárnya a gyak. theológiának az egyház multja, úgy, amint az jövővé fejlődik, vagyis e tudomány a mult ideális értékeit a jövőre nézt átértékeli, hogy megvalósítsa (§. 6.) A §. 27-ben így foglalja össze az eredményt: „az a tudomány, amelynek célja functionak fogalma szerint az ev. lelkeszt képesíteni, hogy hivatásának megfelelő tevékenységet tudjon hivatalában végezni.“ E meghatározásban sok hiba rejlik. Hogyan támad az ev. lelkeszt? Nem ugrik elő a semmiségből, mint Deus ex machina, hanem beállítására valami életnek, valami tevékenységnek az eredménye, s épen ez érdekel minket. Aztán meg a lelkeszt tevékenységgel ki van-e merítve az egész gyakorlati egyházi élet? Világos, hogy itt csak egyik mozzanat jött figyelembe, ami maga is eredmény s egy közvetlen, centralis egy-ségre út: az egyház életére. — Ezen a vonalon nagy haladást mutat a *Moll* könyve.¹⁷ A gyakorlati theologia tárgy egyházi cselekvés, mint amely foglalata a keresztyén vallás által egyházi úton végzett mindennemű tevékenységnek, maga pedig ez a tudomány nem más, mint az egyháznak önépítése céljából végzett tevékenységeiről szóló elmélet (§. 20) Tehát központi kérdés lesz az egyház physiologiája, mely megmondja nekünk, mi az egyház természete s csak azután láthatunk az egyes functionak fogalmának megállapításához. Az egyház természetét azonban deductiv úton rajzolja meg; kész fogalmából (honnan vette ezt a kész fogalmat?) megállapítja az egyházi élet elemeit (vallásos, társadalmi, sajátos

¹⁴ Der neue und alte Glaube I. 32. §. végső sorai.

¹⁵ Gondoljunk Zwingli, Béza, Calixtus, Hyperius, Schleiermacher, Nitzsch, Schweizer, Biedermann, Lang, Pfeleiderer, Krauss, Bassermann s másokra.

¹⁶ Dr. Philipp Marheineke Entwurf der prakt. Theologie Berlin 1837.

¹⁷ Moll: System der praktischen Theologie Halle 1853.

keresztyéni elem) azután tényezőit (1. vallásos-történeti: hit, kegyelem, szentlélek, 2. történeti vallásos: traditio, observantia, egyházjog) végül az egyházi élet eszközeit (kegyelmi ajándékok, sacramentumok, tanítói hivatal). És épen ez a hibája Mollnak.

(Folyt. köv.)

GYÁSZROVAT.

Kocsis Elek barátosi ev. ref. énekvezér, nyug. községi tanító életének 77-ik, házasságának 49-ik, közszolgálatának 55-ik évében f. hó 10-én Isten bölcs akaratán teljesen megnyugodva, csendesen örök álmra hunyta le szemét. Az Úr szolgálatára szentelt és áldásos munkásságban gazdag életű öreg szolga nevét a becsületes szorgalmas munkásság, hivatásának méltó betöltése, embertársai iránti előzékenység tették tiszteltté. Ő a 8-ik gimn. osztály elvégzése után lépett a tanítói pályára. Előbb, mint kézdivásárhelyi kisegítő tanító, később mint lécfalvi énekvezér-tanító s végül mint barátosi énekvezértanító munkált az Úr szolgálatában, ez utóbbi helyen 46 éven át. Férfi korának eredményes munkája, kezének alkotása maradandó nyomokat hagyott az egyház életében. Hívei az elismerés és hála koszoruját tették koporsójára, midőn nevét megörökítették saját zsebükből összegyűjtött 200 korona alapítvánnyal, melynek kamataiból évenként énekes könyvek fognak beszereztetni. Temetése f. hó 12-én volt a gyászoló család, a hívek s a vidék közönségének nagy részvéte mellett. A háznál Bajkó György barátosi, s a sírnál Szabó Jenő kézdivásárhelyi lelkész mondott beszédet. A jól elvégzett munka után legyen pihenése édes, álma zavartalan. — Legyen emlékezete áldott!

Id. Bitay Mihály udvarfalvi ev. ref. lelkész, életének 85-ik, boldog házasságának 55-ik, lelképásztorkodásának 57-ik évében hosszas szenvedés után elhunyt. 57 évig munkált az Úrnak szőlőjében, 7 évig szenvedett hazájáért. A harc, a szenvedés közepette Istenben vetett hite erősítette. Most megtalálja jutalmát az örök nyugalomban, melyet ad az Úr a hív szolgának. Három derék papunk Bitay Kálmán, Béla és Mihály édes atyjukat gyászolják benne. Nyugalma legyen csendes!

KÜLÖNFÉLÉK.

Az egyhker. Igazgatótanácsa a havi ülését br. Bánffy Dezső főgondnok elnöklése alatt e hó 19-én fogja megtartani.

Mai számunk vezércikkére e helyen is felhívjuk olvasóink figyelmét. Ez írat eredetileg bizalmas jelleggel volt a miniszterhez intézve. Az ügy konventi tárgyalása során nyilvánosságra került s így sikerült engedélyt kapnunk br. Bánffy Dezső ó nagyméltóságától a leközlésre, — amit e helyen is hálásan köszönünk. Ez az írat nemcsak azt bizonyítja, hogy főgondnokunk mily éber figyelemmel örködik egyházunk érdekei s autonómiánk épsége felett, de valósággal *klasszikus* formában nyer kifejezést benne az az egyedül helyes álláspont is, melyből az államnak egyházunk ügyeit kezelnie kellene. Egyházpolitikánk sarkpontjává kellene ezt tenni. Állam és egyházunk egyformán hasznát látná. Legyünk rajta, hogy úgy legyen.

Főgondnoki beiktatás. Tisza István grófnak a dunántúli ref. egyházkerület újonnan választott főgondnokának ünnepélyes beiktatása f. hó 30-án lesz Pápán. A beiktatási ünnepélyre vonatkozólag a kerületi főjegyzői hivatal a következő hivatalos programot bocsátotta ki: 1. Április 29-én kivonulás az 5 és fél órakerkező gyorsvonathoz, főgondnok úrnak s a vele érkező vendégeknek fogadása végett. 2. Április 29-én este 8 órakerkező a Griff-szálló nagytermében. 3. Április 30-án délelőtt 10 órakerkező a ker. közgyűlés megnyitása a pápai hitroko-

nok templomában. 4. Alakulás. 5. Jelentés a főgondnokválasztásról, a vonatkozó jegyzőkönyv felolvasásával. 6. Küldöttség kinevezése főgondnok úrnak a gyűlésbe leendő meghívására. 7. Püspök úrnak az eskü letévesére felhívó beszéde. 8. A 37. dics. I. versét éneklés az egész gyülekezet. 9. Főgondnok úr eskütétele. 10. Főgondnok úr üdvözlése a kerület nevében. 11. Főgondnok úr válasza az üdvözlésre. 12. Küldöttségek tisztelgése, melynek sorrendje a jelentkezések után fog megállapíttatni. 13. Záróbeszéd. 14. Közébed délután 2 órakerkező a Griff-szálló nagytermében.

Háromszázados ünnep. A kolozsvári ref. kollegium előjárósága az országos hírvé iskola alapításának 300-ik évfordulóján, május 22-én és 23-án jubileumi ünnepet rendez. A nagyszabásúnak tervezett ünnepségeken részt vesznek az iskola régi tanítványai az ország minden részéből. A két napig tartó ünnepel kapcsolatban Kolozsvárt tartja közgyűlését az Országos Református Tanácsregyesület is. Ez évben van 250-ik esztendeje annak, hogy Apáczai Cseri János, a tragikus sorsú első magyar filozófus híres tanári beköszöntőjét tartotta a kolozsvári kollegiumban. A jubileumi ünnep keretéből méltóan fog kiemelkedni a magyar bölcséleti irodalom úttörőjének emlékezete is.

Gyászír. *Elek* Lajost, egyházkerületünk igazgatótanácsának ideiglenes titkárát, súlyos csapás érte. Neje f. hó 16-án délelőtt szívrohamban hirtelen elhunyt. A példás szép családi élet hirtelen megszakadt. Az Úr adjon erőt az ő hű szolgájának a súlyos megpróbáltatás elviselésére. Ha van vigasztalás az általános részvételeben, *Elek* Lajosnak most közelből-távolból küldik azt a jó barátok, tisztelők, kollegák. Mi is őszinte szívvel csatlakozunk hozzájuk s kívánunk Istentől kegyelmet, erőt, vigasztalást!

Tájékoztató. 1. A „Magyar Protestáns Irodalmi Társaság” és a „Tiszántúli Ref. Egyházi Értekezlet”, Hajdúböszörmény város és a hajdúböszörményi reform. egyház együttes meghívása folytán, ez évi közgyűlését Hajdúböszörményben tartja, mely alkalommal a „Magyar Evangéliumi Belmisszió Egyesület” is összejövetelt tart. A jelentkező tagok elszállásolásáról s a vasutól a városba szállításáról a helyi rendezőbizottság gondoskodik. Felkérésnek tehát a tisztelt tagok, hogy 1907. május hó 1-ső napjáig a hajdúböszörményi református lelkészi hivatalhoz címzett tudósításukban szíveskedjenek jelezni, hogy Hajdúböszörménybe melyik vonattal érkeznek s kívánják-e, hogy elszállásolásukról gondoskodva legyen? Óhajandó volna, hogy az együttes ünnepélyes fogadtatás megejthetése céljából a vendégek jun. hó 1-ső napján a délutáni félhat óras vonattal érkezzenek. 2. A fent említett testületek elnöksége a keresk. miniszteriumnál közbenjár, hogy a gyűlésre utazó tagok a M. Á. V. vonalain kedvezményes jegyet nyerhessenek. Az igazolványokat a helyi ref. lelkészi hivatal fogja idejében kézbesíteni. 3. Junius hó 1-én este 6 és fél órakerkező a Magyar Protestáns Irodalmi Társaság közgyűlése a városház nagytermében, ugyanakkor a Tiszántúli Ref. Egyh. Értekezlet közgyűlése a főgimn. nagytermében. 4. Junius hó 1-én este 8 órakerkező ismerkedési estély lesz a Beregszászi vendéglő termében. 5. Junius hó 2-án reggel 8 és fél órakerkező a városháza földszinti tanácstermében, ahonnan a tagok együttesen mennek a közelben eső Bocskay-téri templomba, hol az ünnepi istentiszteletet 9 órakerkező a M. P. I. T. és a T. T. R. E. E. együttesen tartják. 6. Ugyanazon napon, templom után, a Bocskay-szobor leleplezésének ünnepsége. 7. Ugyanazon napon déli 2 órakerkező a város által adandó társasébed. Az ebédjegyeket a vendégek az étkezőhelyiségben helyükbe hordva veszik át. 8. Ugyanazon napon délután 4 órakerkező a Magyar Ev. Belmissziói Egyesület összejövetele a városháza nagytermében. 9. Junius 3-án reggel 9 órakerkező a M. P. I. T. és T. T. R. E. E. együttes diszgyűlése a Kossuth-téri templomban. 10. Ugyanazon napon 12 órakerkező a ref. egyház által adandó bucsúébed. 11. A részletes programot a tagok saját egyesületüktől kapják. Hajdúböszörmény, 1907. április 3. — *A hajdúböszörményi rendező-bizottság.*

Előfizetőinket tisztelettel kérjük, hogy a kimaradó lappéldányok reklamációját — bár a postahelyekről — postai „Visszajelentési lap”-on tegyék meg, mert így legalább a posta is nagyobb figyelmet fog a kezelésre fordítani.

Szerkesztői üzenetek.

Sz. Ö. — *Nagyenyed.* Ily hangon nem engedem folytatni a feleselést. A múlt héten nem voltam itthon, különben azt is másként igazítottam volna. Tisztviselő hivatalos ténykedésével szemben van más út az orvoslásra.

B. K. — *Sz.-Udvarhely.* Jöni fog; de most bizonyos sürgősségi sorrend szorította vissza.

T. B. — *Szászváros.* Az első „ismertetés“-t lehetetlen ebben a terjedelemben adnom. A más kettőt — igen. A revízió a jövő héten kész lesz. Kiadó vállalkozhatik, mert az E. T. B. kijelentette, hogy nem foglalkozik ilyenrel s előkészületben sincsen. Ez jkvében is benne van, az utolsó pontban.

B. D. — *Tasnád.* Levélben tudatom a dolog állását.

Cs. Zs. — *Erőd.* Köszönöm.

HIVATALOS RÉSZ.

154—1907. szám.

KÖRLEVÉL

a kebli egyházközségek nagytszeteletű presbiteriumaihoz, tiszteletes lelkész és nagytszeteletű esperes aaihoz.

Az 1906. évi november hó 10—13. napjain tartott egyházkerületi közgyűlés 72. jkvi határozatának 2. pontja alatt kimondta, hogy: „Az egyházkerület műkincsei nem adhatók el, de amennyiben valamelyik egyházközséget elkerülhetetlen szükség kényszerítene valamely műkincsnek értékesítésére, ezt csak oly feltétel szigorú megtartása mellett teheti, hogy azt köteles felküldeni az igazgatótanácshoz az előzetesen már megtörtént szakértői becslés felülvizsgálására s az eladásnak a felforgó okok és rendkívüli szükség szigorú elbírálása mellett való kivételes engedélyezésére; az Igazgatótanács az ily eladásra szánt műkincset megvétele első sorban az Erdélyi Múzeum-Egylet régiségtárának ajánlja fel, s ha ez nem reflektálna arra, másodsorban csakis a Magyar Nemzeti Múzeumnak, de mindkét esetben azzal a világosan kikötött feltétellel, hogy az illető egyházközség később, alkalomadtán egyházi műkincseit az eladási árban a maga részére visszaválthassa; végül az Igazgatótanács köteleztetik minden ilyen egyes értékesítési esetről a legközelebbi egyházkerületi közgyűlésnek jelentéstételre.“

Felhívjuk kebli egyházközségeink nagytszeteletű presbiteriumait, továbbá tiszteletes lelkész és nagytszeteletű esperes aait, hogy az egyházkerületi határozatban foglalt útmutatásokat szemelőtt tartani s netalan felmerülő esetben azokhoz szigorúan alkalmazkodni sziveskedjenek.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1907. március hó 28-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső,
elnök.

Elek,
titkárhelyettes, előadó.

1280—1907. szám.

KÖRLEVÉL

a nagytszeteletű Esperes urakhoz.

Fölvívjuk a nagytszeteletű Esperes urakat, hogy az országos lelkészi özvegy-árvai gyámintézeti járulékok kirovásáról szóló kimutatásnak egyik példányát, évenként február hó 28-ig, tehát a végrehajtó bizottság előadó-jához terjesztendő példány felküldésével egyidejűleg, igazgatótanácsunkhoz felterjeszteni sziveskedjenek.

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1907. március hó 28-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső,
elnök.

Elek,
titkárhelyettes, előadó.

121—1907. szám.

KÖRLEVÉL

valamennyi intézet méltóságos t. Elöljáróságának, valamennyi esperesi és lelkészi Hivatalnak.

A múlt év novemberi közgyűlésünk 70. sz. a. alkotott, az erdélyi ref. egyházkerület theol. fakultásán tanuló *theologus ifjak segélyezéséről* szóló Szabályzatot szives tudomásvétel végett közöljük:

Szabályzat

az erdélyi ev. ref. egyházkerület theol. fakultásán tanuló *theologus ifjak segélyezéséről.*

1. §. Az erdélyi ev. ref. egyházkerület theol. fakultásán a következő jótétemények állanak a theol. ifjak segélyezésére:

a) tandíjmentesség;

b) a nagyenyedi Bethlen-kollégiumtól járó tizenöt 200—200 koronás és egy 180 koronás ösztöndíj;

c) íz (10) kedvezményes hely a bennlakásban és tápintézetben, negyedrészt ellátási díj fizetése ellenében;

d) 40 (negyven) kedvezményes hely a bennlakásban és tápintézetben, fél ellátási díj fizetése ellenében;

e) 30—40 (harminc-negyven) kedvezményes hely a bennlakásban és tápintézetben, egézdíj fizetése ellenében;

f) a fakultás által előírt egyetemi leckelátogatások után a fakultás által fizetett egyetemi tandíjak;

g) ünnepi követségek.

2. §. A theol. tanfolyamra, a bennlakás és tápintézetbe való felvételnél és mindennemű jótétemények odaitélésénél az egyenlő előmenetelt és magaviseletet tanúsító és egyenlő családi és vagyoni viszonyok között élő ifjak közül az erdélyi ev. ref. egyházkerület kötelekébe tartozó szülőknek s ezek között is a lelkészeknek, tanároknak s felekezeti tanítóknak a kántoroknak gyermekeit elsőség illeti meg.

3. §. A theol. fakultáson ezidőszent minden theologus ifjú teljes tandíjmentességben részesül.

4. §. A nagyenyedi Bethlen-kollégiumtól járó ösztöndíjakra csak oly theologus ifjak ajánlhatók s vehetők fel, kiknek megelőző félévi leckekönyve föltétlenül általános jeles (1), magaviselete példás, szorgalma kitartó. Az ösztöndíjak odaitélésénél az egyenlők között előnyben részesítendő a nagyenyedi Bethlen-kollégiumban tanult ifjak. Ez ösztöndíjakra felajánlhatók a theol. fakultás I. évi tanfolyamára beiratkozott olyan ifjak is, kiknek érettségi bizonyítványa általános jeles (1).

5. §. A negyedrészt ellátási díj fizetésének kedvezményében csak oly ifjak részesíthetők, kiknek olytályzata általános jeles (1), vagy legfeljebb csak azért általános jó (2), mert osztályjegyeik között két jó (2) van. Ujonnan jövő ifjak a tanév első felében ezen kedvezményt meg nem nyerhetik, valamint nem részesedhetnek benne azok sem, kik ösztöndíjat élveznek.

6. §. A fél ellátási díj fizetésének kedvezményében az oly ifjak részesíthetők, kiknek osztályzata általános jó (2), vagy legfeljebb csak azért általános elégséges (3), mert osztályjegyeik között két elégséges (3) van. Ujonnan jövő ifjak ezen kedvezményben csakis akkor részesíthetők, ha érettségi bizonyítványuk, illetőleg leckekönyvük általános jó (2) osztályzatot mutat.

7. §. Az egész ellátási díj fizetésének kedvezményében a rendelkezésre álló helyek számához képest azon ifjak részesíthetők, kiknek általános osztályzata legalább elégséges.

8. §. Azok az ifjak, kik ösztöndíjat élveznek, vagyoni és egyéb viszonyaiknak megfelelőleg a tanárikar által, vagy a 200 korona, vagy 100 korona kedvezmények díj fizetői közé soroztatnak. Ellátási díjaikat a theol. fakultás igazgatója a részükre kiutaltványozott ösztöndíjakból vonja le.

9. §. A fakultás által előírt egyetemi leckelátogatásokért járó egyetemi tandíjat a fakultás minden olyan theologus ifjuért kifizeti, aki igazolja, hogy a leckéket szorgalmasan látogatta, azokból sikeresen kollokvált és a fakultáson legalább általános jó (2) osztályzatot nyert.

10. §. Az ünnepi követség jótéteményében, a rendelkezésre álló helyek számához képest, a theol. fakultás minden hallgatója részesülhet a fakultás rendtartási szabályainak értelmében, ha csak a kedvezménytől esetről esetre meg nem fosztatott.

11. §. A tanárikar minden félév végén, illetőleg elején, az összes jótéteményeket felülvizsgálás alá venni köteles, mely felülvizsgálátnál azon szabály szerint kell eljárnia, hogy minden jótéteményes csak abban az esetben maradhat meg továbbra is a jótétemény élvezetében, ha az annak élvezetéhez kötött összes feltételek reá nézve még mindig fennállanak.

12. §. Minden, a tanfolyamra felvett theologus ifjú a beiratkozás alkalmával kötelezvényt tartozik kiállítani arról, hogy amennyiben az 1. §. b), f) pontjában említett jótéteményekben részesül a fakultás részéről, a theol. tanfolyam bevégezése után legalább két (2) évig rendes lelkészi szolgálatot fog teljesíteni az erdélyi ev. ref. egyházkerület kötelekében, ha pedig akár a tanfolyam bevégezése előtt, akár azután, az említett két évi rendes lelkészi szolgálat teljesítése nélkül távoznék az egyházkerületből, ezen élvezett jótétemények értékét, mint kitanulhatására nyert segélyt, visszatéríti a fakultásnak.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1907. március hó 28-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső,
elnök.

Pünkösti,
számvevő h.

Sz. 119—1907.

KÖRLEVÉL

valamennyi intézet méltóságos t. Előjárásának, valamennyi esperesi és lelkészi hivatalnak.

A múlt évi novemberi közgyűlés 48. sz. a. a *hivatalos kiküldöttek rapidíj és utiköltség szabályozásáról* hozott határozatát, mely a kiadott jegyzőkönyv 40. és 41. lapján is feltalálható, azon felhívással közöljük, hogy ahhoz alkalmazkodni sziveskedjenek a rapidíjak és utiköltségek felszámításánál és utalványozásánál.

1. Az erdélyi ev. ref. egyházkerület püspöke, az Igazgatótanács tagjai, a zsinati és konventi képviselők, a püspök, Igazgatótanács, vagy egyházmegyei hatóság által, hivatalos ügyek elintézésére kiküldött egyházi, vagy világi személyek s az Igazgatótanács tisztviselői, hivatalos utazásuk alkalmával, az utiköltségek megtérítésére és ezen felül rapidíjra birnak igényvel.

2. Utiköltség címén a püspök vasuton és gőzhajón az első osztályú menetjegy árát, kocsin való utazásnál pedig kilométerenként 50 fillér fuvardíjat van jogosítva felszámítani, míg a vasuti állomásokhoz való kimenetel, illetve a vasuti állomástól a városba való bekocsizás költsége címén Budapesten 2 koronát, vidéken pedig esetenként 1 korona 60 fillér fuvardíjat igényelhet, amennyiben a nagyobb távolság a következő pontban jelzett kilométer szerinti felszámítást nem tenné szükségessé.

3. Az Igazgatótanács összes tagjai a zsinati és konventi képviselők, valamint az 1. szakaszban említett más kiküldöttek és tisztviselők másodosztályú vasuti, vagy hajójegy árának megtérítését igényelhetik, kocsin való utazásnál 10 kilométeren alul levő távolságnál kilométerenként 40 fillért, 10 kilométeren felüli távolságnál pedig 30 fillért számíthatnak fel, míg a vasuti állomáshoz és onnan a városba való kocsizásnál a 2. pontban kitüntetett díjakat igényelhetik.

4. A püspök rapidíja úgy Budapesten tartózkodása alatt, mint bárhol vidéken is, 20 koronában állapítatik meg.

5. Az Igazgatótanács tagjai és választott tisztviselői, valamint a zsinati és konventi képviselők, a püspök, Igazgatótanács, illetve egyházmegyei hatóság rendeletére kiszálló lelkészek, tanárok, vagy világiak budapesti kiszállásuk alkalmával, napi 12 kor. díjat, vidéken pedig napi 10 koronát számíthatnak fel.

Az Igazgatótanács kinevezett tisztviselőinek rapidíja Budapesten 10 korona, vidéken 8 korona.

6. A rapidíjak számítása tekintetében a reggeli 6 órától esti 6 óráig terjedő idő tekintetik egy egész napnak, ha pedig a nappól 6 óránál több időt hivatalos teendő, vagy utazás igénybe nem vett, az esetben csak fél rapidíj felszámítására jogosít.

7. Az utazásban eltöltött éjjeli idő esti 6 órától reggeli 6 óráig egy egész napnak, 6 órai időt meg nem haladó utazás pedig egy fél rapidíjnak felszámítására jogosít.

8. A fentiekben felsorolt jogosultak azonban csak az esetben tarthatnak igényt a 2. és 3. szakaszban jelzett utiköltségekre, ha azt sajátjukból előlegezték, míg ha a kiszállás által érdekelt testület, vagy magánfél szolgáltatotta a fuvar, szóval, ha a költség tényleg föl nem merült: annak megtérítése sem követelhető.

9. Ha az igazgatótanács kinevezett tisztviselői nem hivatalos kötelességük körébe eső, hanem magánfelek ügyében küldetnek ki, az esetben részükre is az 5. pont első részében megállapított magasabb rapidíjak esedékesek.

10. A közigazgatási bírói s fegyelmi ügyek tárgyalásából eredő rapidíjak s utiköltségeken kívül, az ítéletek elkészítése- és kiadványozásáért, a marasztalt felek terhére, a vétség mérvéhez képest, oly összeg állapítandó meg, hogy abból az előadó és jegyző az I. és II. fokú ítéletek meghozataláért a rapidíjakon kívül még minden egyes ügy előadásáért s illetve az ítélet kiadványáért 10 kor. munkadíjban részesüljön. Ezen külön díj illetvén meg az ügyészt is, ha külön írásbelileg indokolt vádindítvány tételének szüksége merült fel.

Az így felszámítandó díjakból a marasztalt felek terhére megállapítandó összegek az ítéletben számszerűleg kitüntetendők.

11. Az Igazgatótanács feljogosítottatik, hogy az országos zsinat tagjainak rapidíjait, a szükséghez mérten, esetről-esetre, az 5. pontban jelzett összegnél magasabb összegben is megállapíthassa és folyósíthassa.

12. Ezen szabályzatban nem foglalt másnemű költségek, ellátási díjak stb. felszámításának helye nincs.

13. Jelen szabályzat az egyházkerület közgyűlési jegyzőkönyvének megjelenése napjától válik kötelezővé s az ezzel ellentétes minden eddigi gyakorlat és szabály érvényét veszti.

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsának. Kolozsvárt, 1907. március hó 28-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső,
elnök.

Pünkösti,
számvevő h.

Sz. 321—1907. püspöki hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi református egyházkerületben a kézdi egyházmegyébe kebelezett *kézdimárkosfalvi* egyházközség lelkipásztori állására pályázatot hirdetek.

Javadalom: a 2441—1905. ig. tanácsi sz. a. megerősített díjlevél szerint, lakás gazdasági épületekkel és 832 □-öl kerttel; 11 h. 46 □-öl szántó tag a papilak szomszédságában és az Incze László-féle 850 □-öl szántó, 11 h. 1279 □-öl kaszáló, 1120 □-öl legelő, 2 h. 1100 □-öl erdő haszonélvezete 336 kor. értékben; készpénz az egyházközség pénztárából, oszpora, kepeválság és fakepe címén 188 kor. 90 fill.; alapítvány kamat 3 kor. 24 fill.; terményjövedelem pénztárából, az 1/6 rész levonásával 736 kor. 14 fill.; stola átlagos pénztárából 36 kor. Összes jövedelem 1300 kor. 28 fill.; engedélyezett kiadás 46 kor. 35 fill.; marad kiegészítendő 1253 kor. 93 fill.; állami fizetés kiegészítési összeg, 59352—1900. sz. miniszteri leirattal megállapítva, 346 kor. 07 fill. Lelkészi teendőért összes jövedelem 1600 kor. Vallástanításért az állami iskolától 180 korona.

Kötelességek: a márkosfalvi és mátfalvi politikailag és egyházilag is egyesült egyházban a lelkipásztori teendők és az isteni tiszteleteknek az egyesülési szabályzat IV. Fejezet 15. §. szerint végzése és pedig egy vasárnap a felső templomban és a rákövetkező két vasárnap a papi lak tőszomszédságában fekvő alsó templomban. Továbbá advent első vasárnapján és pünkösöd első napján urvacsoaraosztás a felső, — a más négy alkalommal az alsó templomban.

Pályázati határidő 1907. május 20.

A minősítvényvel és szolgálati bizonyítvánnyal felszerelt folyamodványok Bodor Géza esperes aához terjesztendők be, Alsócsernátonba (Háromszékvárm.)

Kolozsvár, 1907. április 14.

Bartók, püspök.

Sz. 328—1907. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a gyulafehérvári egyházmegyébe kebelezett *szászsebesi* körlelkészi állásra pályázatot nyitattik.

Díjlevél szerinti javadalom: 1. Gazdasági épületekkel és kerttel (1 hold 43 □-öl) ellátott 4 szobás lakás. 2. Az egyházközség pénztárából félelvi előleges részletekben 100 kor. 3. Az egyházkerület pénztárából állandó missziói segély, az orsz. ev. ref. közalapból 350 kor. Stola 8 kor. 4. Állami fizetési kiegészítési összeg 1600 koronáig 1423 korona 72 fillér, melyből 287 korona 72 fillér megállapított évi rendszeres kiadás. 5. Mellékjövedelem: a) Az állami elemi iskolánál teljesítendő vallástanításért évi 100 kor., b) Szászsebes várostól a városi ipariskolában végzett vallástanításért évi 80 korona.

Kötelességek Szászsebes anya, Drassó, Deál, Felső-Pián, Kelnek, Kanca, Kákova, Kápolna, Láz, Alsó-Pián, Lámkerék, Oláh-Dálya, Péterfalva, Rekita, Rehó, Sekeshely, Szászcsar szorvány egyházakban a rendes lelkészi teendők s az érvényben levő körlelkészi utasítás értelmében a körlelkészi teendők végzése.

Pályázati határnap f. évi május 10.

Kellőleg felszerelt folyamodványok a püspöki hivatalhoz küldendők.

Kolozsvár, 1907. évi április hó 14.

Bartók, püspök.

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az egyházi Törvények III. cikkének (egyházi adóról) végrehajtásához.

E nagyfontosságú törvénycikk végrehajtása előkészítésével az Egyet. Konvent legutóbbi ülésében foglalkozott. Az adóügyi bizottság idevonatkozó felterjesztését a Konvent minden változtatás nélkül határozattá emelte.

Lelkészársaink tájékozódása érdekében egész terjedelmében ide iktatjuk az előterjesztést, mely így hangzik:

»Főtiszteletű és méltóságos Egyetemes Konvent!

Az egyházi adóról szóló 1904. III. t.-c. végrehajtása tárgyában a következő határozati javaslatokat van szerencsénk tisztelettel betervezni:

1. Hívja fel az egyetemes konvent az egyházkerületeket, hogy a III. t.-c. 4. §-ában elrendelt vagyonelemléptárt a törvény életbeléptetése, illetőleg kihirdetése után minden egyházközség presbyteriuma azonnal vegye munkába s azt úgy és oly módon állítsa össze, amint azt a hivatkozott §. 1—3. pontjai megkövetelik.

2. Felhívandók az egyházkerületek, hogy útasítsák az egyházközségeket, hogy ezek a törvény életbeléptetésétől kezdve évi számadásaikat mindenütt polgári év szerint vezessék. (III. t.-c. 6. §.)

3. Az egyházkerületek útján figyelmeztetendők az egyházközségek, hogy a 8. §. 3-ik kikezdése szerint egyházi adó húsz éven alóli egyháztagokra sem saját személyök, sem azon családfo terhére, akinek családjához tartoznak, ki nem vethető, kivéven, ha önállóak és külön vagyonuk van és a gyülekezetben vagyon utáni adó van életbeléptetve, vagy pedig házasságban élnek; az ugyanezen §. 4-ik kikezdése szerint pedig: az ezzel ellenkező gyakorlat e törvény kihirdetésétől és életbeléptetésétől számított két év alatt mindenütt megszüntetendő.

4. A 12—15. §§-okra vonatkozólag, amelyekben az egyháztagok egyházi adó terhének könnyítésére létesítendő egyetemes adóaiapról, az adóteher könnyítése érdekében ez adóalapról segélyt igénylő egyházközségek adókulcsáról, a segélyt kérő egyházközségek kérvényeinek miként leendő felszereléséről s az egyetemes adóalap kezelésének, valamint a segély megállapításának és kiutalványozásának módjáról van szó, — mondja ki az egyetemes konvent, hogy

a) az egyházi adóteher csökkentésére szolgáló segélyezést 1908. januárius hó 1-ével életbelépteti, illetőleg már az 1907. évben az 1904. III. t.-c. életbeléptetésével megnyitja az e nemű segélyezésekért való kérvényezhetést. Az 1907-ik évi állami költségvetésbe már felvett 1 millió és az 1908-ik évi költségvetésbe kilátásba helyezett 2 millió ugyanily című segélynek a ref. egyetemes egyházra eső és az állami pénztárból kiutalványozandó hányadának az egyetemes adó-

alapra eső 70%-a a Magyar Földhitelintézetnél egy az egyházi adóteher csökkentésére szolgáló egyetemes-alap címén nyitandó folyó-számlán fog kezeltetni és a folyószámla-kivonatokat az adóügyi végrehajtó bizottság előadója által fognak felülvizsgáltatni;

b) azoknak az egyházközségeknek, amelyek az egyházi adó csökkentésére szolgáló segélyt igénybe venni kívánják az 1904. évi III. t.-c. rendelkezésének megfelelőleg, be kell terjeszteniök a kérvény beadási évét megelőző öt évnek egyházmegyeileg megvizsgált és jóváhagyott zárszámadásait az esperes által hitelesített másolatban.

Az 1907. év folyamán benyújtandó kérvények mellékletét az 1902., 1903., 1904., 1905. és 1906. évek fent közölt számadásai fogják képezni, míg a későbbi kérvényekhez a megfelelő megelőző 5 évnek zárszámadásai lesznek csatolandók.

Ahol a jelzett évek zárszámadásaiból esetleg kimaradtak volna azok az állandó terhet képező kiadások, — mint a minők a lelkész és tanító javadalmazása, a részükre adott földek jövedelme, természetbeli szolgáltatások értéke, tandíjak, termények stb. — ott a zárszámadások az ezeket feltüntetők s a presbyterium által ülésben hitelesített, az egyházmegyei számvevőség által felülvizsgált és az esperes aláírásával is igazolt pótszámadásokkal egészítendők ki.

c) Az adócsökkentési segélyt igénybe venni kívánó egyházközségek útasíttatnak, hogy egy az egyetemes konvent által e célra készített s nekik a püspöki, illetőleg esperesi hivatalok útján megküldendő rovatos íven mutassák ki 1-ször névszerinti felsorolással az egyházközségi egyházi adófizetőket s ezek egyházi adóját (a termények, szolgálmányok stb. pénzértékre való átszámításával) azoknak az egyházi adókönyveknek az alapján, amelyek szerint a gondnokok az egyházi adókat az 1906-ik, illetőleg a kérvényezést közvetlenül megelőző évben beszédtek, illetve amelyekbe a presbyterium által szabályszerűen megállapított egyházi adókirovások az egyes adófizetőkre nézve beíratk; 2-szor el kell készíteni minden ilyen egyházközségben a III. t. c. 13. §-ában foglalt adókulcs alkalmazása mellett az új egyházi adókirovást, az ugyancsak a kérvényezés évét megelőző évben volt egyházi adót fizetők névszerinti és reájuk az új adókulcs szerint eső adó feltüntetetésével.

Az 1907. évben kérvényezők az 1906. évben volt adóalanyokat és ezek adóját tüntetik ki.

Azoknak az egyházközségeknek azonban, amelyek a 13. §. 2-ik bekezdésében levő vagyontalosság szerint kívánják az adócsökkentési segélyt igénybe venni, a régi és a normál adókulcson kívül még be kell terjeszteniök az általuk életbeléptetni szándékolt új adókulcsot is. Ezek csak akkor folyamodhatnak, amikor már az egyházmegye adókulcsukat s az ennek alapján készített részletes, névszerinti számításait jóvá-

hagyta. Kötelességük lesz tehát életbeléptetni szándékolt adókulcsukat egyénekenkénti alkalmazásban kidolgozni s azt az egyházmegyei jóváhagyásra felterjeszteni és úgy csatolni kérvényükhöz.

A fent jelzett kimutatások két-két eredeti példányban lesznek kiállítandók, amelyek közül az egyik az illetékes egyházmegyei levéltárban lesz megőrzendő.

d) A segélyt igénybe venni akaró egyházközségek továbbá tartoznak a kérvény beadási évére (az 1907-ben folyamodók az 1907. évi) vonatkozó költségvetéseiket megerősített és hitelesített alakban mellékelni kérvényükhöz, valamint az egyházi tisztviselők díjleveleit (minden tételükben pénzértékre is átszámítva) megerősített és hitelesített alakban.

e) A lelkési és tanítói díjlevelekben, vagy általában az egyházi adóban szereplő mindennemű terménybeli és munkabeli szolgáltatások pénzértékre leendő átszámításának módozataira nézve adandó egyöntetű eljárás elkészítésével, valamint a nyomtatványok rovatainak megállapításával az egyetemes adóügyi bizottság bízta meg, azzal az útasítással, hogy a termény- és munkaszolgáltatások pénzértékének megállapításánál azokat a zónák szerint feltüntetett értékeléseket vegye alapul amelyeket a legutolsó 5 évre nézve az országos statisztikai hivatal, illetőleg a m. kir. földművelésügyi miniszterium kimutatott.

A lelkési és a tanítói fizetések kiegészítésénél történt állami értékelések változtatás alá nem eshetnek.

f) Az egyetemes adóalap kezelésére, a segélykérvények elbírálására, a segélyezés összegére nézve javaslatételre egy adóalap-végrehajtó-bizottság alakítatik és pedig akként, hogy e végrehajtó-bizottságba minden egyházkerület két-két rendes és egy-egy póttagot választ. Elnökét a saját kebeléből e bizottság maga választja, valamint előadóját, ez utóbbit azonban választhatja akár a saját kebeléből, akár rajta kívül álló egyének közül is.

g) Az egyházkerületek felhívandók, hogy már legközelebbi közgyűléseiken válasszák meg e végrehajtó-bizottság tagjait; a választások eredményét azonnal jelentsék be a konventi elnökségnek, amely azután az egyházi törvény életbeléptetése után a lehető legrövidebb idő alatt hívja össze e bizottságot alakulásra.

Átmenetileg a konventi adóügyi bizottság nyomassa ki már előre a kérvényezéshez szükséges nyomtatványokat a megfelelő útasításokkal és a beváltási árak megállapításával.

h) A beadandó kérvényeket a hozzájuk mellékelte kimutatásokkal és számításokkal együtt, egy egyházmegyéenként alakított három tagból álló kiküldöttség vizsgálja meg, amely a konvent által kiküldött elnökön kívül egy-egy egyházkerületi és egyházmegyei kiküldöttből áll.

Ez a küldöttség az egyházmegyék területén alkalmas helyen tárgyalja az illető egyházmegyéből beadott s felszerelt kérvényeket, szükség esetén oda behívja a lelkészeket a gondnokkal s esetleg két-két presbyterrel. Ez a kiküldöttség aztán átvizsgálja, szükség esetén helyesbíti, igazolja a kimutatásokat és ajánlattal terjeszti fel a kérvényeket a végrehajtó bizottsághoz, amely esetleg még végleges javaslatétel előtt szakembert is küldhetne ki az előtte talán nem egészen elfogadható adatok megvizsgálására.

A végrehajtó bizottság segélyezési javaslatai fölött az egyetemes konvent határoz és a segélyösszegek csak a konvent döntése után folyósíthatóknak.

i) Az előző pontban említett kiküldöttség tagjainak megfelelő számban leendő megválasztására felhívandók lesznek az egyházkerületek és egyházmegyék s maga az egyetemes konvent is felkérteik, hogy egyházmegyéenkénti egy-egy megbízottját majd jelölje ki.

k) A kiküldöttség költségeit az egyetemes adóalap viseli a végrehajtó bizottság által megállapítandó úti- és napdíjszabályzat szerint.

Budapest, 1907. április 8-án tartott bizottsági ülésből.

Gróf Tisza István,
elnök.

Kenessey Béla,
előadó.

Egyetemes konventünk a bizottság javaslatait egész terjedelmükben változatlanul magáévá teszi s egyetemes konventi határozat erejére emeli.

A gyakorlati theologia történetének főirányai.

Irta: Ravasz László.

(Folytatás.)

Mindenféle bonyolult deductiók árán akar eljutni az egyház természetrajzához; csodásabbnál csodásabb dolgot szed ki az egyház fogalmából, mint a bűvész a cilinderből; alig vesszük észre, hogy ezt a sok mindent már eleve belehelyezte oda. Ide sorolható egy bécsi professzornak K. Kuzmány-nak¹⁸ is a könyve, melyet inkább curiosumból említek föl. Két részre oszlik: egyházkormányatról és egyházzolgáltatásról szóló tan. Az előbbibe a következő dolgok tartoznak: egyházjog, mely az egész keresztyén egyház természetét és lényegét alapul veszi; azután az összes egyházak alkotmánytörténete, az összes egyházak adminisztrációjáról, törvényhozásáról és bíraskodásáról szóló tudomány; az egyes államok socialethikája, statisztikája, erkölcsrendészete, végül az egyház háztartása, melyben a tulajdonjogról, gazdasági forrásokról, javak termeléséről és forgatásáról lenne szó. Az egyházzolgáltatásról szóló rész a rendes gyakorl. theol. disciplinákat tartalmazza. Bár kevés elméleti mélységgel, de igen világosan és nagy gyakorlati készséggel írta meg könyvét Otto Vilmos.¹⁹ Szerinte a gyakorlati theologia a keresztyénség egyházi ápolásáról szóló tudomány. Mivel pedig ez az „egyházi ápolás“ vagy közvetlenül történik: istennel való egyenes közösségben a Krisztusban vetett hit által, vagy pedig közvetve bizonyos rend és intézmények által: tehát a gyakorlati theologia is két részre oszlik: építő és rendező tevékenységekről szóló tanra. Amabba tartoznak a homiletika, pastorális theologia (incl. katechetika) és liturgika; emebbe egyházközmény és — jogtan, adminisztratio és szervezéstan. Ez a könyv a tudományt nem vitte ugyan elő, de igen nagy hasznát vették a herborgi seminarium hallgatói. Nagy munkásságot fejtett ki a gyakorl. theologia érdekében von Zeschwitz Károly Adolf Gerard, csak kár, hogy szigorúan felekezeti és orthodox irányban. Első nagy művében²⁰ kitör Rothe R. ellen, mert ez el akarja vetni a verbalis inspiratiót, a calcedoni symbolum metaphysikai háromságtanát, a helyettes elégtétel és a sacramentumok magikus hatásának a dogmáját. Mi lesz az egyházból, sóhajt föl, ha már fundamentumát sem kiméli az a haszontalan kritika! Egyébként fellogása fogalmilag igen helyes, a dolog azonban ott biccen, hogy mit ért ő tulajdonképen e fogalmak alatt? Szerinte a gyak. theologia az egyháznak a világban folyvást végbemenő önmegvalósításáról szóló tudomány.²¹ Tehát a központi kérdés az egyház lényege lesz s ezt fogja földolgozni ideájában, tört.

¹⁸ K. Kuzmány Praktische Theologie der ev. Kirche etc. Wien 1856. Magam a könyvet nem kaptam kézhez: Otto után ismertetem, az ő lelke rajta. (I. 22 l.)

¹⁹ Evangelische praktische Theologie. Gotha 1869.

²⁰ System der christlich-kirchlichen Katechetik vol. I. Leipzig 1863. p. XVII.

²¹ System der praktischen Theologie, Leipzig, 1876. §. 9—12.

megvalósulásában s jelenkori állapotában a gyak. theologia I., vagy elvi része. Az egyházat önmegvalósításában egy cél: istenországának megjelenése vezeti, az a mód pedig, amellyel ezt a célt elérni igyekszik, a lényegének megfelelő tevékenységek olyatén való gyakorlása, hogy az megegyezzen az egyház ideájával. Tehát a gyakorlati theologia kritikai és normatív tudomány, amennyiben folyvást a *jobbira* akarja az egyházat segíteni; nemtője a reformatori szellem, már pedig e szellemmel kritika és új norma jár. Kritikai eljárással megkapjuk, hogy mi az egyház lényegéből folyó cselekvés, és annak megvalósítására gyakorlati újításokat is adunk. Így aztán a II., az egyház természetéről szóló rész kétféle válik! elméletre és technikára. Ezt a kettős tényezőt mindenik tevékenységnek a tanában meglátjuk: a kerytikában, katechetikában, liturgikában, poimenikában és kybernetikában. Mert a Zezschwitz rendszerében nincs helye a homiletikának. — E rendszernek orthodox háttere az, ami ellen kifogást emelünk. Az egyház lényege a tiszta tan, mely confessiókban és symbolumokban van letéve, tehát az az egész felséges misszió, amelyet az egyház végez: egy *credotól* függ. Itt már érezzük, hogy a jövőendő nagy gyakorlati theologusa az lesz, ki az egyháznak olyan magyarázatot ad, amely ne kizárjon, hanem befoglaljon.

Itt említtem fel a kiváló holland pap és professzor: *J. J. von Oostersee* könyvét,²² mint amely a következő szakaszhoz az átmenetet jelentheti. Tanítványai számára írta ezt az érdekes és szellemes könyvet, melynek szerzője inkább a nagymíveltségű causeur benyomását kelti bennünk, mintsem az iskolás tudósét. Maga mondja (l. p. 20) hogy a gyak. theologiának tudományos prédikációnak kell lennie; csakugyan, ez a könyv építő olvasmány Positiv kereszténynek és evangéliumi protestánsnak nevezi magát, ami azt jelenti, hogy a régi dogmatismust elfogadja, mert annyi hite van, hogy alig bír vele. A hitnek ez a kiáradó teljessége jellemzi van Oostersee-t és könyvét. Ha ez a csordultig telt hívő lélek a modern gondolkodás táborába áll vala, — alighanem uralja ma is a lelkeket. — Szerinte a gyakorlati theol. von der Thätigkeit für das Reich Gottes in ihrem ganzem Umfange aufgefasst, wie sie speziell durch den Hirten und Lehrer der christlichen Gemeinde ausgeübt wird, tanító tudomány. Itt nincs *egyház*. Van gyülekezet, de az még a szervezetlen egyház. Az eszmény jó: istenországa, csak hogy vajjon csupán pásztori tevékenységgel valósul-e az meg és a tanítói rend munkája felöleli-e az anyaszentegyház egész életét? Világos, hogy nem. És itt egy kis pietista klerikális elem van. Még rontja ezt a meghatározást, mikor a gyak. theologiát paedagogiai irányúnak tartja, melynek célja derék lelkipászorokat nevelni. Hogyan, a biologia arra való, hogy derék — orvosokat neveljen? Így nem csoda, ha a gyak. theologia *értékéről* beszélve, annak *hasznára* gondol. Tudományt haszonérték szempontjából megbecsülni nem lehet. Felosztása a tanítók és pásztorok szűkebb vagy tágabb munkatere szerint: Homiletika, Liturgika — Katechetika, Poimenika. Nagy érdeme a lobogó hit és kevés speculatio, nagy történettudás és ragyogó szellem.

Míg ezek a tudósok azon fáradoztak, hogy az egyháznak minél tisztább fogalmi meghatározást adjanak a theologiai tudomány nagy átfogásbeli átváltozást szenvedett. A hegeli abstractió világa megbukott és ez a nagy szellemi csőd leszállította a vallástudományok árfolyam-értékét is. Teljes erejével tört célja felé a romokon át az új világnézet: a természettudományos materialismus, melynek szad

²² Praktische Theologie. Aut. deutsche Ausgabe von A. Matthiä und A. Petry Heilbronn 1878.

duceus bölcsessége ellen hiába küzdöttek a massiv dogmatismus farizeusai. Valósággal járvány lett a tagadás; lelkiismeretlen gúnnyal beszélnek évezredek szentelt hagyományairól, s Häckel egy tudós társaság tagjai közt jelenti ki, hogy ha Isten van, annak a természettudomány mai álláspontja szerint „gáztestű gerinces állatnak“ kell lennie.²³

(Folyt. köv.)

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1907. ápr. 19.

Elnök br. Bánffy Dezső ehker. főgondnok; jelen vannak: dr. Bartók György püspök, Kenessey Béla ehker. főjegyző, br. Bánffy Ernő, Becsek Lajos, Incze Gerő, Lészay Ferenc, dr. Sárkány Lajos, Váro Ferencz, Deésy Gyula ig. tanácsosok. Elek Lajos, Pünkösti Pál, dr. Kálmán János h. előadók és Módy Elek jkvvezető.

Az ülés megnyitása után Kenessey Béla ehker. főjegyző aa mint a fölkerült bizottság előadója ismertette a Zsin. Törvények végrehajtására vonatkozó Útásítás tárgyában kelt bizottsági javaslatot; amit az igazgatótanács magáévá is tett s elnöklő ehker. főgondnok aa különösen is elismerését fejezte ki a bizottság munkalataért s az abban foglalt minden irányban kiterjeszkedő bölcs és célszerű javaslatokért.

Ezután főt. püspök aának az ehkerületi központi tisztviselői állások rendezése tárgyában kelt javaslata tárgyalattott; ebben azonban a határozat meghozatala a májusi ülésre halasztattott.

I.

Az enyedi fogyasztási szövetkezet kérése egyik ottani tanár aa mellékfoglalkozása tárgyában, nem volt érdemben tárgyalható.

Horváth József marosvásárhelyi tanár aának a Teleky-féle könyvtárnoksága az 1907. évre tudomásul vétetett.

Székelyudvarhelyi és zilahi collegiumok számadásai tudomásul vétettek.

Marosvásárhelyi collegium építkezési tervére vonatkozó miniszteri leirat közöltetett az előljárósággal.

II.

Marosvásárhelyi collegiumnak a miniszteri megbízott látogatása alkalmával tartott bizalmas értekezletéről szóló jkve, tudomásul vétetik.

Zilahi collegium jelentése orvos és egészségtan tanári állásának — elhalálozás folytán történt — megüresedéséről, sajnálattal tudomásul vétetett.

Népiskoláink intensiv kezelése tárgyában a tanügyi bizottság véleménye bekérített.

Az enyedi szabad lyceum tárgyában kelt miniszteri leirat közöltetett az előljárósággal.

Kolozsvári esperes aa előterjesztésére a róm. kath. iskolába járó ref. növendékeknek hitoktatása körül észlelt szabálytalanságok bejelentetnek a közoktatási miniszternek.

Baróti ehk. segély kérése egy ref. iskola felállítása; fedezet hiányában nem volt teljesíthető.

Előterjesztés tétetett az ehker. közgyűléshez a theol. tanárjelölt bizottság tagsági helyeinek betöltése iránt, úgyszintén javasolja az ig. tanács, hogy a megválasztandó theol. tanárnak úgy lelkészi, mint tanári szolgálata 10 év keretén belül — nyugdíj szempontjából — beszámíttassék.

A gogáni ehköség és az ottani állami tanító mint kántor között az államosításról szóló szerződés félrengyarázása folytán előállott vitás javadalmi ügyben a közoktatási miniszterhez ismételt előterjesztés tétetett.

III.

A dévai ehköség templomépítési terve 76.630 K költségelírányzattal, az ehmegyei műszaki előadó javaslatának megfelelően, jóváhagyattott; a Fodor alapnak 20 év alatti visszahelyezés feltétele mellett e célra felhasználása engedélyeztetett; orsz. segély kérése pedig áttétetett a közalap kezelő-bizottság előadóhoz, a segély kiosztásnál leendő figyelembe vétel végett.

Erst Häckel von Georg Wobbermin Leipzig 1906. p. 23.

A mezőújlaki templom s a szilágysomlyói papilak építése engedélyeztetett, ez utóbbinak saját alapjából 8000 koronának visszahelyezés feltétele melletti kiadásával.

A tordosi ehkőzség számadásainak átvizsgálása rendjén sajnálattal konstatálta az ig. tanács, hogy a nevezett esperesi egyházban 1885-től a köteles vizitáció soha sem tartatott meg.

Kolozsvári kollegium előterjesztése, az internátusi díjak fölemelése tárgyában, áttétetett az ehker. tanügyi bizottsághoz.

Benedekfi Ferenc marosszentbenedeki kántor részére tűzvész okozta kárai enyhítésére 150 K államsegély kiúttatott.

Pókai ehkőzség egy kis ingatlan eladási szerződése jóváhagyatott.

A gr. Bethlen István-féle alap kamatainak kiosztása tárgyában a marosi esperes előterjesztésére akként határozott az ig. tanács, hogy a kamatok most kiosztandók, miután a család megbízottja e tárgyban többszöri megkeresésre sem nyilatkozott.

Pelekes segély kérése nem volt teljesíthető.

A Gecse-alap 1906. évi számadása jóváhagyatott, a pénztárnok biztosítékának kamatja tárgyában azonban a korábbi határozat fentartatott.

Szászvárosi kollegium kérése az iránt, hogy az ottani kasinónak 35.000 K kölcsönt adhasson; nem volt teljesíthető.

Az uzoni kepeváltási szabályzat jóváhagyatott.

Magyarfrátai, oládellői, mezőnagyicsáni egyházak telekvásárlási, csombordi és szovátai egyházak telekeladási szerződése jóváhagyattak.

Özv. Técsi Józsefné házbérhátrálék tartozása méltányosságból töröltetett.

Musnai Kálmán kispülpösi énekvezér javadalom követelésének felhajtása tárgyában az egyházmegye határozata megerősítették.

A vámosgálfalvi papi díjlevél jóváhagyatott.

A br. Radák István-féle segély-alap kamatai 4°/_o-ra leszállítatnak s az üresen levő egyik évi 60 koronás alapítványi hely betöltése céljából esperesek javaslattételre hívatnak fel.

A választói ehkőzség engedély nélküli építkezéseiről s adósságszínalásról igazoló jelentés kéretett be.

A kajántói ehkőzség papi lak építési terve — miután arra fedezettel nem rendelkezik — nem hagyatott jóvá.

IV.

Előterjesztetett az ügyforgalmi kimutatás, mely szerint az utolsó ülés óta beérkezett 439 ügydarab, ebből kiosztatott a titkár helyettesre 109, h. számvevőre 228, h. tanügyi előadóra 77 és az előadó tanácsos munkakörébe 21 drb. Elintézetlennek találtatott 134 drb.; melyből 70 drb. az utolsó 4 nap alatt érkezett be, a többi a mai ülésen kerül tárgyalás alá.

Gróf Tisza Istvánhoz ehker. főgondnoki beiktatási ünnepélye alkalmából üdvözlő iratot intéz az ig. tanács s küldöttségileg képviselteti magát az ünnepélyen.

Magyardécei lelkész panaszos jelentésére tájékoztatnak illetékes lelkészi hivatalaink, hogy az anyakönyvek a lelkészi hivatalok helyiségéből sem szolgabírói sem alispáni rendeletre el nem szállíthatók, sőt azokat a hivatalos helyiségből kivinni a lelkésznek sem szabad, hanem igen is a *hivatalos helyiségben* az állítás kötelesek összeírására kiküldött bizottságnak előmutatandó.

Magyarlétai egyház.-nek templomi szolgálatra 20 drb. énekes könyv adatott.

Kis Erzsí és Kis Mária-féle vallás sérelmi ügyben ismételten sürgető felterjesztés intéztetett a közoktatási miniszterhez.

Főt. püspök aa. előterjesztésére adatok kéretnek be arról, hogy mely egyházközségekben van templom, vagy templom alap?

A szurduki szorvány átcsatolása tárgyában illetékes esperes aának a kellő utbaigazítás megadatott.

Marosbogáti ehkőzség papi interkalárja — amennyiben a templom építése ezt igényelné — kiadatni határozatott.

Dési ehkőzség határozata a vámfa megváltás tárgyában, helybenhagyatott.

Domokosi ehkőzségünk egyik izraelita taxás bérlőjének az egyházközség kitelepítő határozata elleni kérése elutasított.

Kolozsvári egyházközség Belfarkas-utcai kántori díjlevele jóváhagyatott.

A kézdivásárhelyi járásbíróóság egy fegyelmi ügy iratait kérvén, azok ki nem adattak; miután a fegyelmi ügy még folyamatban van.

Szászvárosi kollegiumunk tulajdonát képező s a budapesti egyetemi könyvtár részére kikölcsönzött, de ott elveszett Pázmány-féle imakönyv előkerítése iránt újabb előterjesztés tétetett a közoktatási miniszterhez.

Jáni Lajos kérése a kézdimártonfalvi papi állásból való eltávolításának határideje tárgyában, elutasított.

A konventi elnökség megküldvén a tanárok fizeték-kiegészítésére utványozott államsegélyt, az most kiadatik; jövőre azonban, hogy milyen részletekben lesz folyósítható, arra nézve csak a konvent intézkedése után lehet határozni.

Végül a május 25-én tartandó közgyűlés tárgysorozata megállapítatván, a meghívó teljes szövege a hivatalos lapban közöltetik.

M. . y.

TÁRCZA.

Ima.

Elmondotta a marosnémeti ev. ref. templomban az 1907. év április hó 10-én néhai dr. gróf Kuun Géza halála évfordulója napján tartott emlékünnepelezen Kiss Mózes marosnémeti ev. ref. lelkész.

Nagy Isten! Mindenható Felség! alkotója az egész mindenségnek! az emlékezet szent könnyűivel szemeinkben állunk meg szent hajlékodban Te előtted, hogy dicsőítsünk, imádjunk Tégedet azon szeretetedért és sok jótéteményeidért, melyekkel elhalmoztál és elhalmozol bennünket. Igen, oh Atyánk, mert te vagy, ki lételt adtál és adsz az emberiségnek; te „*rendeltél először Apostolokat, azután Prófétákat, harmadszor Doktorokat*”, adván nekik *nyelveknek különböző neveit.*” * te rendeltél némelyeket „*igazgatókká*”, „*előljárókká.*”

Előljárókká az értelmi tökélyesülésben, hogy legyenek ők a hegyen égő őrtüzek, legyenek a világnak világosságai, hogy láng elméjük vezérlényével mind elébb-elébb vigyék az emberiséget a felvilágosodás, a végetlen tökélyesedés beláthatatlan útján.

Te rendeltél némelyeket előljárókká az erkölcsi élet mezején, hogy a hitnek, a reménynek, a szeretetnek, egyszóval: mindennemű isteni erényeknek tetteiben nyilvánítása által felebarátaiknak jó példát adva, előmozdítsák Isten országának terjedését e földön.

Oh mily dicső azon fénykör, mely az ilyeneknek emlékét köríti! az ő dicsőségük sugarai átragyogják nemcsak a családot, melynek tagjai, hanem átragyogják a nemzetet, melynek fiai; sőt átragyogják azon vallást, melyben neveltettek, a melyben és melyért éltek és munkálkodtak.

Egy ilyen Te általad rendelt „*Doktor*”-nak, előljárónak emlékét felújítani jöttünk szent házádba, oh Atyánk! Megújítani emlékét dr. gróf Kuun Gézának, ki ékessége, büszkesége volt családjának, nemzetének, de ékessége, büszkesége, „*igazgató*”-ja volt ev. ref. anyaszentegyházunknak is, mert *világosság és szeretet* voltak főjellemevonásai.

Világosság, mert az emberiség rendeltetése, célja, Isten, maga és mások iránti kötelessége, szóval az igaz, a szép és a jó világosan állottak lelke előtt.

Szeretet pedig, mert rendeltetése felé törni, az emberiség céljait szive egész hevével előmozdítani,

a mennyire csak karjai és hatása értek: boldogságot teremteni, megismert szent kötelességeit lelkiismeretesen teljesíteni,

szóval: a szépet, a jót, a nemest, az igazat mindenfelé és minden körülmények között terjesz-

* I. Kor. XII. 28.

teni tartotta élete magasztos feladatának. És e magasztos feladatot híven be is töltötte.

Hisz fenkölt szellemével, lelkének drága kincseivel, megmérhelen tudományának pazarul szóró fény-sugaraival hírt, névet szerzett nemzetének, hazájának.

Hogyan szerette embertársait. Megvalósítani igyekezett a lehetőség határai között mindenkivel szemben Jézusunk nagy parancsolatát: „szeresd felebarátodat, mint tenmagadat.“ Nem, oh nem is volt neki ellensége, még egy is, csak tisztelője, bámulója.

Hiszen, nem lehet senki, oh Atyánk, kinek lelkét a te benned vetett hit, tántoríthatatlan bizalom, a te akaraton való őszinte megnyugvás nagyobb mértékben áthathatná, mint áthathotta az ő lelkét!

Oh bizony! „Az Úr lelke szállott ő benne“ (I. Tim. III. 16.), ezért áldozunk neki e pillanatban a kegyelet magasztos érzelmeivel és rebegik erőtelen ajkaink: „Az igaznak emléke legyen áldott.“

Te neked pedig oh nagy Isten! hálaival, örök hálaival tartozunk, hogy a kegyelet magasztos érzelmét keblünkbe oltottad, mert ez tesz legékesebben szóló tanubizonyosságot égi származásunkról. Csak az ember emlékezete terjed túl a földön, túl a halál utánra is; csak ő nem feledi el halottait. A szeretet, mellyel édes miéinket karoljuk át itt e földön, nem aluszik ki a sirboltnál sem, megvilágítja a halál éjjelét és átkiséri őket az öröklétbe.

Az öröklétbe?! igen, mert az nem lehet, hogy azok, akiket oly igen szerettünk itt, örökre elveszenek: túl a síron viszontlátandjuk őket. Ott van romolhatatlan hajlékunk, mert a föld származó lélekre nézve nincs halál. A portestet beárnyékoló enyészet homályából örök fény sugar kel ki s követi az angyali lelkek dicséretei között az égi honába emelkedő lelkét.

Ez hitünk oh Atyánk! Mert hiszünk örök életet, hiszünk viszontlátást s elköltözött kedveseinket is te nállad keressük. Hiszünk a feltámadásban, mert így vágyaink, reményeink nem veszhetnek el mindörökké, mert önzetlen, nemes törekvéseink hű jutalmát te nállad remélnjük, mert szent fiad az Úr Jézus mondotta „aki én bennem hiszen, ha meghal is, él az mindörökké.“ Ezt a hitet ne vedd el mitőlünk, sőt erősítsd meg azt a kegyelet ez ünnepélyén is, mert hisz kegyeletünk tárgyának is néma koporsóját azon reményben tettük volt le a hideg, sötét sírboltnál, hogy abban csak a porrészek nyugosznak, de a mi halhatatlan része volt, azt Te nállad keressük, Te nállad megtaláljuk.

Te nállad megtaláljuk! Megdöbbenünk oh Uram! e kijelentésre, mert tudjuk, „hogy csak azoknak, kik jó cselekedetekkel keresnek dicsőséget, fizetsz meg örökélettel“; megdöbbenünk oh Uram! mert érezzük, hogy ama harcban, melyet a föld folytat az ég ellen, csak akkor lehetünk győzedelmesek, ha hívek, igazak, tántoríthatatlanok vagyunk e földön a kevesen.

E megdöbbenésünket enyhíti azonban azon hit, hogy elköltözött felebarátunk, kinek emlékét felújítani állunk itt meg, itt e földön mindvégig hív volt a kevesen — s így ígéreted szerint — többre bíztad immár ott fenn te nállad az egekben.

Isten, jó Atyánk! adj, oh adj a forrón szerető s felejteni még mindig nem képes hű hitvestársnak e boldogító hitben vigasztalást. E hitben öntsd megtört szívének még mindig erősen vérző sebére Gileád balzsamcseppjeit.

De oh Atyánk! mi ez alkalommal nemcsak ő róla, hanem megemlékezünk azokról is, kik az ő szívének, lelkének oly kedvesek, oly feledhetetlenek valának földi életében s kiknek társaságában immár színről-színre látja a te dicsőségedet.

Megemlékezünk a felejthetetlen, forrón szerető, mély érzésű, gyöngéd édes Anyáról, ki szive vérevel táplálta s éber gonddal nevelé fel őt mindenek gyönyörűségére.

Megemlékezünk a gondos, munkás édes Atyáról, ki szorgalma, takarékosága által példányképe lett az életben; s megújítjuk emlékét a forrón szeretett egyetlen leánytestvérnek, kivel lelkileg, szellemileg csaknem egybeforr.

De lelkünk elé idézzük emlékét e pillanatban még gróf Gyulay Lajosnak, azon férfiunak is, ki rokoni szeretete, jósága, mély vallásossága, egyszerűen ragyogó erényei által — mint az Izrael népet a pusztában vezérlő tűzoszlop — magasztos fényben tündökölt előtök: kinek a te irántad való rendkívüli szeretetéből, vallásod iránti kimondhatatlan buzgóságából származott áldozatkészsége hívta életre és állította fel 50 éves romjaiból eme te hajlékot, e kicsiny egyházat s hisszük, hogy még sokáig is fog fenállani, hogy legyen e kies völgyben hű terjesztője az igaz keresztyén erkölcsöknek és felvilágosultságnak, egyszersmind biztos őre a nemzeti érzelmeinknek.

Oh mily végtelen lehet az ő boldogsága most egymás társaságában ott fenn az örök dicsőség honában!

Legyen, oh legyen áldott, örökké áldott mindnyájunk emléke!

És végezetre oh Atyánk! tarts meg és erősíts meg mindvégig minket és mindnyájunkat, az örök élet boldogító hitében, hogy ez világoljon előttünk az élet zivataros útain; ez vigasztaljon, ha átsuhan felettünk is a mulandóság szele s fájó szíveinkre még több elhunyt kedveseink emlékei nehezdenének.

Amen.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemléztünk, ami szerkesztőségünkbe elküldték, de hosszabb, bírálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

„Theologiai tudomány és lelkipásztori képzés.“

E cím alatt jelent meg dr. Bartók György ref. püspökünk legújabb könyve. Most a nemzeti újjáébredés korában, a mikor minden vonalon megkezdődött a nemzet kiépítésére törekvő munka, ez új korszakban püspökünk könyve épen kapóra jó, mert hiszen a magyar nép lelki gondozása most épen olyan nemzeti ügy, mint a közbeeső vám vagy a nemzeti bank kérdése.

Tehát püspökünk is elhozta a maga követ, amely nemzeti életünk alapjainak kiépítésére oly fontos, elhozta magát a szegletkövet, az Úr Jézusnak tisztán átszűrődő lelkületét.

Ez a könyv hasznos útmutatást tartalmaz első sorban a kezdő papjelöltre nézve, amennyiben megjelöli azt a kört, amelyben a modern életben gyökerező theologiai tudomány mozog.

A könyv első részében összevont alakban tárgyalja az első keresztyén egyház tudományos életét. Történelmi alapon mutatja be az antiokhiai iskola történeti módszerét, a katekheta iskola allegorikus magyarázati módját Alexandriában. Ezután Augustinus hatalmas szellemével foglalkozik. A skolastika után következő renaissance, mint a reformáció előfutára van jellemezve e műben.

A második fejezetben a theologiai tudományok szervezetét tárgyalja Baur történelmi elvéből indulva ki, hogy a keresztyénség történeti jelenség, tehát mint történeti jelenséget kell felfogni és megítélni. Aki tehát az írás magyarázatát akarja, annak *szövegkritikára* van szüksége. Ismernie kell mindennek előtt az új szövetségi görög nyelvnek saját külön grammatikáját és szótárát. A nyelvtudáson kívül régiségtani ismeretre is szükség van. Mindezek mellett azonban fontos dolog a biblia magyarázatnál a vallásos érzés.

A kinél hiányzik a vallásos érzék és mégis vallásról beszél, úgy tesz, mint a vak, aki színekről tart előadásokat.

Az evangéliumok tárgyalásánál a könyv felemlíti azt, hogy ha Jézus életét híven akarjuk bemutatni, akkor a három első evangéliomhoz kell fordulnunk, mert János evangéliomában nem annyira a történeti, mint az eszményi, ideális Jézust kell szemlélünk.

A szerző dogmatikai elfogultság nélkül veti fel az egész keresztyén egyház történetére vonatkozó fontos kérdéseket.

Hozzáfűzi azt is, hogy aki az egyház történetében az eseményeket helyesen akarja felfogni, annak a világ történetében is pástornak kell lennie. Csak így menekülhet meg theologiai egyoldalúságtól, amely már annyi kárt okozott a Krisztus anyaszentegyházának.

Aztán a Systematica theologiat tárgyalja, amely azokat a szellemi fegyvereket szolgáltatja, amiket az egyház a saját hite érdekében, saját hite védelmére használ.

A szerzőnek szabad gondolkozásáról és elfogulatlan ítékezéséről tanuskodik az a véleménye, hogy az ifjú theologusnak nem szabad szolgálilag elfogadni a tanárok előadását. Neki magának kell kutatnia s keresnie az igazságot, amely sóvárgó lelkét kielégíti. Neki egy egységes életnézetre, egy egységes világ-felfogásra van szüksége... „A lelkipásztor egyénisége, lelkének összes sajátos vonásai, egész jelleme ebben az erős meggyőződésé fokozódott hitben jutnak teljes kifejezésre s gyakorolnak ellenállhatatlan hatást a gyülekezetre, becset és értéket, meghódolást és tiszteletet biztosítván a lelkipásztor személyének.“ Így ír a szerző s ezzel jellemzi az egész könyvet, amelynek minden sorát hasonlóan kialakult tiszta és őszinte meggyőződés hatja át.

Hasonló őszinteséggel keresi továbbá azt a tudományt, amely a keresztyén vallással *objective* foglalkozik, amelynek feladata az, hogy a keresztyén vallást minden irányban *tudományos módszerrel* vizsgálja. Ez csak úgy érdemelné meg a tudomány nevet, ha távol állván a subjectivismustól, nem hódolna csak felekezeti érdekeknek.

A munkának öt első szakaszában a szerző a legjobb német forrásműveket dolgozta fel. De ezzel nem elégszik meg, mert a könyvnek második felében francia protestáns tudósok műveire hivatkozik, akiket nagy szeretettel tanulmányozott a tudós szerző.

A tudományos vizsgálódás módszerének megállapításában a szerző Georges Bergner: *L'application de la methode scientifique á la Theologie*. Geneve 1903 című művére hivatkozik. A vallásos jelenségeket legalkalmasabban az önmegfigyelés útján ismerhetjük meg, mivel másoknak lelki világa csak ritka esetekben nyílik meg előttünk.

Érdekes e szakaszban az a megjegyzése is, hogy a kételkedés soha sem szolgálhat az erkölcsi életigazságok kárára, mert ezek úgy is a feltétlen igazság erejével hatnak a hívőre.

Megnehezíti a vizsgálódás módszerét az is, hogy a vallásos jelenségek a lélek elrejtett mélységében folynak le, a hová nehezen jut a kutató szem.

Az egész könyv tele van mély reflexiókkal, nagy gondolatokkal, amiket ifjú és öreg lelkipásztor egyaránt nagy lelki haszonnal tanulmányozhat.

A könyv végén teljesen önálló fejtegetésekbe bocsátkozik a lelkipásztori pálya magasztos, *nemzeti hivatásáról*. A nagy fejedelem, Bethlen Gábor, nemesi rangra emelte a református lelkipásztorokat, ez által is méltányolni igyekezték azok munkáját a nemzet kulturájának megerősítésében.

Csak halvány színekben tüntettem fel a gondolatok gazdaságát, amit ez az új könyv nyújt az ol-

vasónak. A művet a maga teljességében kell elolvasni, hogy az olvasó meggyőződhessék arról, miként lehet egy kis könyvben oly sok gondolatot összehalmazni és hogy miként lehet kevés szóval oly sokat mondani, mint a mennyit nekünk nyújt a szerző.

Király Béla.

KÜLÖNFÉLÉK.

Egyh. ker. közgyűlési meghívó. Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsa f. évi április hó 19-én tartott ülésében, jelen szám alatt megállapította, hogy az egyetemes konvent f. é. áprilisi ülésének 84 jk. sz. határozata, egyszersmind az országos zsinat 1129. és 1130. jk. sz. határozatai következtében egyházkerületi közgyűlés tartásának szükségé forog fenn.

Ennélfogva van szerencsém az erdélyi református egyházkerület rendkívüli közgyűlését, 1907. évi május hó 25-én délelőtt 10 órára, Kolozsvárt, a ref. theol. fakultás dísztermében — ezennel összehívni.

Igazgatótanácsunk kijelölése szerint e rendkívüli közgyűlés tárgysorozata a következő:

A) Alakulás.

1. Ima.
2. Elnöki megnyitó.
3. Segédjegyzők kinevezése.
4. Névsor felolvasása.
5. Képviselők igazolása.
6. Egyházmegyei új tisztviselő tagok esetleg leendő fölesketése.

B) Napirend.

1. Igazgatótanács előterjesztése theologiai tanárjelölő bizottsági tagok választása tárgyában.
2. Előterjesztés az egyetemes adóügyi végrehajtó bizottságba két rendes és egy póttag választása iránt.
3. Előterjesztés a közalapi végrehajtó bizottságban megüresedett tagsági hely betöltése iránt.
4. Igazgatótanács előterjesztése a theologiai fakultás gyakorlati theologiai tanszékének betöltése tárgyában.
5. Igazgatótanács előterjesztése a legfelsőbb megerősítéssel ellátott új Egyházi Törvények kihirdetése és életbeléptetése tárgyában.
6. Igazgatótanács előterjesztése az egyházkerületi központi tisztviselői állások rendezése tárgyában.
7. Igazgatótanács előterjesztése a theol. fakultás szükségleteinek fedezése tárgyában.
8. Előterjesztés az országos zsinat által 1129. és 1130. jk. könyvi számok alatt a rendkívüli egyházi adó kivetése és az egyházi adók kivetésének és behajtási módjának szabályozása iránt hozott határozatoknak kihirdetése tárgyában. Kolozsvárt, 1907. évi április hó 19-én.

Br. Bánffy Dezső,
egyházkerületi főgondnok.

Székelyudvarhelyi egyházi élet. Székelyudvarhelyi református egyházközségünkben a lefolyt 3 téli hónap alatt, kéthetenként, vasárnap délután 5—6 óráig összesen 6 vallásos estélyt tartottak, amelyekben, egy-egy felolvasáson, vagy szabad előadáson kívül, volt ének, zene és szavalt is. Az estélyek mind népesek voltak; de legnépesebb volt a február 10-iki, amikor dr. *Kecskeméthy István* ref. theol. tanár és Kolozsvár egyik országgyűlési követe tartott érdekes szabadelőadást a *socialismusról*. Felolvastak: Vajda Ferenc, Biró Sándor, Vári Albert unit. lelkész, Nosz Gusztáv és szabad előadást tartott dr. Soly-mossy Lajos főreáliskolai igazgató. Március 23-án a ref. leányiskola javára rendeztek műsoros estélyt, amelyen *Benedek Elek* tartott felolvasást. Volt ezen kívül soló és karének, hegedű-zongora játék és szavalt és szép siker anyagiakban és erkölcsileg.

Gr. Kun Kocsárd és gr. Kuun Géza szobrokra beérkezett adományokról. II. közlemény. 1. Kun-kollegiumi ifjúság hangversenyének jövedelméből 253-62 K, 2. Gróf Vigyázó Sándor Bpest 10 K, 3. Bodor Aladár tanár Losonc 10 K, 4. Gr. Vigyázó Ferenc Bpest 40 K, 5. Gróf Apponyi Sándor Lengyel-Tolnam. 10 K, 6. Miskolci ref. főgimnázium tanárkara 5 K, 7. Vásárhelyi Lőrinc ref. lelkész Óraljaboldogfalva 2 K, 8. Csia Béla járásbíró ivén Sepsiszentgyörgy 10-50 K, 9. Voith Gergely földbirtokos Dés 10 K, 10. Soproni ág. ev. főgimnázium tanárkara 10 K, 11. Hortobágyi Zsigmond főgimnáziumi tanár Pancsova

1 K, 12. Székelyudvarhelyi áll. főreáliskola tanárkara — Biró István 4 K, Barabás Jenő 1 K, 13. Bereczk Sándor szegedi ref. lelkész ívén: Bereczk Sándor, Magay Lajos, Szeles Elek és dr. Kovács József 2—2 K, 14. Mar. László birtokos ny. főispán Demsus 20 K, 15. Farkas Gyula Jászkesér 4 K, 16. Nagyszebeni m. kir. áll. főgimnázium tanárkara Ferenczy István igazgató által 20 K, 17. Kenderessy Árpád birtokos Déva 10 K, 18. Végvári ref. egyház gyűjtő ívén: Egyház 5 K, Tóth Ferenc, B. Kovács József, Bányai Péter és Zöld Mihály 1—1 K, 19. Hegyi Gyula iparfelügyelő Kolozsvár: Hegyi Gyula 2 K, Barót Ignác 1 K, 20. Taug Emil Kassa 2 K, 21. Vályi Gyula egyet. tanár Kolozsvár 10 K, 22. Kir. törvényszéki elnök Arad 3 K, 23. Dr. Kiss Sándor egyházi gondnok Szerencs 1 K, 24. Községi előjáróság Marosujvár 3-20 K, 25. Herczeg Károly pénzügyőri felügyelő 1-80 K, Dr. Genserich Antal egyet. tanár Bpest 10 K, 27. Gere Kálmán kir. főmérnök Kolozsvár 2 K, 28. Gerhárt Menyhért Baja 39-90 K, 29. Balogh Elek tanító Algyógy 3-40 K, 20. Klein József polgármester Makó 1-90 K, 31. Dr. Goldzieher Ignác egyet. tanár Bpest 20 K, 32. Dr. Kunos Ignác Bpest 5 K, 33. Tóth Mózes gondnok Bogyzsóló 2 K. 34. Csighy Sándor ig. tanító Algyógy 1-48 K. Összesen: 547 korona 80 fill. Ehhez adva a mult közleményünkben kimutatott 2954-35 K-t a két közlemény végösszege 3502 Korona 15 fillér. Az adományokért köszönetet mondva tisztelettel kérem, akiknél még gyűjtőívek vannak, azoknak bármily csekély adománnyal, mielőbbi beküldésért. Szászvároson, 1907. márc. 10. *Simon Ferenc*, igazgató.

HIVATALOS RÉSZ.

5528 - 1907. szám.

KÖRLEVÉL

valamennyi nagytiszteletű esperesi hivatalnak és kollégiumi méltóságos t. Elüljáróságnak.

A mult évi novemberi rendes *közgyűlési jegyzőkönyvek árát* darabonként 2 kor. 50 fillérben állapítottuk meg. Az egyházmegyék részére megküldött példányokból 1—1 példány a levéltárak részére ingyenes lévén, egyházmegyénként és intézetenként az alább felsorolt összegeket állapítottuk meg:

1. Hunyadi egyházmegye 31 péld. 75 kor. 2. Gyulafehérvári eh. 22 p. 52 kor. 50 fill. 3. Nagynyedi eh. 49 p. 120 kor. 4. Kalotaszegi eh. 39 p. 95 kor. 5. Kolozsvári eh. 27 p. 65 kor. 6. Szilágyszolnoki eh. 69 p. 170 kor. 7. Dési eh. 22 p. 52 kor. 50 f. 8. Széki eh. 35 p. 85 kor. 9. Nagysajói eh. 22 p. 52 kor. 50 f. 10. Görgényi eh. 34 p. 82 kor. 50 f. 11. Marosi eh. 69 p. 170 kor. 12. Kükküldi eh. 36 p. 87 kor. 50 f. 13. Nagyszebeni eh. 20 p. 47 kor. 50 f. 14. Udvarhelyi eh. 48 p. 117 kor. 50 f. 15. Erdővidéki eh. 20 p. 47 kor. 50 f. 16. Sepsi eh. 43 p. 105 kor. 17. Orbai eh. 16 p. 37 kor. 50 f. 18. Kézdi eh. 19 p. 45 kor. 19. Romániai eh. 2 p. 2 kor. 50 f. 20. Kolozsvári theol. fakult. 3 p. 7 kor. 50 f. 21. Nagynyedi kollégium 4 p. 10 kor. 22. Kolozsvári koll. 2 p. 5 kor. 23. Marosvásárhelyi koll. 5 p. 12 kor. 50 f. 24. Székelyudvarhelyi koll. 6 p. 15 kor. 25. Zilahi koll. 4 p. 10 kor. 26. Szászvárosi koll. 5 p. 12 kor. 50 f. 27. Sepsiszentgyörgyi koll. 6 p. 15 kor. 28. Szeretetház 1 p. 2 kor. 50 f. Összesen 659 drb. 1600 korona.

Felhívjuk a nagytiszteletű esperes urakat és a kollégiumok méltóságos t. Elüljáróságait, hogy ezen összegeket folyó évi június hó 30-ig közpénztárunkba befizetni szíveskedjenek

Kolozsvár, 1907. április 16.

Bartók,
elnök.

Pünkösti,
számvevőh.

1876—1907. szám.

KÖRLEVÉL

a kollégiumok méltóságos t. Elüljáróságaihoz.

Értesítjük a méltóságos t. Elüljáróságot, hogy a vallás és közoktatásügyi Miniszter urtól 26635—1907. sz. a. az 1907. évi kerületi tornaversenyek ügyében a következő leirat érkezett:

„A kereskedelmi m. kir. Miniszter ur utasította a m. kir. államvasutak igazgatóságát, hogy a hazai tanulóifjúságnak folyó évi május hó 23-án, vagy 27-én Egerben, Székesfehérváron, Eperjesen és Temesváron tartandó ke-

reületi tornaversenyei alkalmából az ezen tornaversenyekre utazó tanulók, valamint az azokat kísérő tanárok lakhelyüktől az illető tornaverseny helyére és vissza a m. kir. államvasutak vonalain, valamint az igazgatóság kezelése alatt álló tekintetbe jövő h. é. vasutakon a szomszédos forgalmu viszonylatok kivételével, ugy személy, mint gyorsvonatokon a II. és III. kocsiosztályban a használt vasutnemek és kocsiosztálynak megfelelő féláru menetjegyekkel utazhassanak.

Ezen menetdíj-kedvezmény a korábbi években tartott tornaversenyek alkalmával követett igazolási eljárás szerint az egyes tanintézetek igazgatóságainak hivatalos pecséttel ellátott igazolványai alapján lesz rendelkezésre bocsátandó, mely igazolványoknak az utazás fentemlített célját a beutazandó útvonalat és az illető tanulók és tanárok neveit kell tartalmazniok, megjegyezvén, hogy a kedvezmény érvényességi ideje május hó 20-tól janíus hó 1-ig terjedő időre állapított meg.

A nevezett miniszter ur a Kassa—oderbergi és déli vasut igazgatóságát egyidejüleg szintén felhívta, hogy saját vonalaikat s az általuk kezelt, esetleg tekintetbe jövő h. é. vasutakat illetőleg ugyanilyen menetdíj-kedvezményt engedélyezzenek s arról az érdekelt kir. tankerületi főigazgatót közvetlenül értesítsék.

Felkérem a Méltóságos Igazgatótanácsot: méltóztatásuk egyházi főhatósága alá tartozó intézetek közül azokat, amelyek a kerületi versenyben résztvevők, utasítani az iránt, hogy a tornaversenyeken részt vevő tanintézetek tanárai és tanulói az előirt igazolványokkal — melyeknek az utazás célját, a beutazandó útvonalat s az illető tanárok és tanulók neveit kell tartalmazniok — ellátva, idejekorán jelentkezzenek a vasuti állomásokra a menetdíj-kedvezmény igénybevétele végett“

Kolozsvárt, 1907. április hó 20.

Bartók,
elnök.

Dr. Kálmán János,
tanügyi-előadó h.

236—1907.

MEGHÍVÓ.

A rikánbelői református egyházmegyeék özvegy-árvagyámintézetének b. tagjait van szerencsém a f. év május hava 6-án (hétfő) d. e. 10 órakor Sepsiszentgyörgyön, a ref. kollégiumban tartandó rendes közgyűlésre meghívni.

A közgyűlés tárgyai; a mult évi számadás megvizsgálása, az özvegyek és árvák számbavétele, az évi segély megállapítása és kiutalása, beadványok, indítványok tárgyalása.

Lelkipásztortársaimat fölkérem, hogy a segélyjogosult özvegyeket és árvákat tájékoztassák, hogy segélyüket (40 kor.) a gyámintézeti pénztárból illetékes lelkészök által láttamozott s illetőleg életben létüket és özvegyi állapotukat tanusító záradékkal ellátott nyugtáik ellenébe tiszt. Földes György pénztárnok, zabolai lelkész aától vehetik föl a közgyűlés megtartása után.

Alsócsernátonban, 1907. ápril. 22.

Bodor Géza,
gyámintézeti elnök.

1249—1907. szám.

KÖRLEVÉL

nagytiszteletű Esperes és tiszteletes Körlelkész aaihoz.

A mult 1906. évről fölterjesztett *körlelkészi jelentésekből* azt látjuk, hogy azok nem felelnek meg az egyetemes konvent által az egyöntetű eljárás biztosítása céljából tett intézkedéseknek és kiadott utasításoknak. Ugyanazért ama jelentések egybeállítására, fölszerelésére és szabályszerű ellátására vonatkozólag az egyetemes konvent 1905. évi 31. és 1906. évi 44. sz. határozatai alapján a következő utasítást adjuk:

I. Az évi jelentésekhez szükséges:

1. *Jelentő-ív*, melybe fölveendő a missziói körhöz tartozó anyaegyház adatai is. Ezen ívnek hátlapján levő Utasítást hatályon kívül helyezzzük. Megjegyezzük azonban, hogy az adatok valódiságára és pontosságára nagy figyelem fordítandó és hogy az adatok rovatonként összegezendők.

2. *Táblás kimutatás*, melynek egybeállítására a hát-lapon olvasható Utasítás kellő felvilágosítást ad.

Itt is megjegyezzük azonban, hogy a Táblás kimutatásnál a missziói körhöz tartozó anyaegyház adatai mellőzendők, hanem csak a körhöz tartozó leány-, fiók- és

szorvány-egyházak adatai mutatandók ki. Ezen táblás kimutatáshoz mellékelni kell:

3. a missziói egyház, vagy missziói kör egy évi állapotáról szóló *általános jelentést*, mely a statisztikai adatokban ki nem meríthető, de a vallás-erkölcsi életre nézve jellemző jelenségek rövid és tömör előadását tartalmazza.

4. Az *utazási naplót*, mely a rovatcímek és a hátapon közölt útasítás szerint állítandó össze.

5. Az *egyházlátogatási jegyzőkönyv kivonatát*.

6. Az *iskolalátogatási jegyzőkönyv kivonatát*, ott, ahol a körlelkész tanítást is végez.

Megjegyezzük, hogy az 1. és 4. számok alatti ügyiratokhoz szükséges nyomtatványok az egyházmegyei nyomtatványkezelők útján szerzendők be.

II. Körlelkész aai a fentebbiek szerint elkészített és fölszerelt ügyiratokat 1—1 eredeti s a lelkészi hivatal pecsétjével és saját aláírásukkal megerősített példányban minden évnek január havában kötelesek betérjeszteni az illető espereshez, ki azokat az egyházmegyei missziói bizottság által felülvizsgáltatván s azokból az egyházmegye összes missziói pontjainak adatait összegezve s az általános jelentésekben kiemelt jellemző jelenségeket természetük szerint csoportosítva egybefoglaltatván, a bizottsági jelentés mellett az egyházmegye tavaszi közgyűlésének tárgyalása alá bocsájtja.

Az egyházmegyei közgyűlés által letárgyalt, jóváhagyott és megerősített jelentések minden év július havában mulhatatlanul fölterjesztendők az egyházkerületi igaztanácsához.

III. Az 1906. évről beérkezett jelentéseket e körlevelünkkel egyidejűleg azzal a felhívással juttatjuk vissza Esperes aaihoz, hogy azoknak jelen körlevelünk értelmében leendő sürgős átalakítása és kiegészítése érdekében a szükséges rendelkezéseket haladéék nélkül megtenni, a beveendő jelentéseket a tavaszi egyházmegyei közgyűlésen vagy ha ez legyőzhetetlen akadályokba ütköznék, az egyházmegyei tanács ülésén tárgyalatni s onnan folyó évi július hó végéig igazgatótanácsunkhoz fölterjeszteni sziveskedjenek.

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1907. március hó 28-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső,
elnök.

Elek
titkárhelyettes,
előadó.

Sz. 350—1907. püspöki hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a sepsii ev. ref. egyházmegyébe kebelezett *szacsvai* lelkészi állásra pályázat hirdettetik.

Díjlevél szerinti javadalom: 1. Gazdasági épületekkel és 290 □-öl kerttel ellátott új, most épült lakás. 2. 8 hold 774 □-öl szántó, 749 □-öl rét, 4 hold 424 □-öl erdő haszonélvezete 52 kor. 86 fill. 3. Kézpénz az ehköség pénztárából 143 kor. 75 fill. Consistoriale 8 kor. 4. Terményjövdelem pénzürtéke 215 kor. 55 fill. 5. Stóla 8 kor. 6. Állami fizetéskiegészítési összeg 1600 koronáig 1193 kor. 54 fillér.

Kötelességek: A rendes lelkészi teendők ellátása s a községi iskolában a növendékek vallásos oktatása.

Pályázati határnap f. év május hó 20.

Minősítvényvel és szolgálati bizonyítvánnyal ellátott folyamodványok Józsa Sándor esperes aához küldendők Ilyefalvára.

Kolozsvár, 1907. évi április hó 20.

Bartók, püspök.

Sz. 349—1907. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a sepsii ev. ref. egyházmegyébe kebelezett *sepsibesenyői* lelkészi állásra pályázat hirdettetik.

Díjlevél szerinti javadalom: 1. Gazdasági épületekkel és 363 □-öl kerttel ellátott most épült új lakás. 2. 5 hold

793 □-öl szántó és 4 hold erdő haszonélvezete 90 kor. 3. Az ehköség pénztárából 24 kor. Tőkeképző segély címen 56 kor. 4. Terményjövdelem pénzürtéke 333 kor. 90 fill. 5. Stóla 8 kor. 6. Állami fizetéskiegészítési összeg 1600 koronáig 1109 kor. 90 fillér.

Kötelességek: A rendes lelkészi teendők ellátása s a községi iskolában a növendékek vallásos oktatása.

Pályázati határnap f. év május hó 20.

Minősítvényvel és szolgálati bizonyítvánnyal ellátott folyamodványok Józsa Sándor esperes aához küldendők Ilyefalvára.

Kolozsvárt, 1907. április 20.

Bartók, püspök.

Sz. 337—1907.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a hunyadi egyházmegyébe kebelezett *alpestesi ref. lelkészi* állásra pályázat nyittatik.

Díjlevél szerinti javadalom: 1. Tisztességes lakás (3 szoba, konyha, kamara, pince melléképületek) 200 □-öl kerttel. 2. 3 hold szántó, 7 hold kaszáló, értéke 254 kor. 3. Különböző alapokból kézpénz 681 K 49 f. 4. Kongrua 773 kor. 5. Stóla 24 kor. Összesen 1632 kor. 49 f. Levonásra engedélyezett kiadás 32 kor. 49 f. Tiszta jövdelem 1600 korona. Az állami elemi iskolai vallástanításért 100 korona.

Kötelesség: Alpestes anya-, Felpestes, Árki, Keresztényalmás és Popesd szorványokban a rendes lelkészi teendők ellátása.

A megválasztandó lelkész a választás jogerőre emelkedése után állását azonnal elfogadni tartozik

Pályázati határidő 1907. május hó 20.

A kellően felszerelt pályázati kérvények Jánó Albert esperes aához küldendők Hátszegre.

Kolozsvárt, 1907. április 18.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 278—1907.

MEGHIVÓ

a görgényi egyházmegyének Szászrégenben, az egyházmegye hivatalos helyiségében, jelen év május másodikán tartandó következő gyűléseire:

1. Délelőtt 8—10 óráig egyházmegyei *tanácsülés*. Tárgy: folyó ügyek.

2. 10—11-ig kebli gyámintézeti és temetkezési egyleti *felügyelő bizottsági gyűlés*. Tárgy: közgyűlés előkészítése, folyó ügyek.

3. 11—12-ig kebli gyámintézeti és temetkezési egyleti *közgyűlés*. Tárgy az 1906. évi zárszámadások felülvizsgálása. Tisztújítás. Indítványok.

Gernyeszeg, 1907. ápr. 20.

Csekme Ferenc,
görgényi esperes.

A kolozsvári ev. ref. egyházmegye tiszt. lelképásztoraikhoz.

Egyházmegyei tanácsunk folyó év és hó 4-én Kolozsvárt tartott tanácsülésének 17. sz. jegyzőkönyvi határozatában kimondotta, hogy Nt. Sófalvi Károly, a széki ref. egyházmegye esperese által kiadott s azon egyházmegyeben már keblileg kötelezővé tett „*Lelkészi irodai ügyviteli utasítások*” című szabályrendeletet az egyházmegyei közgyűlés jóváhagyásának fentartásával az egyöntetűség, könnyenkezelhetőség és áttekinthetőségért elfogadja és kötelezővé teszi egyházmegyéinkben is.

Miért ez úton felhivatnak lelkésztársaink arra, hogy ezen utasításokat haladéktalanul sziveskedjenek egyenként 40 fillérért megszerezni és azok szerint rendezzék egyházuk levéltárát és kezeljék irodájukat, hogy már a következő esperesi *visitatio* így rendezve és kezelve találja a levéltárt és ügykezelést.

Kolozsvár, 1907. április hó 4-én tartott ehm. tanácsüléséből.

Herepei Gergely
esperes, einök.

Bartók Béla,
ehm. főjegyző.